

Bóka István

**ADATOK, TÉNYEK
OSTFFYASSZONYFA
ÉS EVANGÉLIKUSSÁGÁNAK
TÖRTÉNETÉHEZ**

Bóka István

ADATOK, TÉNYEK
OSTFFYASSZONYFA ÉS EVANGÉLIKUSSÁGÁNAK
TÖRTÉNETÉHEZ

AZ OSTFFYASSZONYFAI
ÚJ EVANGÉLIKUS TEMPLOM
FELSZENTELÉSÉNEK
100.,

A REFORMÁCIÓ
500.

ÉVFORDULÓJÁRA.

2010. május 9-én szentelték újra a teljesen felújított ostffyasszonyfai evangélikus templomot.

Bóka István

ADATOK, TÉNYEK OSTFFYASSZONYFA ÉS EVANGÉLIKUSSÁGÁNAK TÖRTÉNETÉHEZ

Ostffyasszonyfa település történetéről,
Ostffyasszonyfa evangélikus gyülekezetének történetéről,
és Ostffyasszonyfa új evangélikus templomának építéséről

Ostffyasszonyfa, 2017.

IMPRESSZUM

A kötetet írta, a fotók többségét készítette:
Bóka István

A megjelenés anyagi támogatói:
Ostffyasszonyfai Evangélikus Társegyház

Az Ostffy leszármazottak:
Szalay-Berzeviczy Gábor, Szalay-Berzeviczy Lajos,
Longoni Hertelendy Orsolya, Szikszay Tamás

Ostffyasszonyfa Község Önkormányzata

Ostffyasszonyfáért Közalapítvány

ISBN: 978 963 12 9634 1

Kiadó:
Ostffyasszonyfai Evangélikus Társegyház – Ostffyasszonyfa

Felelős kiadó:
Garas Krisztina Judit
az Ostffyasszonyfai Evangélikus Társegyház lelkésze

Könyvterv és nyomdai előkészítés:
Koltai János

Nyomdai munkák:
TERC Kft. – TERC – PRESS Nyomdai és Kereskedelmi Ágazata
Felelős vezető: a kft. ügyvezető igazgatója

Készült 800 példányban
Kereskedelmi forgalomba nem kerül

© Ezen kiadvány tartalma az 1999. évi LXXXVI. törvény a szerzői jogról 4. §. (1) bekezdés alapján szerzői jog hatálya alá esik. Az ebben leírtak nyilvánosságra hozatalát, terjesztését, sokszorosítását, illetve abból történő bármiféle idézést is engedélyezzük, de ez, a törvény 10. §. (1) bekezdése alapján csak a forrás megjelölésével történhet.

„Két templom áll a dombtetőn közel egymás mellett. Testvéreim, a mi templomunk úgy álljon, úgy harcoljon, hogy szeretet Istenének háza maradjon. Szeretetet, türelmet, megértést, a más vallásnak megbecsülését hirdesse s ezt az emelkedett, boldogító lelkét árássa a két templom közt kanyargó útra, a község és vidék életére. Legyen a szeretet Istenének háza!”

(Részlet **Kapi Béla**, a Dunántúli Evangélikus Egyházkerület püspökének templomfelszentelő beszédéből 1917.)⁽⁹⁾

Ajánlás

„Ajánlom ezt az összegyűjtött dokumentumok alapján megszületett ismertetőt nem csak az ostffyasszonyfaiaknak, a magukat ostffyasszonyfainak valló elszármazottaknak, hanem minden érdeklődőnek, hogy szülőföldünk, Ostffyasszonyfa történetét mindjobban megismerjék és hagyják örököl utódainknak.” – ez *Bóka István* szerző óhaja és kívánsága. Amikor írását elolvastam, először elszégyelltem magam. Évekig foglalkoztunk egy munkacsoportban a Dunántúli Egyházkerület, s benne Ostffyasszonyfa történetével. („A reformációtól – napjainkig”. Kiadja a Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület, 2011.). Íme, lehet „nélkülünk is” foglalkozni ezzel a történettel! De az igazi, alapvető érzésem nem a szégyenkezés, hanem az öröm volt. „Nekünk” akkor nem volt többre erőnk, talán már időnk sem. A mostani szerző pedig valóban időt, fáradságot nem kímélve gyűjtötte össze ezeket az adatokat, ahogy a könyv címében írja: „Adatok, tények...” Mert az írás, amit az olvasó kezében tart valójában és elsősorban egy dokumentum-gyűjtemény. Ha a címlapon álló számok igazat beszélnek, a gyűjtés legalább hét évig tartott (2010–2017). De úgy hiszem, ennél sokkal tovább. A téma, az izgalmas történet bizonyára már előbb megragadta a szerzőt, és a 2017-es dátum már előre mutat, a reformáció 500 éves jubileumának megünneplésére. Valójában tehát többről lehet szó, mint a szerző által megjelölt hét esztendőről. De a hét éves munka is nagyon sok. Az tudja, aki már kipróbálta!

És a történet is nagyon gazdag. Benne nemcsak az Ostffy-család története, és nemcsak a település kialakulása. Hogy egy „apróság” mutassak, már maga az „Ostffyasszonyfa” név elemzése és története külön, alapos tanulmányt igényelt. S milyen igaza volt Payr Sándor egyháztörténészünknek, amikor az ősi „Osl” családról azt írta, hogy nemcsak a középkorban voltak a katolikus egyház támaszai, hanem a reformáció óta is hűségesen védték a felismert bibliai igazságot hirdető evangélikus egyházat is. Talán ez legjobban a Szenci Fekete István püspök „szomorúan igaz” történetében mutatkozott meg.

Vallom a szerzővel, hogy a történelem, esetünkben az egyháztörténet valóban „szülőföldünk” megismerésének történetével kezdődik. S igaz az a paradoxon is, hogy minél mélyebbre ásunk abban, annál meszebbre látunk. A történelemben a mélység nyit perspektívát.

Végül pedig a szerző ajánlásában benne találtam a történetírás munkájának a lényegét is: hogy „**mindjobban megismerjék és hagyják örökül utódainknak**” Múltunkat megismerni, sőt mindjobban megismerni. Ez utóbbiban az is benne van, hogy talán soha nem lehet ebben tökéletességre jutni. De mindjobban megismerni feladatunk, kötelességünk lenne. És ebben rejlik a történetírás „jövője” is: örökül hagyni utódainknak.

Biztos vagyok abban, hogy a szerző nehéz, alapos munkájában örömet talált. Ahogy örömet kaptam én is, aki olvasta. S ezt az örömet kívánom én is „minden érdeklődőnek”, „utódainknak” is. Így ajánlom ezt az alapos, lebilincselő munkát szeretettel a könyv olvasóinak, megköszönve azt a szerzőnek.

2016. június 21.

D. Keveházi László

nyugalmazott evangélikus esperes,
egyháztörténész, a teológia díszdoktora

Szerzői előszó

Egy közösséghez tartozni, kitágult lehetőségeket, kapcsolatokat jelent. A szülőfölddel, annak lakóival folyamatos kapcsolatot tartani, már egyfajta elkötelezettséget, szorosabb összetartozást is feltételez.

A sors váratlan fordulata révén, a betegségből adódó korai nyugdíjazásom miatt, a rendelkezésemre álló megnövekedett szabadidőt, kíváncsiságomat kutatással kielégítve, igyekeztem hasznosítani szülőfalum javára is, a megismert emberi sorsok, múltunk történetének dokumentálásával.

Egy település, vagy esemény történetének kutatását, amikor érdeklődésünk fellángol, el lehet kezdeni, – időnktől, lelkesedésünktől, lehetőségeinktől függően – abba lehet hagyni, majd ismét folytatni, de befejezni soha nem lehet.

Így aztán Ostffyasszonyfa múltja ezen részének kutatását se tekintjük befejezettnek, inkább vegyük úgy, mint az épülő várat, és aki tud egy-egy téglával járuljon hozzá új, emlékező várunk felépítéséhez.

Ostffyasszonyfa település első településtörténeti feldolgozása Messterházy Sándor lelkész tollából megszületve, 1987-ben került kiadásra „KÉT VAS MEGYEI FALU – Ostffyasszonyfa és Csöngye MÚLTJÁBÓL” című monográfia.

Jelentős forrásanyag Payr Sándor: A Dunántúli evangélikus egyházkerület története (1924) c. munkája.

A korábbi kutatások lehetőségeit nagyban szűkítette az akkor még hagyományos módon, nagyon időigényesen végezhető levéltári kutatások lehetősége. Ezért elsősorban az egyházi nyilvántartásokra, okiratokra voltak kénytelen támaszkodni. Az azóta eltelt negyed század alatt, nagyban megváltoztak a kutatási lehetőségek.

Az 1990-es évek, és az ezredforduló első évtizedének éveiben végbement számítástechnika és informatika robbanásszerű fejlődés telje-

sen megváltoztatta a honismereti és családfa kutatás, a levéltári kutatások lehetőségeit is. Míg a korábbi időben a levéltári okmánykutatás az utazás, és az azonosítás, dokumentumkeresés időigényessége miatt nehézkes, lassan eredményt produkáló „türelemjáték” tevékenységként volt végezhető, addig az ezredfordulóra ez a tevékenység az informatikai fejlődés révén teljesen megváltozott.

Mind a megyei, mind a Nemzeti Levéltárban az őrzött dokumentumok mind nagyobb részéről készültek mikrofilmek, vagy digitális feldolgozások, adatbázisok. Az ezekben rögzített dokumentumokban történő keresést meggyorsította a tárgyszavakra, helységnevekre, dátumokra mint keresőszavakra történő – dokumentum, és dokumentumtartalom – keresés lehetősége. Egyben a gyors kereshetőség mellett biztosította azt a lehetőséget is, hogy minden a tárgykörbe tartozó dokumentumról tudomást szerezhessen a kutató. Ezzel nagymértékben kibővítve, szélesítve a kutató hozzáférési lehetőségeit **az eredeti dokumentumokhoz**, okmányokhoz.

Ez a rendkívüli módon kiszélesedett kutatási lehetőség aztán is eredményezi, hogy a korábbi kutatások (gyakran csak feltételezések, néha legendák) eredményei eredeti dokumentumokkal bizonyíthatóvá, vagy éppen cáfolhatóvá válnak, ezzel helyesbítve, pontosítva a korábbi történetírási állításait.

Ahhoz, hogy hű történeti képet alkothassunk, elengedhetetlen az **eredeti dokumentumok** alapos tanulmányozása, összefüggéseiknek feltárása. A korábbi kutatások feldolgozása, kutatások közzététele, mint pl. Dr. Karácsonyi János: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig c. 1900-ban kiadott műve, vagy Payr Sándor: A Dunántúli evangélikus egyházkerület története” c. 1924-ben kiadott műve ugyan jelentős forráshoz tartozhat, de annak ellenére, hogy 100 évvel korábban íródtak, nagy részben 700–800 évvel korábbi eseményeket próbálnak dokumentálni, az akkor általuk elérhető eredeti oklevelek alapján.

A korábban már említett kutatási nehézségek miatt a leírt tényként kezelt adatokat is fenntartással kell fogadni, és újra ellenőrizni, lehetőleg az egész okirati anyagot, és azok összefüggéseit feltárni, állításait pontosítani kell.

Egy település történetének, vagy eseményének feldolgozására vállalkozó krónikásnak, vagy szerkesztői csapatnak a tevékenysége, feltétlenül a korai elődök írásos anyagainak felkutatására, az okiratok, okmányok, jegyzőkönyvek feldolgozására kell alapozni tevékenységét.

A krónikairók „szellemi terméke” csupán az, hogy azokat felkutatja, lemásolja, rendszerezi, és egységes szerkezetbe és történetbe próbálja foglalni, hogy közkinccsé tegye az érdeklők számára.

Tisztelt Olvasó!

Terjedelmi korlátok miatt ezen kiadványban egy olyan adatgyűjtés összegző kivonatát tárjuk az érdeklődő olvasó elé, ami hiányosságai ellenére is összefoglalóan, kronológiai sorrendben, eredeti dokumentumokkal mutatja be az ostffyasszonyfai evangélikussághoz fűződő történéseket. Több eddig is ismert, részben idézett forrásanyag is foglalkozik az itt egységes történetbe foglaltakkal, azonban így, az ostffyasszonyfai templomhoz kapcsolódóan egybefűzve remélhetőleg egy olyan ismeretanyagot adunk közre, amit minden ostffyasszonyfai érdeklődéssel olvashat, az Ostffy-családdal, a várral, templomokkal, Ostffyasszonyfa evangélikusságával kapcsolatos eddigi ismereteink kibővítésére.

Legyen ez a történeti dokumentumok alapján összeállított gyűjtemény egyben **tisztelgés** is elődeink egyházépítő, egyházmegtartó és templomépítő – áldozatos, és küzdelmekkel teljes – tevékenysége előtt.

Szakítva azzal a hagyománnyal, hogy a szerzők a kötet végén mondanak köszönetet a megjelenésben segítségükre sietetteknek, már itt szeretném a Tisztelt Olvasó elé tárni, hogy e kötet létrehozásához közös összefogással az anyagi fedezetet az **Ostffyasszonyfai Evangélikus Társegyház**, az Ostffy leszármazottak, **Szalay-Berzeviczy Gábor**, **Szalay-Berzeviczy Lajos**, **Longoni Hertelendy Orsolya**, **Szikszay Tamás**, valamint **Ostffyasszonyfa Község Önkormányzata** és az **Ostffyasszonyfáért Közalapítvány** biztosította.

Külön köszönet illeti az Ostffy-leszármazottakat a kötet megjelenéséhez biztosított nagyvonalú, biztató, kezdeményező támogatásukért.

Kezdetől a honismereti kötet megjelentetését szorgalmazta **Mihácsi Szabolcs** polgármester vezetésével Ostffyasszonyfa Képviselőtestülete, anyagi kötelezettség-vállalással.

A kötet létrejöttében nagy érdeme van **Garas Krisztina Juditnak**, az Ostffyasszonyfai Evangélikus Társegyház lelkészének. Nem csak a lelkészi hivatal iratanyagának, jegyzőkönyveinek kutatásában, hanem a kötet szerkezeti, tartalmi kialakításában és a kiadásban is szerepet vállalt.

Ezúton is köszönöm támogató, aktív részvételüket a kötet létrehozásában.

Ostffyasszonyfa, 2010–2017.

Bóka István

I. Adatok Ostffyasszonyfa település történetéhez

A településnév dokumentumai

Egy település közösségeinek történetéhez meg kell ismernünk magának a településnek a történetét is, és akkor először az írott forrásokat olvassuk el, hogy azokban mi van leírva.

A Magyarországi faluk a XI. században kezdtek kialakulni, Szt. István király idejében.

Természetes, hogy a középkorból nagyon kevés adat, oklevél maradt fenn a településekről, többségében latinul. Külön szerencsénk, hogy a Nemzeti Levéltárban jelentős oklevélállomány maradt fenn az Ostffy levéltári iratokból, melyek nagyrészt Dr. Ostffy Lajos adta át a levéltárnak halála előtt.

A falut a középkori oklevelekben jelenti a *villa*, a *lucos*, a *terra*, a *predium*, a *possessio* és a *pagus*. Az *oppidum* az mezővárost jelent, azaz, hogy földesúri hatalom alá tartozik az illető község – akármilyen kicsi – és vásártartási joga van; a *civitas* szó várost jelent, azaz hogy egy kis váracska van ott.

Villa: Valamikor a rómaiak idejében majorfélét jelentett, de a középkorban a *villa* egyértelműen falut jelent.

Lucos: Hely. Lehet valakié... nagyon keveset használják.

Terra: Magyarul földet jelent, jelenthet birtokot, de jelenthet falut is.

Predium: Később is a majorságot, a pusztaságot jelentette. A középkorban a *predium* azt jelentette, hogy egy uraságnak a tulajdonában áll abban a közösségben minden. Nem csak a birtok, hanem minden eszköz; a házak, sőt maguk az emberek is rabszolgaként oda tartoznak.

Possessio: Jelentheti a földet, ingóságot. Tehát valami tulajdonlást jelent.

Pagus: Jelentése már Augustus császár idejében közigazgatási egység, felosztott terület volt.

Amikor egy településnek a történelmét akarjuk kutatni, illetve beszélünk annak a koráról, akkor mindig **az első oklevéli említését vesz-
szük a születési évének.**

Kutatásunk új dokumentumokat tárt fel Ostffyasszonyfa történetével kapcsolatban is. Mindjárt a település nevének származtatásával, annak az eddigiektől eltérő dokumentáltságával, egyáltalán a település azonosításával kapcsolatban is.

A mai Ostffyasszonyfa elnevezésének előfordulásai az oklevelekben (kigyűjtve: 2011. Bóka István)

elnevezés	oklevél kelte	az oklevelet kiadta	oklevél helye, jelzetszáma
Assunfolwa	1346. 02. 21.	Pál országbíró levele	Nemzeti Levéltár DL86145
Azzunfalva	1346. 11. 23.	Győri káptalan, oklevél	N.L. DL86146 és DL41023
Azzunfolva	1359. 03. 26.	Vasvári Káptalan	Nemzeti Levéltár
Azzunfalva	1384. 01. 25.	Vasvári káptalan	Nemzeti Levéltár DL86200
Azzonfalua	1393. 09. 30.	Zsigmondkori oklevél	Nemzeti Levéltár
Osl de Assonfalva	1407. 05. 17.	Vasvári Káptalan	Nemzeti Levéltár DL 42919
Azzonfalwa	1429. 10. 11.	Zsigmond király	Nemzeti Levéltár
Azzonfalva	1431. 10. 17.	Pannonhalmi konvent	Nemzeti Levéltár DL86313
Azonfalwa	1439. 03. 05.	Albert király	Nemzeti Levéltár DL86362
Azzonfalwa	1456. 11. 30.	V. László király	Nemzeti Levéltár DL86386
Assonfalwa	1465	Mátyás király	Nemzeti Levéltár DL86397
Azzonfalwa	1466. 10. 02.	Ország Mihály Nádor	Nemzeti Levéltár DL86399
Azzonfalwa	1506. 06. 24.	II. Ulászló király	Nemzeti Levéltár DL86432
Azzonfalwa	1523. 05. 17.	Ostfy László	Nemzeti Levéltár DL68541
Azzonffalwa	1524. 06. 22.	II. Lajos király	Nemzeti Levéltár DL86448
Assonfalva	1592	Győri Püspökség	gazdasági utasítások
Ostffy Asszonyfalva	1681. 10. 23.	Dugovics György	összeírás
Ostffy -asszonyfa	1883. 08. 19.	Pápai Lapok	meghívó
Ostfi -Asszonyfa	1897	Gazdacímtár	www.kt.lib.pte.hu
Ostffyasszonyfa	1912	Népszámlálási adatok	www.kt.lib.pte.hu

Az oklevelekben előforduló településnév írásbeli változatainak nincs nagy jelentősége, mivel sok esetben elhallásról, kiejtéstől eltérő leírásról, félreértésről van szó amellet, hogy a korabeli latin írásmód kiejtése szerint mindenképpen Asszonyfalváról van szó.

A kiállított okleveleket általában aláírta, vagy másolatban kiadta a káptalan is.

A káptalanok voltak az adott korban a közjegyző helyek, hiteles helyként bírósági feladatokkal is. 1848-ig tagjai voltak a magyar országgyűlésben az alsó táblának is 1-2 követtel.

Településtörténeti leírásainkban az 1257-es évszám szerepel, mint a település nevének első oklevéli említése. A magyar nemzeti múzeumi törzsananyagot képező DL-42919 jelzetszámú, 1407. 05. 17-én kelt, a Vasvári Káptalan által kiadott oklevéli átirat ugyan tartalmazza az eredetileg 1257. 09. 29-én IV. Béla király által kiadott oklevél részben átirított szövegét, de a IV. Béla király által kiadott eredeti oklevél **nem maradt fenn**.

Az 1257-es dátumra, és Osl de Asszonfalva településnévre, csak hivatkozás történik az 1407-ben kelt, birtokterületeket, birtokhatárokat rögzítő átiratban, de ez az átirat **nem** másolata, vagy szó szerinti átirása az eredeti 1257-ben kelt oklevélnek.

Így a korábbi településtörténeti leírásokban szereplő adatokat kiegészítve megjegyzendő, hogy Ostffyasszonyfa település **első hiteles, ma is fellelhető oklevéli előfordulásának** a DL 86145 jelzetszámú, **1346. 02. 21-én** kelt, Pál Országbíró által kiadott oklevél tekinthető, melyben az Osl családra hivatkozással említi Assunfolwa települést.

Mesterházy Sándor „KÉT VAS MEGYEI FALU – Ostffyasszonyfa és Csöngye – MÚLTJÁBÓL” című 1987-ben kiadott monográfiájának 10. oldalán „A reformáció előtti időkben **Boldogasszonyfalva** volt a falu neve, **Máriának Jézus anyjának nevével kapcsolatos**” megállapítás szerepel, aminek alátámasztására egyetlen írásos dokumentumot sem találtunk. Sőt a mai internetes adatbázisok nyújtotta lényegesen nagyobb lehetőséget biztosító kutatásaink alapján (az eredeti oklevelek tanulmányozásával) bizonyossá vált, hogy a hivatkozott (DL-285236, **1256-ban** kelt) oklevélben szereplő Boldogasszonfalva település, a Zala megyei Boldogasszonyfalva (DL-13261, 1438-ban kelt), mai nevén **Vasboldogasszony** településsel azonos, nem pedig Ostffyasszonyfával.

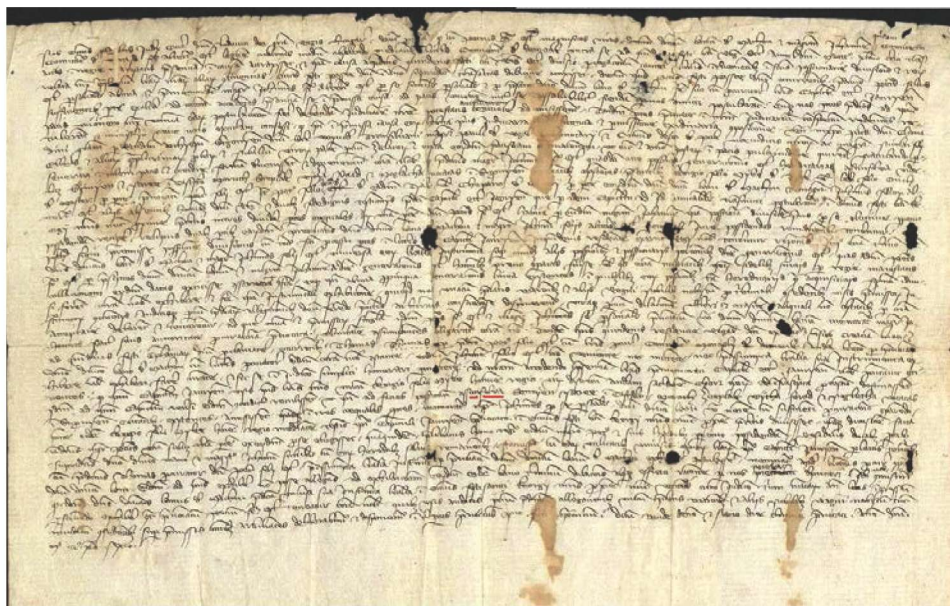
DL-DF: 86145 jelzetszámú oklevél

Keltezés: 1346. 02. 21.

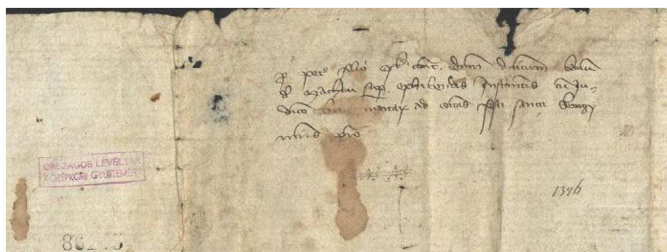
Kiadó: PÁL ORSZÁGBÍRÓ Régi jelzet: Q 145 / 4 64

DIPLOMATIKAI LEVÉLTÁR (Q szekció) • Családi levéltárak (P szekció-ból) • Ostffy család (Q 145) Fennmaradási forma: Eredeti Pecset: Záró

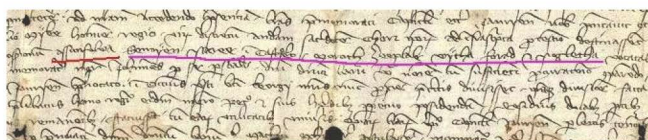
Regeszta (leíró segédlet): 19. d. termini prenetati. Pál országbíró Osl fia Péter, Domonkos macsói bán és Osl fia János varasdi ispán között folyó pert Szent György ünnepének nyolcadára halasztja. Előzőleg a felek a köztük 1343. szeptember 3-án indult perben választott bírák közvetítésével megegyeztek és az országbíró parancsára a győri káptalan bizonyossága mellett Osl fia János mester az Osl nemzetség 8 örökös birtokát: a Vas megyei Assunfolwa, Symyen, Naree, a Sopron megyei Moruth, Sceplak, Wytha, Faad és Moglacha birtokot 3 egyenlő részre osztotta, ezekből Osl fia Péter választott magának egy részt, a másik kettő János mesternek és Domonkos bánnak maradt. A győri káptalan jelenésének bemutatása (1346. február 3.) alkalmával Osl fia János távolmaradt, Domonkos bán megbízottja pedig az Osl nemzetség birtokaira vonatkozó oklevelek bemutatását elmulasztotta és indokolatlanul per-

halasztást kért. Eredeti, papír, szakadt, foltos, lyukas, hátoldalon rányomott pecsétek töredéke. – Regeszta forrása: OL regeszta (Bándi).

Az oklevél hátoldala

Az eredeti oklevél szövegrész nagyítása (az eredetiben a 29. sor jobb oldala) Assunfolwa Symyen (Sömjén) Naree

A következő oklevél ugyanabban az évben, de novemberben kelt

DL-DF: 86146 jelzetszámú oklevél és eredetije a **DL41023** jelzetszámú oklevél

Keltezés: 1346. 11. 23.

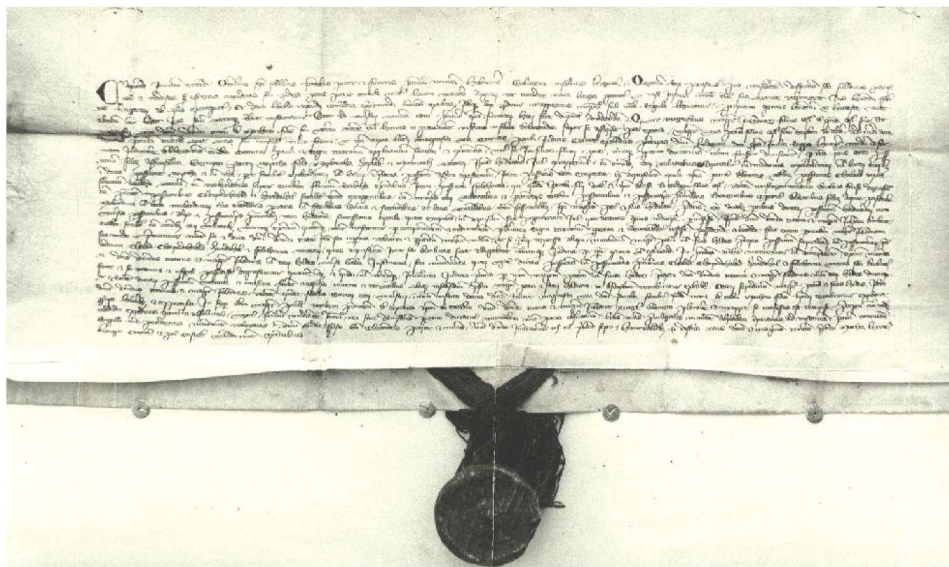
Kiadó: GYŐRI KÁPTALAN Régi jelzet: Q 145 / 461

DIPLOMATIKAI LEVÉLTÁR (Q szekció) • Családi levéltárak (P szekcióból) • Ostffy család (Q 145) Fennmaradási forma: Másolat

Regeszta: Clementis pape. A győri káptalan előtt az Osl nemzetségbeli Osl fia János mester a maga és fivére, Domonkos macsói bán nevében, valamint fivérük, Osl fia Péter mester tanúsítják, hogy Pál országbíró oklevelének megfelelően birtokosztályt tettek oly módon, hogy **Azzunfalua**, Semyen, Narey, Wyccha, Frad, Maglowcha, Zeplak, Mowroch birtokok egyharmadát, a Wyccha-i malmok és malomhelyek felét, az Azzun-i malmok és malomhelyek egyharmadát és bizonyos Chalaad-i, Felchorna-i, Chapodchalad-i és Zeredahel-i birtokrészeket Péter mester

kapta, a birtok többi vagyis kétharmad része Domonkos bánnak és János mesternek jutott. János mester és Domonkos bán ezenfelül kötelezi magát a káptalan előtt, hogy a Chalad-i, Chapodchalad-i, Zeredahel-i és Felchorna-i szerzett birtokrészekre vonatkozó okleveleket, ahányszor szükséges, bemutatják Péter mester védelmére, valamint hogy Péter mester és örököszeit nővéreik leánynegyede és Miklós macsói bán özvegyének hitbére tekintetében expedialják. Péter mester ugyanekkor a káptalan előtt azt is tanúsítja. Hogy Domonkos bántól és János mestertől megkapta a neki járó ménes részt. Fényképmásolat a Sopron megyei Levéltárban levő eredetiről. Két darab fénykép. – Regeszta forrása: OL regeszta (Bándi)

Azzunfalua téves leírás a regesztában, az eredeti oklevélen: Azonfalva szerepel (8. sor bal oldal)! A szereplő egyéb településnevek: Sömjén, Vica, Farád, Család, Felcsorna, Csapodcsalád)

Az előzőekben leírt DL86146 jelzetszámú, 1346. nov. 23-án kelt oklevél eredetijének másolata

A következő lényeges oklevél, ugyanis erre az oklevélre történt hivatkozás, mint a mai Ostffyasszonyfa nevének valamikori első, Boldogasszonyfalva előfordulására.

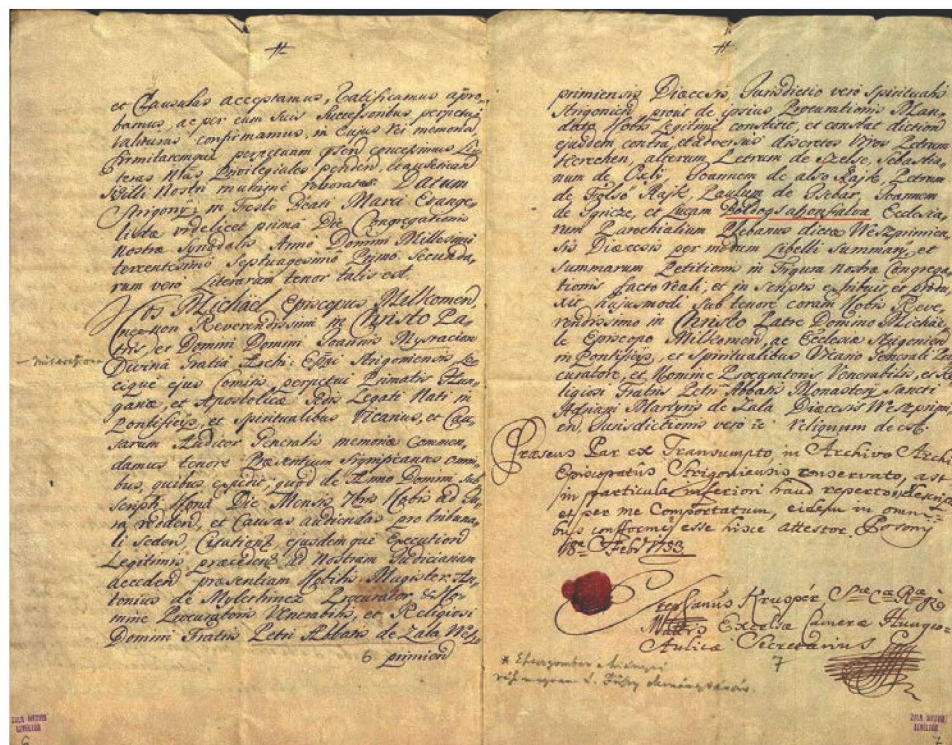
DL-DF: 285236 oklevél

Keltetés: 1256. 10. 20.

Kiadó: ISTVÁN ESZTERGOMI ÉRSEK Régi jelzet: U 502 / 425

DIPLOMATIKAI FÉNYKÉPGYŰJTEMÉNY (U szekció) • Magyarország • Zala Megyei Levéltár • Mohács előtti oklevelek gyűjteménye (U 502) U 502 / ZALAI KONV ML 6 1 8

Fennmaradási forma: Átrás 1371

Az oklevél teljes szövegének tanulmányozásából kiderül, hogy egy-máshoz közeli Zala megyei településekről, Boldogasszonfalva (mai nevén: Vasboldogasszony) mellett, Komar, Karos, Kolon, Salombok, Rada, Rajk van szó, és nem a mai Ostffyasszonyfáról.

A reformáció 1517-ben kezdődött, semmilyen okirat nem utal arra, hogy a mai Ostffyasszonyfa elnevezése a reformáció előtt, vagy valaha is Boldogasszonyfalva lett volna.

Az 1407-ben kelt, és az eredeti 1257-es királyi oklevélre hivatkozó, Ostffyasszonyfa Kanota birtok területét rögzítő, a káptalan által kiadott oklevéli átírat.

A DL42919 oklevél eredeti latin szövegének szó szerinti fordítása (A fordításért köszönet Koltai Jenő alsósági esperes-plébános úrnak 2015.):

Mi Vas megyei **székes káptalan** nyilvánosságra hozzuk jelen leve-lünkkel, és tanúsítjuk mindazokkal akiket illet, hogy Ferenc szerzetes testvér a Szent Üdvözítőről elnevezett egyház Kapornaki apátja személyesen megjelent előttünk, és bemutatott egy okíratot, melyet nagyte-kintélyű, kiváló Béla, magyarország királya privilégiumi levelet adott, amely kettős pecséttel van megerősítve, a birtokosoknak a megerősíté-se érdekében az Ezerkettőszázötven október elseje előtti harmadik napon kelt, uralkodásának huszonkettedik évében, egykor uralkodó nagy királynak Gézának, aki egyúttal Béla őse is, majd a később ural-kodó Béla levelében szerepel, és eddig semmilyen viszály nem támadt.

A mai, 21. századi nyelvhasználat, és a latin kiejtés szerint leírva az előző szövegrész:

A Vas megyei székes káptalan tanúsítja, hogy a Vas megyei székes káptalan előtt személyesen megjelent Ferenc szerzetes testvér a Szent Üdvözítőről elnevezett egyház Kapornaki apátja. Bemutatott egy kettős pecséttel ellátott okiratot, amely 1250. szept. 29.-én kelt, IV. Béla király uralkodásának 22. évében. Ez az okmány már Géza királynak (Béla ősenek) és Bélának levelében szerepel, és ezidáig az okiratban foglaltakat senki nem kifogásolta.

Előttünk megjelenve kéri, hogy a fent nevezett Szent Üdvözítőről elnevezett egyház birtokában megerősítsék az ugyanabban a levélben megemlített Osl Asszonyfalvi János fiait: Györgyöt és Lászlót. Vas megyében Kanata és Kádár, Zala megyében Szentmárton birtokukban. Kéri az apát, hogy méltóztasson megerősíteni, hogy a két fiú György és László békésen használhassa a területet.

Nevezett apátság területén a Kanata központú birtok kezdődik északon a Rába holtágától, dél felé fordulva a Herpenyőig húzódik, és folytatódik tovább két nyíllövésnyi távolságig, egészen a keleti földekig, egészen Kemenes szeg felé, ahol a határkövek vannak.

Más földek is amiket népiesen Kemenesnek hívnak, déli irányba egészen nemes Thar Lőrinc birtokáig. Itt is vannak határkövek, három darab, hogy elválasszák Osl bán feleségének földjeitől, ami összekapcsolja a határköveket a már fent említett Lőrinc birtokával.

Kelet felé fordulva a népiesen Kemenesnek nevezett széles kiterjedésű területre jutunk el a Kemeneshátra.

Dátum: Az Úr Ezer négyszázhetedik évben Pünkösöd utáni harmadik napon a káptalan tagjai:

Nagyprépost Miklós éneklő kanonok, László őr kanonok, Márk messterkanonok dékán, és a többi itt lévő kanonok.

Megjegyzés: Az eredeti szövegben egyértelműen 1250-es évszám szerepel leírva, azonban az uralkodás 22. évéből átszámítva 1257 az évszám, tehát valamelyik állítás az eredeti oklevélben sem lehet igaz.

A kapornaki apátság legősibb birtokai Vas- és Zala megyékben feküdtek. De mivel az alapító-levél nem maradt fenn, csak visszakövetkeztetéssel és hozzávetőleg lehet meghatározni, melyek voltak a Kadar-nemzetség valamely tagjától adományozott legrégebb birtokok. Szerencsére fennmaradt a XV. századból a fenti oklevél, mely az apátság vasmegyei Kanota nevű birtokáról szól. Ennek az oklevélnek kiváltására **1407. május 17**-én azért volt szükség, mert a zalamegyei szentmártoni birtoknak a vasmegyei **Kanotával** való elcserélésére az asszonfalvai Osl János fiai, Gergely és László, másképp nem voltak hajlandóak, a határok rögzítése nélkül.

Mint az oklevéli fordításból is kitűnik a mai Ostffyasszonyfától nyugatra eső **Kanota-pusztá** csak e birtok egy részének felelhet meg; a Kanotához tartozó régi **Kadar** nevű birtok emlékét pedig az Ostffyasszonyfától északra fekvő Kádár helynév őrzi a mai csöngői határban. Ez a birtok egyszersmind az apátságalapító Kadar-nemzetség nevét is őrzi.

Az oklevélben az 1257-es dátumra, és Osl de Asszonfalva település névre, csak hivatkozás történik az 1407-ben kelt, birtokterületeket, birtokhatárokat rögzítő átiratban, de ez az átirat **nem** másolata, vagy szó szerinti átírása az eredeti 1257-ben kelt oklevélnek.

A IV. Béla király által kiadott eredeti oklevél **nem maradt fenn**.

Asszonyfalva

Boldogasszony és más asszonyok (Kossuth L. Tudományegyetem Debrecen Magyar Nyelvtudományi Tanszék)

Az alán eredetű asszony szavunknak az Árpád-korban szokásos „úrnő, fejedelemnő, királyné” jelentését a legvilágosabban korai településeink latin nyelvű említései mutatják meg.

Ezen adatok alapján bátran föltehetjük, hogy az Asszony- elemű eféle korai helységnevek, mint az Asszonyfalva, Asszonylaka, Asszonynépe, Asszonypataka stb. – még ha latin szerkezettel nem tudjuk is mindig bizonyítani –, **keletkezésük idejében királynéi birtoklással lehettek, voltak kapcsolatosak.**

Boldogasszonyfalva, valahol Bodrog megyében: 1289/1374: *Bodughazunfolua*, 1337: *Azunfalwa*. Az adatok ugyanazon településre való vonatkoztatása nagyon bizonytalan, mert ha **a Boldogasszonyfalva megrövidül, akkor nem Asszonyfalva, hanem Boldogfalva (> Boldogfa, Boldog) a szokásos folytatása.**

Jelenleg Baranya megye északi határán, a Zselic változatos, völgyes-dombos déli részén található **Boldogasszonyfa** település.

Bács-Bodrog vármegye Zsablyai járásához is tartozott Boldogasszonyfalva Gozpodincza, Goszpodincze (Szeged alatt Szerbiában található Temerin és Zsablya települések között)

Valkó megyében (Erdély) *Azzonfalwa* (Albert király adománylevelében) és 1439 Boszniai káptalan DL13437 oklevelében szerepel.

Vas vármegyében is volt egy másik Asszonyfalva elnevezésű település, a mai Vasasszonyfa.

Mivel asszonyfalva névösszetevőjű település több is előfordult az ország területén, ezért aztán mindjobban törekedtek elő-, - vagy toldalék szavak

hozzáadásával a megkülönböztetésükhöz, a települések közigazgatási azonosíthatósága érdekében.

Elfogadható az a legvalószínűbb feltételezés, hogy a névösszetétel második tagja az Asszonyfalva eredetileg királynéi birtoklással lehet kapcsolatos. A névösszetétel előtagja pedig egyértelműen a birtokos Ostffy családnévből származik.

Az 1407-es oklevélben szereplő Osth de Azzunfalwa, az Azzunfalváról származó Osth személyt jelöli, de ez még nem a településnév.

Az 1681-es összeírásban már **Ostffy Asszonyfalva** elnevezéssel szerepel településünk, de ezt követően is számtalanszor előfordul, hogy különböző írásmódokkal (pl. Ostffi, Ostfy, Ostfi, stb), kötőjelesen, vagy egybe írva szerepel hivatalos iratokban a településünk neve.

A honfoglaláskor (vagy visszatéréskor) betelepült magyar törzsek⁽¹⁰⁾

A betelepült magyarok törzsenként telepedtek le, és alakították ki saját törzsi településeiket. A hagyományos hét törzs: tarján, jenő, kér, keszi, nyék, megyer, kürtgyarmat. A hét törzs valójában nyolc, a kürt és a gyarmat ugyanis kettő különböző törzset jelent, amelyeket csak azért számoltak egybe, hogy a mágikus hetes szám meglegyen. További honfoglaló törzs volt a szintén a magyarokhoz csatlakozó besenyők berény nevű törzse, valamint az ismert nevű, de bizonytalan eredetű székely, varsály és tárkány törzsek. Ezek együtt számban nyilván sokszorosan meghaladták a megyer törzs népességét. A hét törzs vezetője, a Hétmagyar a hagyomány szerint az Etelközben vérszerződést kötött egymással. A hét vezér neve *Anonymus Gesta Hungarorum*a szerint: Álmos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba, Töhötöm. A központi település a Megyer törzs fő szállása volt a mai Csepel-sziget területén. A társadalom erőteljesen differenciálódott, melynek alapja a vagyon volt. Eszerint három (négy) réteg alakult ki. A legfelső réteget az *urak* alkotják. Ők a törzsfők, akik rendelkeznek saját szállásterülettel melynek neve: *uruság* (ebből keletkezett az „uraság”, de az „ország” szó is). A következő társadalmi csoport a *bők* csoportja (lásd: mai „bőség” szavunk). Ide tartoznak a nemzetségfők. A harmadik réteget az *ínek* alkotják (mai „ínség” szó). Ide tartoznak a szabad közrendűek. Ezenkívül voltak rabszolgák is, de számuk minimális. Külön csoportot alkotnak a szabad népek, például a székelyek vagy a besenyő határőrök. **Többé-kevésbé egybefüggő, nagyobb besenyő településcsoportok a vízjárta, mocsaras vidékeken, így a Rába alsó folyása és a Marcal mentén is alakulnak ki.**

Nem tudjuk, hogy Ostffyasszonyfa lakosságának ősei ebben az időben érkeztek-e Kemenesaljára, vagy a 894–895-ös honfoglalás előtt a Kárpát-medencében élt népcsoportok (az őslakosság, a szkíták, a sarmaták, a hunok és az avarok) – e az őseink. Valószínűleg alaposan kevert, keveredett népcsoportok. De személy szerint erre is fényt deríthetnek az egyre jobban elterjedő antropológiai és genetikai vizsgálatok, ha valaki erre vállalkozik.

Mindenesetre a legújabb kutatási eredmények bizonyító erejű adatokat is szolgáltatnak:

Az Egyesült Államokban megjelenő tudományos Science folyóirat 2000. novemberben ismertette a **genetikai** szakterület nemzetközi élvonalának 17 elismert képviselőjének kutatási eredményét. A vizsgálat kiterjedt az USA-tól Ukrajnáig az európai népek származásának és betelepedési idejének felderítésére. Megállapításuk szerint a magyar fajra jellemző EU19 gén 35–40.000 éve jelen van a Kárpát-medencében. Ez a gén a **magyarokban 60%**, míg a nyugat-európai népekben legfeljebb alacsony gyakorisággal fordul elő. Ez az időtartam megfelel a Homo sapiens első európai betelepedése óta eltelt időnek, melynek kezdetén a neandervölgyi ember által benépesült Európa. A magyar a legrégebbi európai génjelző. Jogos az az álláspont, hogy a „honfoglaláskor” nem bejöttünk, hanem visszajöttünk a Kárpát-medencébe.

Az oklevéli adatok alapján, az azonban bizonyosnak látszik, hogy a település névadóinak, az Ostffy-családnak az ősei besenyő eredetűek.

A XI–XII. században elsősorban a besenyőket emlegetik kun néven, még a cserhalmi csata esetében is. Ennek oka abban keresendő, hogy a besenyő törzsszövetségben kipcsák törökök, azaz kunok is voltak.

A cserhalmi csata ütközet volt 1068-ban, melyben az Ozul vagy Oslu vezetése alatt betörő besenyőkkel Salamon király Kerlés mellett, az egykori Szolnok-Doboka vármegyében ütközött meg.

II. Az Ostffy-család története

Az Osl–Ostffy származás

Ostffyasszonyfa település, és az ostffyasszonyfai evangélikusság története elválaszthatatlan a névadó Ostffy-család történetétől.

Az Ostffy-családnak jelentős históriás múltja számtalan oklevélen nyomonkövethető. Csak az Ostffy családi levéltári anyaghoz kapcsolódó, 1214-től fellelhető, kutatható levéltári oklevelek száma 495 db, köszönhetően a birtok adományozási, és birtokperi okleveleknek.

Az Ostffy-családdal kapcsolatos első hiteles oklevél **132 évvel korábbi**, mint az Ostffyasszonyfa településsel kapcsolatos, 1346-ban kelt első oklevél.

A család **kun-besenyő** eredetű. A II. Chur besenyő törzshöz tartozó⁽⁴⁾ Oslí nemzetség⁽⁴⁾ már a tatárjárás előtti korszakban előkelő szerepet vitt hazánkban.

A családnak oklevelekkel kimutatható őse, akitől a szakadatlan leszármazás kiindul, az 1150 körül élt Oslu comes.

Comes ebben az időben a honfoglaló nemzetségekből létrejött családok fejét jelentette, majd később a középkorban legismertebb jelentésében a **vármegye király által kinevezett első emberét** jelentette.

A leszármazási elnevezésekben, oklevelekben szereplő „**mester**” megnevezés az egyházi főiskolát végzett papokat illette.

A Kárpát-medencében letelepedett, törzsi szervezetben élő magyarok az elfoglalt területeket törzsenként birtokolták. A törzset alkotó nemzetségek ezekből kisebb-nagyobb szállásbirtokokat kaptak. A szállásbirtoko-

kat a nemzetség tagjai eredetileg közösen használták, később azonban felosztották a nemzetség tagjai között.

Szent István király központi hatalmának megerősödésével nyugati mintára Magyarországon is kialakult a *földesúr-jobbágyi rendszer*. Ezután a király rendelkezett azokkal a birtokokkal, amelyek addig nem voltak a nemzetségek tulajdonában. Ebben az időben földet csak a király adományozhatott. Így kapták birtokaikat az *egyházi és világi főurak*, a *köz-nemesek*, valamint a *középbirtokosok*.

I. Osl comes határőrizeti feladatokat kapva, a Fertő vidékén telepedett le s első birtokai a Rábaközben Oslí, Beled (Belud), Csorna (Súr, Surna), Farád (Frád) stb. voltak.

Gyermekei: II. Osl, Herbord, Benedek, Belyd (Belud), Tamás, Sur, Miklós, János.

I. Osl comes alapította a XII. század második felében Szent Mihály főangyal tiszteletére – s magának temetkező helyül – premontrei szerzetesekkel a csornai templomot és kolostort.

Az alapítás évét maga Osl ispán 1180-ra teszi⁽¹⁾, a kutatók 1219–1226 közé datálják, habár konkrét okiratokban nem maradt fenn a dátum.

A historikus múltat felidézve Dr. Horváth Lóránt Ödön premontrei apát, csornai prépost–prelátus említi, hogy a csornai premontreiek története 825 évnél is régebbre nyúlik vissza.

Szt. Norbert, az alapító (1080–1134) előkelő frank–germán családban született. 1130-ban, tehát még Szent Norbert életében a Nagyvárad melletti Váradhegyfokon megalapítják az első premontrei közösséget.

Ezt követően Csornán is hamarosan megjelennek a fehér reverendát viselő szerzetesek. A köznyelv által fehér papokként nevezett rendtagok az ún. kanonok rendhez tartoztak, akik királyi vagy nemzetségi alapítású prépostságokban laktak.

1180-ban az Osl nemzetség alapítja meg a Csornai Prépostságot. A település első okleveles említése (Cherna, Surna) 1228-ból származik. A rend egyik legfőbb sajátossága, hogy a szerzetesek nemcsak imádkoztak és elmélkedtek kolostoraikban, ahol Szt. Ágoston regulája szerint éltek, hanem lelkipásztori munkát is végeztek.

I. Osl fiai közül **II. Osl** 1235-ben soproni főispán, 1240-ben szőrényi bán.

Főispán (supremus comes): a nemesi vármegye király által kinevezett első képviselője. Bán: a középkori Magyar Királyság különleges területi hatalommal felruházott tisztségviselője (bán-nádor-ispán)

Az 1227-ben kelt oklevél szerint Wiccza falu népeitől 10 ezüst márkáért földet vett.

I. Osl fia **Benedek**, 1231-től váradi püspök, aki miután a tatárok pusztítása elől szerencsésen megmenekült, 1242-ben a győri püspökséget foglalta el. Testvére Miklós (1237–1239) győri ispán volt, utódait azonban nem ismerjük. Miklós ispán a (DL-86129) oklevél tanúsága szerint 1214-ben a Rábaközben 31 márkáért földet vett, a hozzá tartozó szigettel és mocsárral.

Az I. Osl fia volt még **Herbold** ispán is, aki 1241-ben, mikor IV. Béla királyunk a Muhi csata után Dél-Dalmáciába menekült, az őt üldöző Kádán tatár alvezér elől, családját Klissza várába menekítette. Ekkor Klissza kapitánya az Osl nemzetségbeli *Herbord* ispán volt, aki sikerrel védte meg Klisszát és a király családját, köztük a gyermek trónörökös, a későbbi V. Istvánt és a király kilencedik gyermekét, az ott született későbbi Szent Margitot is – akit a horvátok ezért Klisszai Szent Margitként tisztelnek.

IV. Béla király e tetteért az Osl nemzetségnek a Rába mentén jelentős birtokokat adományozott.

A kun-besenyő származást bizonyítja az is, hogy középkori oklevelekben több Osl neve mellett ott a jelző: „**dictus Kun**”, aki kunnak mondatik.⁽³⁾

A család első őseit Gyula kun fejedelemnek a cserhalmi ütközetből ismeretes Oslu nevű vezérében vélik felismerni. Gombocz Zoltán dr. kiváló nyelvészünk is, miként Jakubovich, Pais, Nagy Géza és más historikusok, elfogadja, hogy a család őse nemcsak név hanem személy szerint is azonos a cserhalmi kun vezérrel.

A család eredetét tehát így egészen Salamon királyig, a megtért magyaroknak a pogány kunokkal való cserhalmi csatában vívott harcáig, vagyis **1068-ig lehet visszavezetni.**

Cserhalom hegyen (a mai Románia területén Beszterce–Naszód megyében) vívták 1068-ban a cserhalmi csatát, amelyben Salamon magyar király, Géza és László hercegekkel legyőzte a besenyők Magyarország területére betörő, Erdélyt végigpusztító Ozul kun seregét.

Ezt a pogány kun harcost, az Ostffyak őseit, Vörösmarty Mihály is megénekelte „Cserhalom” című hőskölteményében:

*Cserhalom, a te tetőd diadalnak büszke tetője,
Merre Ozul, haragos kúnok fejedelme hadaddal?*

S később ismét róla szól a költő:

*Már hegyen ül terhes felhőként népe Ozulnak.
Sátor alatt pihen ő hímes szőnyegre terülve,
Lábainál buzogánya hever, hadi kürtje fejénél,
S a letűzött dárdán kalpagja; de oldala mellett
Kötve maradt a kard: hüvelyén szörnyű keze nyugszik.
Lejt, vigad, ordítóz, zsákmányait hordja elébe
A szilaj ifjúság; dalt mond szép rabja siralmas
Arcairól, dalt a harcokról, s győztös Ozulról.*

Az első énekben ősi pogány hitéért harcol Oslu, a család őse. Utódai pedig, az Oslók (Osliak, Ostfiak) megtérésük után **a középkori kereszténységnek** lesznek hitbuzgó, áldozatkész hívei.

Jellemzően mondja erről a családi verses krónika:

*Cserhalmon tüne mint első ős Oslu vezér fel,
Harcolván dacosan kún Hadur isteneért.
Egyezer és hetvent írt akkor a krisztusi vallás.
Százévvvel ezután szent hitű már az utód:
Szentegyházat emel Csornán s melléje monostort,
„Oslonis convent” hirdeti büszke nevét.*

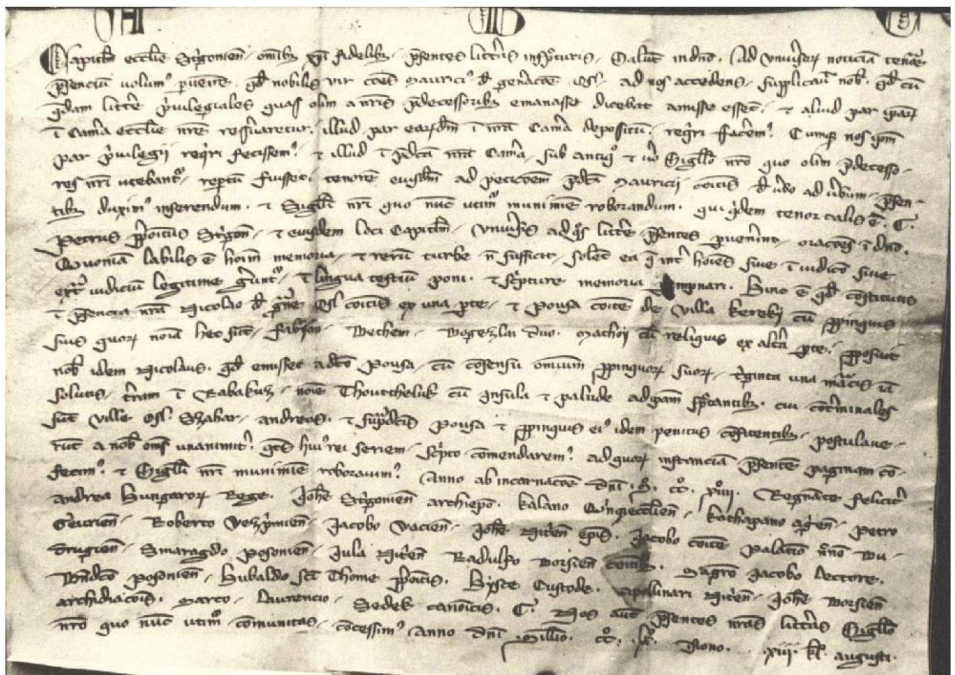
III. Osl (1230–62) a csornai egyháznak egy viczai malmot adományozott. Felesége Nagymartoni Bertalan leánya volt. Ez az első Osl, akinek birtokában találjuk már **Asszonyfát**.

IV. Osl fiai közül a két macsóí bán: Miklós (1335) és utána Domokos (1340) válik ki, mindketten a rácok rémei. Nagy Lajos (1345) a sopron-megyei Sárkányt és a vasmegyei **Hőgyészt** adta az utóbbinak.

Domokos bán fia (1392) már **Johannes Osl de Azzunfalva** néven említetik. Ekkor tehát már Asszonyfáról nevezik magukat.

Az Ostffy családi levéltári anyagnak legrégebb adata egy 1214-ben kelt oklevélnek 1236. évi másolata, mely szerint Osl fia, Miklós bán, megvette Kereky Pousa ispántól 31 márkáért a Rábaközben a Tóttelek nevű földet, mely határos Oslival és Zaharral (Szárfölddel).

A legkorábbi 1214-ben kelt Ostffy levéltári oklevél másolata birtokunkban van. (*Természetesen latin nyelvéű*)

Az első Osl–Ostffy tárgyú oklevél a DL86129 másolata. Eredeti kelte 1214, kiadta: esztergomi káptalan. A káptalan tanúsítja, hogy Osl nembeli Miklós ispán, valamint Kereky falubeliek azt vallották, hogy Miklós ispán a Rábaközben levő földet, a hozzá tartozó szigettel és mocsárral 31 márkáért megvette Pausa-tól

Az Ostffyak Asszonyfalván

Asszonyfa az 1300-as években lesz a család törzsfészke. Osl Domokos macsói bán fia Osl János egy 1392-es oklevélben **Osl de Azzunfalva Johannes** néven szerepel. „De Azzunfalva” Asszonyfáról származót jelent.

Először 1250 táján az asszonyfai és csöngői határok közt a Rába és Lanka patak kiöntéseitől származó mocsarak közepén, annak kiemelkedő, védett területén épült várak.

Ezt a területet ma Csonkavár néven ismerik a falubeliek. Ez a vár állott már Ostffy Ferenc sopron- és vas megyei főispán idejében, aki Domokos macsói bán unokája (az előbbi Osl János fia) volt s 1425 körül halt meg.

Csonkavár

De Garai Miklós nádor hadai ezt az első várat Ostffy Ferencnek Zsigmond ellen való fellázadása és Nápolyi Lászlóhoz való pártolása miatt **1403-ban lerombolták**. Ennek a felkelésnek az élén maga a primás, Kanizsay János állott. (Ostffy-levéltár.)

Az Ostffy család 1456-ban kapott királyi engedélyt új várépítésére Asszonyfalván.⁽¹⁾

Az oklevél leírása: **DL 86386**

Keltezés: **1456. 11. 30.**

Keltezési hely: Temesvár, Temes vármegye

Kiadó: LÁSZLÓ 5 KIRÁLY

Fennmaradási forma: eredeti

Nyelv: latin

Irattípus: várépítést engedélyező

Regeszta: V. László király Azzonfalwa-i Osth fia Miklós esztergomi nagyprépostnak, Azzonfalwa-i Osth fiainak: Ferencnek és Lászlónak megengedi, hogy a Vas megyei Kyakev birtokon kőből vagy fából kastélyt építsenek, mivel az elődeik által ott birtokolt kastélyt az elmúlt háborus időkben az országot prédáló gonosztevők lerombolták. – Szöveg alá nyomott pecsét papírfelzettel.

Kyakev = Kigyókő. Az eredeti oklevél a későbbi fejezetben bemutatásra kerül.

Ez a vár a középkori eredetű, mai római katolikus templommal szemben, (a mai iskola területén) a Cserdombon épült 1456 táján, de oklevélben szerepel, hogy „ez erősség 1459-ben már állt is”. (E várhoz kapcsolódik az első iskola létrejötte is 1596 körül.) A várat, és a kastélyt, 1466-ban a Kanizsaiak fosztották ki, és elvitték az összes itt található oklevelet.

A Csonkavár

Jelentősége megnövekedett a török támadások idején. 1538-ban 10 főnyi állandó őrség védte. Ebben az időben alakították ki érdekes erődítményrendszerét. Ennek lényege az volt, hogy a kastély közelében található templomot is beépítették az egész erődöt körülölelő falba, így az is része lett a várnak. 1571-ben az Ostffy örökösök felosztották maguk között. 1664-ben egy környéket érintő nagyobb török támadást követően került sor az utolsó felújításra, amikor a környékbeli települések jobbágyaival javították ki a falakat.

A vár 1680 augusztusában bekövetkezett pusztulásának oka a vallási békétlenség volt, mint arra a későbbiekben még visszatérünk.

„Az ősi Ostffy család a reformáció korában az evangéliumi hitben ismervén fel az igaz keresztyéniséget ágostai hitvallású evangélikus egyháznak lett rendíthetetlen oszlopa. A lelkes utód kész volt érte asszony-

fai ősi várát porrá lövetni, minden vagyonával életét is kockára tenni. Pozsonyban fogságot, börtönt szenvedni és a Carolina Resolutio után az új, nehéz hivatal, a dunántúli felügyelőséget sok mellőzés és üldöz-
tetés árán elvállalni és példás áldozatkészséggel viselni. Míg sok újabb
keletű mágnás család, ezek a „tegnap gyúrt urak” (miként az evang.
Thurzó Imre gróf mondá Esterházyról), hitehagyással vetették meg
emelkedésüknek és mai fényüknek alapját: addig az Ostffyak régi or-
szágos szereplésüket és főrangú állásukat a mohácsi vész után éppen
evangélikus hitük miatt veszítették el. És ezt az evangélikus hithűségű-
ket – ami ritka, talán egyetlen példa hazánkban – oly tisztán és szigo-
rúan őrizték meg, hogy az Ostffyak egészen a mai legutóbbi nemzedé-
kig még csak vegyes házasság kötésére sem voltak hajlandók. Család-
jukban nem volt eddig vegyes házasság.

Lehetetlen a család tradíciójában ezt az erős evangélikus protestáns,
vallásos és egyházas jellemvonást észre nem venni.”⁽³⁾

III. Az Osl-Ostffy elődök kereszténysége

Az Ostffy elődök hitvilága

A még pogány nemzetséggént letelepedő Osl nemzetség leszármazottai, az Oslók (Osliak, Ostffiak) megtérésük után **a középkori kereszténységnek** lesznek hitbuzgó, áldozatkész hívei. Osl leszármazottai (Ostffyak, Viczayak, Kanizsayak) között kimagasló egyházi méltóságokat, püspököt (Osl Benedek 1231, 1242), esztergomi érseket (Osl János-Kanizsay János), esztergomi nagyprépost (Ostffy Miklós) találunk.

A már említett I. Osl Comes nemzetségfő a Fertő vidékén telepedett le, és első birtokai a Rábaközben Oslí, Beled (Belud), Csorna (Súr, Surna), Farád (Frád) stb. voltak. Az első írásos feljegyzést róla (MNL) egy szelet íróhártya adja a XII. század második feléből. Erre Oslu comes emlékeztetőül jegyezte fel birtokait. I. Osl comes alapította a XII. század második felében Szent Mihály főangyal tiszteletére, s magának temetkező helyül premontrei szerzetesekkel a csornai templomot és kolostort. Az alapítás évét maga Osl ispán 1180-ra teszi, a kutatók 1219-1226 közé datálják, habár konkrét okiratokban nem maradt fenn a dátum. Eleinte Csorna volt a család temetkezési helye.⁽¹⁾

I. Osl fia, **Osl Benedek** II. Endre király udvarában nevelkedett. Papi pályára lépett, főiskolát végzett „mester” lett, aki 1231-től váradi püspök, majd miután a tatárok pusztítása elől szerencsésen megmenekült, 1242-ben a győri püspökséget foglalta el. Itt halt meg 1244-ben.⁽¹⁾

Az Osl nemzetségből származik a Kanizsaiak ága is. Abból született Magyarország egyik legkiválóbb főpapja, **Kanizsay János** esztergomi érsek,

ki 1395-ben kapta Rómától a prímási és született pápai követ címét, mint ilyen ő volt az első magyar prímás (1387–1418.)

A prímás maga még nem a Kanizsai, hanem az eredeti Osl nevet használta (Johannes, filius Johannis de genere **Osl**).⁽¹⁾

Ostffy László fia a 9. generációs **Ostffy Miklós** hazafias és tudós humanista főpap, akihez Georgius Augustinus Zagabriensis humanista 1465 körül magasztaló és köszönő levelet irt. Ekkor esztergomi nagyprépost és még 1489–93-ban is Nicolaus Hosthfy mint praepositus ecclesiae s. Crucis de Lelesz említették.⁽¹⁾

A praepositus különleges magyar egyházi intézmény: címzetes prépost. Leles mai Szlovákia Kassai kerület.

V. László király ennek kedvéért engedte meg, hogy az Ostffyak a lerombolt kigyóközi vár helyett Asszonyfán és pedig most már fenn a dombon („fönt a Cseren”) új várat építhettek. 1484-ben ellenmondott Bálint nagyvárad püspöknek, ki a premontreiek helyébe a cisterciákat akarta behozni.⁽³⁾

Reformáció ⁽⁴⁾

A reformáció vagy hitújítás a 16. században, Nyugat-Európában a katolikus egyház hibáinak bírálatával és hibáira való válaszként indult mozgalom.

Luther Márton először az általa megfogalmazott 95 tézissel hívta fel a figyelmet a hibákra (1517. október 31-én kiszégezte követeléseit és tanításait a wittenbergi vártemplom kapujára),

Ezzel egy időben Ulrich Zwingli, majd Kálvin János Svájcban is elindította új, független vallási mozgalmát. E mozgalmak tagjait a pápasággal szembeni tiltakozás („protestálás”) miatt protestánsoknak nevezték, a kereszténységnek ekkor kialakuló nagy ága a protestantizmus. A reformáció egyes irányzatainak szétválása a különböző protestáns egyházak, felekezetek kialakulásához vezetett. Ezek közül az evangélikus egyház (más néven *lutheránus egyház*) és a református egyház a legismertebbek.

A 16. század közepére a lutheri tanok a német lakosság közvetítésével a reformáció Magyarországon is elterjedt. A Magyar Királyság három részre szakadása, és a nemzeti újraegyesítő törekvések ugyanakkor kedveztek a reformáció térhódításának a magyarság egésze körében. Az új vallás ettől kezdve a katolikus Habsburgok elnyomó politikájával szembeni „nemzeti üggyé” vált.

A protestáns egyháztörténeti hagyomány az 1521. évhez köti a reformáció magyarországi megjelenését. Abban az évben a budai főiskola tanárai közül többen már Luther szellemében tanítottak. 1522-től kezdve egyre több magyarországi fiatal ment az új tanítás központjának számító wittenbergi egyetemre. Az új tanok Mohács előtt elsősorban az ország fővárosában, a német polgárság és a királyi udvar német udvaroncái között találtak híveket, maga Mária királyné, II. Lajos felesége is rokonszenvezett velük.⁽³⁾

Magyarországon a mohácsi vész után a reformáció gyorsan elterjedt. Római katolikus plébánosok gyülekezeteikkel együtt a reformációhoz

csatlakoztak. A reformáció terjedése hazánkban egybeesik a török uralom állandósulásával.

A legnagyobb munkát Méliusz Juhász Péter debreceni lelkipásztor, később püspök végezte, aki 1567-ben Debrecenbe zsinatot hívott össze. Itt szervezték meg a református egyházat. Károli Gáspár a Bibliát fordította le magyar nyelvre, és ugyancsak ő fordította le Kálvin János fő művét, *A keresztyén vallás rendszerét* is.

Az **Ágostai hitvallás** az evangélikus egyház egyik legfontosabb hitvallási irata, a reformáció jelentős dokumentuma, a legfontosabb lutheri hittételek összefoglalása.

Az „ágostai” elnevezés Augsburg város latin nevének (*Augusta*) utal. V. Károly német–római császár megparancsolta, hogy az Augsburgban (Ágostában) összehívott birodalmi gyűlésre az új vallás hívei rövid, világos fogalmazásban nyújtsák be az evangéliumi hitre vonatkozó nézeteiket. Amikor János szász választófejedelem megkapta a meghívást (1530. március 4.), rögtön megtette a szükséges előkészületeket. Felszólította wittenbergi hittudósait, hogy állítsák össze a fő hittételeket.

Luther még 1529 októberében összeállította a főbb dogmákat az úgynevezett schwabachi 17 cikkben.

A császár 1530. június 15-én vonult be Augsburg városába. Egy nappal később megnyitotta a birodalmi gyűlést, felszólítva az evangélikus fejedelmeket és rendeket, hogy június 24-én nyújtsák be hitvallásukat. Így lett 1530. június 25. az *Ágostai hitvallás hivatalos felolvasásának napja*. Az Ágostai hitvallás 28 cikkben két részből áll. Az első rész 21 cikke a schwabachi cikkek alapján a legfőbb keresztény hittételeket (*Isten, Erendő bűn, Krisztus, Megigazulás, Egyházi szolgálat, Új engedelmesség, Egyház, Kereszttség, ...*) tárgyalja. A második rész 7 cikkből áll, ezek a torgauai cikkek alapján felsorolják a katolikus egyház gyakorlatában jelenlevő, a Szentírással ellenkező téves tanokat.⁽⁴⁾

A reformáció első szakaszában a tanítás még nem vált felekezeti-formáló erővé, hiszen a hívek meglehetősen szabadon válogattak a teológiai tanítás elemeiből és az egyházi cselekményekből. A reformáció mellett kiálló földesurak (Thurzó Elek, Révay Ferenc, Perényi Péter, Nádasdy Tamás, Petrovics Péter) a katolikus vallásgyakorlat számos

eleméhez ragaszkodtak. A földesuraknak nagy szerepük volt ugyan a reformáció gyors elterjedésében, de a hatalmuk alatt álló falvak és mezővárosok sok esetben tőlük függetlenül döntöttek egyik vagy másik irányzat mellett.

Nádasdy Tamás (1498–1562) ⁽¹⁾

A 16. század közepének legnagyobb formátumú magyar politikusa és legbőkezűbb főúri mecénása. Kismanesi családból származott. Itáliában tanult, majd II. Lajos király titkáráként szolgált. Ezen tiszteből emelkedett tehetségének, kiváló diplomáciai érzékének és remek házasságának köszönhetően a legmagasabb magyar rendi méltóságokba, s tett szert óriási birtokra. Feleségével, Kanizsai Orsolyával együtt a nagykanizsai, sárvári és kapuvári uradalmakat is megkapta. Azon kevés magyar politikus közé tartozott, akinek még Bécsben is adtak a szavára. Mindemellett nagy pártfogója volt a reformációnak és a könyvnyomtatásnak is. Eredetileg szerzetesnek készült, később Luther hatására a hitújítás gondolatával rokonszenvezett, nyíltan azonban sohasem csatlakozott a reformációhoz. **Sárvár-újszigeti** udvarát később a magyar nyelvű, erasmusi szellemű bibliafordítás műhelyévé formálta. Iskolájában Sylvester Jánost és Dévai Bíró Mátyást, nyomdájában pedig Abádi Benedeket alkalmazta. Udvarában töltötte utolsó éveit Tinódi Sebestyén.

Fia, Nádasdy Ferenc, a híres törökverő „fekete bég” a lutheránus egyházat támogatta.

A protestantizmus áramlatai a 16. század végére egyházzá szerveződtek, és kialakult a felekezetek nagyjából stabil aránya. Az ország kb. 3,5 millió keresztény lakosának mintegy fele a református, negyede az evangélikus egyházhoz tartozott. A fennmaradó egynegyed rész az unitárius, ortodox és katolikus egyház híve volt. Az ország összlakosságának tehát 75–80 százaléka lett protestáns.

Az Ostffy utódok

Amily buzgó patrónusokat és jeles főpapokat találunk az **Ostffyak** közt a középkorban, éppen oly lelkes áldozatkész hívei lesznek ők a **reformációnak** is. A családi levéltár adataiból azt lehet következtetni, hogy III. Ostffy Ferenc, Mária királyné környezetében már Lutherhez pártolt. Bizonyos, hogy Nádasdy Tamás nádor evang. udvarkörében már két Ostffyt találunk, akik urukkal együtt elfogadták a reformációt. Ezeknek testvéreit, illetve fiait is már evangélikusoknak vehetjük.⁽³⁾

Így evangélikusok voltak már a most említett III. Ferenc fivérei: László és Bálint, valamint László fia is, Ostffy Jakab. Az utóbbi Jakabbal együtt említik okleveleink 1558-ban ennek testvérét Ostffy Tamást. És Nádasdy korábban élt unokatestvért Ostffy Domokost is (III. Ferenc fia).⁽³⁾

Ostffy László fia **Ostffy Jakab**, már bizonyosan az ágostai evangélikus vallás követője.

Jakab fiatal korában Nádasdy Tamás közelében találjuk. A nádor feleségének, Kanizsay Orsolyának ezt a rokonát a donációknál sok kedvezményben részesítette. Ostffy Jakab a fivéreivel 1538-ban és 1571-ben az asszonyfai vár (arx, castellum, fortalitiuum lapideum) fenntartása és őrsége ügyében egyezkedett. Nádasdy nádornak 1557-ben az udvari orvos, Körösi Gáspár Ostffy Jakab által küldött Bécsbe levelet.⁽³⁾ Ostffy Jakab 1563–76 között Sopron megye alispánja volt s mint ilyent az evangélikusok közé számlálják. A felesége Essegváry Adviga volt. Egyik nővérét, Erzsébetet, Hosszutóthy Farkas, Sárát pedig a mérgesi Poky Miklós vette feleségül. Az asszonyfai kastélyban betegen 1583-ban Szombathelyi Márton protonotarius előtt tett végrendeletet.⁽¹⁾

Az Ostffyak rendíthetetlen hívei lettek az evangélikus hitnek. Pálffy József a dunántúli evang. egyházkerület rövid történeti rajzában (az 1853. évi névtár elején) azt mondja, hogy az Ostffy-család már **1522-ben** az evangéliumi tudományt vallotta. **Mivel az akkori törvények szerint a jobbágyok kötelesek voltak uraik vallását követni, a kiter-**

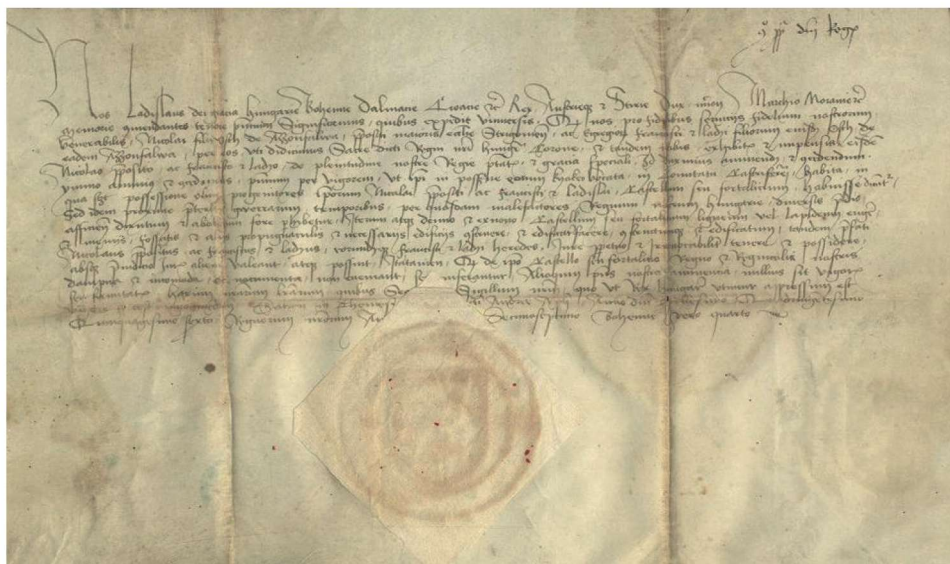
jedt nyugat–dunántúli birtokokkal rendelkező Ostffy családokat követve hamarosan jelentős evangélikus közösségek alakultak ki az ő földesúri területeiken is (Beled, Farád, Sarród, Ostffyasszonyfa, Csönge, Mihályfa, Kemeneshögyész, Téth, Iszkáz).

Az Ostffyak a reformáció korában több buzgó evangélikus családdal voltak rokonságban, akik közül többen Asszonyfán is birtokosok voltak. Ilyenek a Dömölky, Rajky, Mankóbüki Horváth, Tevely, Ajkay, Meszterházy, Francsics, Wittnyédy, Zmeskál, Vidos, Véssey, s később a Csáfordi Tóth, Karcsay, Perlaky, Ferenczy, Guoth, Weöres stb. családok.⁽³⁾

Hogy Ostffyasszonyfán mikor épült az első templom, arról nincs közvetlen megbízható adat.

Az Ostffyak első, 1250 táján épült várát Garai Miklós nádor hadai, Ostffy Ferencnek Zsigmond ellen való fellázadása és Nápolyi Lászlóhoz való pártolása miatt 1403-ban lerombolták.

Az Ostffy Ferenc idejében lerombolt, Csonkavár néven ismert területen álló vár helyett, az Ostffy-család 1456-ban kapott királyi engedélyt új vár építésére Azzonfalván.

V. László király által 1456. 11. 30-án kelt: DL 86386 sz. oklevelében engedélyezte a vérépítést.

Ez a vár a Cserdombon épült az 1456 utáni években. A várat, és a kastélyt, 1466-ban a Kanizsaiak (nemzetségbeli birtokviták miatt) fosztották ki, és elvitték az összes itt található oklevelet (*tehát a vár és a kastély erre már felépült*).⁽¹⁾

Ostffyasszonyfai lelkészekről a XVI. század végéről vannak feljegyzések. 1596-ban Somogyi János írta alá a Concordia könyvet. (Evangélikus Hitvallási Iratok)

Valószínűsíthető, hogy a vár építésének időpontja és e közötti időszakban épülhetett fel Ostffyasszonyfa várkapolna néven említett első temploma is.

Ezt valószínűsíti az is, hogy a korabeli okiratok szerint, Ostffy László 1529-ben, midőn a török császár Bécset ostromolta, négy és fél mázsa ércet vett át a vasvári káptalantól, hogy belőle harangot öntet. Ezt azonban többszöri sürgetésre sem tette meg. Halála után 1543-ban még az örökösait is perelték e miatt. A harangérből valószínűleg ágyút öntetett az asszonyfai vár védelmére.⁽¹⁾

Nyilván azért kapott engedélyt harang öntetésére, mert akkor a falu temploma már létezett.

Ostffy Tamás (*Ostffy Mihálynak és Rajky Annának fia, Ostffy Ferenc III.-nak már a dédunokája*) már elkötelezett híve az evangélikus vallásnak.

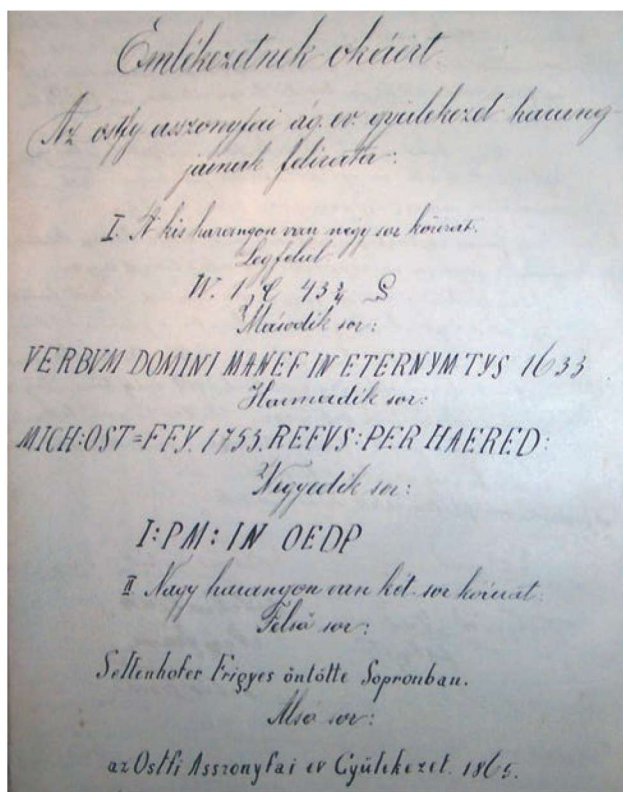
Ostffy Tamás Asszonyfán lakik, 1620-ban Nádasdy Orsolyát (*a sárvári Nádasdy II. Ferenc és Báthory Erzsébet leányát, Nádasdy Tamás nádor unokáját*) vette feleségül. Négy gyermekük született, köztük Ostffy Miklós, aki később Fekete püspököt bujtatta ostffyasszonyfai várában. Második felesége Sibrik Regina volt.⁽¹⁾

Egyházi buzgalmának emléke, hogy az asszonyfai templom számára harangot öntetett.

Ez a harang a legújabb időkig megvolt Asszonyfán, ez is a világháborúnak esett áldozatul. A felirat szerint Ostffy Tamás **1633-ban öntette**.

Ostffy Mihály felügyelő és az örökösök pedig 1753-ban Sopronban újjáöntették.

Felirata négy sorban a jegyzőkönyv szerint ez volt: W. 1. C. 43 3/4 Pf. Verbum Domini manet in aeternum. Fus. 1633. Mich. Ostffy 1753. Refus.

Az oklevél hátoldala

per Haered. J. PM. in OEDP.⁽³⁾

A harangot eredetileg is már Sopronban öntették. Az ezt megőrkítő jegyzőkönyv az ostffyasszonyfai evangélikus gyülekezet levéltárában található.

Ostffy Tamásnak és Nádasdy Orsolyának két fia volt: László és Miklós, akik, közösen bírtokolták Asszonyfát. Ostffy László Asszonyfáról 1666. ápr. 3-án nagy tisztelettel és szeretettel írt Fisztrovics György dunántúli püspöknek, mint lelki atyjának. 1671. jú-

nius 29-én is Szenczi Fekete István püspöktől ő kért másik lelkészt Asszonyfára. Levelében Feketét „kedvesivel együtt” üdvözli.

A másik testvér, Ostffy Miklós jelen volt 1669. június 27-én a büki püspökválasztó zsinaton. S a testvérével Lászlóval 1669. augusztus 29-én Asszonyfán az akkor díszesen renovált régi vártemplomban (*templum hujus loci situm e regione Arcis*) fogadta egyházlátogató körútján Szenczi Fekete Istvánt, az új püspököt.

Szenczi Fekete István püspök

Ostffyasszonyfa történetének alakulásában **jelentős szerepet játszott** egy egyházi személyiség **Szenczi Fekete István** ténykedése. Nézzük meg, ki is volt ez az egyházi személy, és mi volt az ily nagy hatást kiváltó, Ostffyasszonyfa történetét is meghatározó tevékenysége:

Ez a fejezet teljes egészében idézett szöveget tartalmaz, terjedelmi okok miatt egyes kevésbé fontos részek kihagyásával, de minden esetben tartalmi változtatás nélkül, teljes szöveghűséggel. Payr írása is a korabeli jegyzőkönyveket idézi.

Payr Sándor teológiai akadémiai tanár 1918-ban kiadott „SZENCZI FEKETE ISTVÁN A HITEHAGYOTT PÜSPÖK” c. „egy viharos életpálya” leírásában az alábbiakat olvashatjuk⁽²⁾

„Szenczi a kis pozsonymegyei mezővároskában Szenczen született. ... Fekete Márton szenczi nemes polgárnak és nejének Poór Katalinnak 1639-ban fiúgyermeké született, akinek a szent kereszttségben István nevet adtak. Evang. lelkes nem lévén a városban, ott helyben, vagy valamelyik szomszédos községben egy nagyratörő plebánus, Szelepcsényi György, a későbbi hirhedt esztergomi érsek keresztelte meg a kisdedet.”

„Elemi iskoláit otthon Szenczen végezte, utána pedig Kassára került, s tanulmányait az itteni jó hírnevű iskolában folytatta. ... Fekete így a középiskoláit Kassán végezte, s azután az evang. diákok szokása szerint ő is Wittenbergbe készült. ... Következő ősszel kimehetett Wittenbergbe. Itt ugyanis 1658. szeptember 28-án írta nevét az egyetem albumába ... Wittenbergből 1661-ben jött vissza Fekete, tehát három évet töltött külföldön.”

Wittnyédy István soproni ügyvéd közbenjárásával kerül a kőszegi gimnáziumba rektornak, ahova 1662. március 3-án érkezett meg, és özvegy édesanyját is magával hozta Szencről.

„Fekete, aki ifjúságában a szegénység terhét talán nagyon is érezte, a házasságával most szerencsét akart csinálni, egy vagyonos özvegyasszonyt vett el, aki nála idősebb is volt és árvákat is hozott magával. Az anyagiasság szembeszökő jelét itt látjuk benne először s ez lesz később megölője. Lakodalmára 1663. január 29-ikére régi szokás szerint a városi tanácsot is meghívja. ... Felesége a tekintélyes és vagyonos Kienast családból való volt, melynek tagjaival nem csak Kőszegen, hanem Pózsonyban is találkozunk.”

Az 1663. évi (június 5.) acsádi zsinaton nevezi ki Feketét prédikátori hivatalra Musay püspök, és június 25-én szentelik fel. „Fekete, az új pap búzgón vette a dolgát, és volt is elismerés érte.” Wittnyédivel 1664-ben, április 5-től részt vesz Zrínyi török elleni hadjáratában mint tábori lelkész.

„Fekete a táborból való visszatérése után ismét otthon végezte tovább lelkési teendőit és az öreg Fisztrovich mellett, akit időközben püspöknek is megválasztottak, elég dolga akadt. ... Fisztrovich négy évig látta el püspöki teendőit, és helyette, püspöki helyettesnek 1669. május 21-én Feketét és Lang Mátyást választották meg. ... Június 27-én a büki kerületi püspök-választó gyűlésen (melyen a nemesek között Ostffy Miklós is jelen volt) a kőszegi gyülekezet nem adta szavazatát Feketére. Ennek ellenére viharos szavazással 89 szavazattal, Sopron, Vas és a hozzá csatolt többi vármegyék püspökéül tisztelendő, tudós Fekete István úr választott meg.”

Ma azt mondanánk, hogy jól helyezkedett, ennek köszönhető, hogy 30 évesen püspök lett.

„Fekete püspökségének ideje már az egyházi üldöztetések korára esett, midőn egyik gyülekezet után a másikban szűnik meg a templomi igehirdetés és napról-napra növekszik az elűzött lelkészek száma.

Fekete még 1669. évi augusztus havában elindul egyházlátogató körútra. És nem csak a Rábaközre szorítkozik, hanem meglátogatott Sopron, Vas és Győr megyében más gyülekezeteket is.

Fekete már ekkor járt – a reá nézve később oly végzetessé vált – Ostffyasszonyfán is.

Egyik ősi anyaegyházunk volt ez. Az Ostffyak még a Nádasdyakkal és Batthyányiakkal egyidőben fogadták el az evang. hitet. Ostffy Jakab sopronmegyei alispán (1563–79) már buzgó híve volt egyházunknak. Asszonyfának már a XVI. század óta vannak evangélikus lelkészei. ...

Ostffy Tamás fiai voltak László és Miklós, kik most Fekete püspököt ősi várkastélyukban magyar vendégszeretettel fogadták. Aug. 29-én érkezett Fekete Asszonyfára. A lelkész ekkor Büki György, a tanító Kelemen Benedek volt. A régi templomot, mely fent a várdombon a kastély mellett épült, a püspöklátogatás öröme, szépen renoválták. ...

A vallási üldözés napról-napra súlyosbodván, az 1671. jún. 4-re Nagygeresdre hirdetett gyűlést igen súlyos okok miatt már nem lehetett megtartani. ...

A következő évben, Széchenyi György győri püspök már Gyórból is elűzte a protestáns lelkészeket és tanítókat, sőt Kőszegen is elfoglalta a nagyobbik templomot. ...

Fekete püspöktől Ostffy László még 1671. jún. 29-én lelkészt kér Asszonyfára, mivel alaptalan neheztelés miatt Büki György Szentmártonba távozott. ...

Fekete folyamatosan perlekedett a kőszegi várossal, kicsinyes anyagi dolgokkal elidegenítette magától híveit. Pedig ezeknek szeretetére és védelmére annál nagyobb szüksége lett volna, minthogy Wittnyédyvel való bizalmas viszonya miatt és a Wesselényi-féle összeesküvés ürügye alatt Feketét már nem csak a klérus, hanem a világi felsőség is elkezdte üldözni. ...

A koronaügyész már 1670. szept. hava óta küldözte ki királyi rendelettel a káptalanokat és konventeket, hogy az összeesküvéssel gyanúsított személyeket hallgassák ki. Ilyennek Kőszegen különösen Feketét találták. Kőszegen 1671. január 30-án tartottak tanuvallatást, melynek eredménye főként Fekete Istvánt és Széchi György grófot, a kőszegi vár urát sújtotta.”

Közben egyre erősödött a klérus nyomása, és Széchenyi György győri rk. püspök május 14. -én felfegyverzett katonasággal megerősítve kényszerítette a kőszegi-eket ev. templomuk kulcsainak átadására.

Fekete ezen időben csendben meghúzta magát, semmilyen tevékenységet nem fejtett ki temploma megmentése érdekében.

„Az 1672. évben ismét újabb veszedelem fenyegette Kőszeget. A király április 4-én kelt rendelettel parancsolta meg, hogy a belső és külső tanácsba, melyben eddig csak protestánsok voltak, r. katolikusokat is fogadjanak be.

S mivel a kőszegieket ennek nem tettek eleget, Majláth Miklós kir. Ügyész perbe fogta a várost s a következő 1673. évben 32.000 forint bírsággal sújtották, melyet csak később a jezsuiták befogadása után engedtek el.

Mind ezen dolgok még Fekete lelkészkedése idején történtek, ő a püspök sem tudta az ilyen csapásokat elhárítani. Sőt az üldöző ellenség ebben az évben kiméletlenül sújtott le magára Feketére is. ...

Fekete is megkapta az idéző levelet, amellyel egykori keresztelő plébánosa, Szelepcsényi György esztergomi prímás, most mint királyi helytartó őt is Pozsonyba idézi szept. 25-ikére a rendkívüli törvényszék elé. ...

Az idéző levél a kir. fiskusnak súlyos vádjairól és más nagy kihágásokról és merényletekről szólt. És hogy a rémület annál nagyobb legyen, az idézést a rettegett királyi kamara (elnöke Kollonics) útján küldték szét.

A Felvidékről 31 evangélikus lelkészt s ezeken kívül a Dunántúlról csak Losonczi Farkas János veszprémi református lelkészt, és Fekete püspököt. Losonczit azonban a hívei nem bocsátották el. És Fekete mellett is állást foglaltak Kőszegen nem csak az evangélikusok, hanem még a római katolikusok is. ...

A megidézettek közül többen elmaradtak. ... Fekete a harmadik megidézett püspök sem ment el Pozsonyba. ...

Október 6. a többi vádlottal együtt Feketére is kimondták a bizonyítási formák teljes mellőzésével az ismeretes felháborító ítéletet, mely szerint **mint vallásháborítók, felségsértők és hazaárulók halálos bűntetést érdemelnének ugyan, de őfelségétől mégis kegyelmet nyernek, ha hivatalukról lemondanak, száműzetésbe mennek vagy áttérnek.**

Az ostffyasszonyfai lelkész 1674-ben Kovács János volt, ő sem ment el Pozsonyba az idézésre, valószínűleg bujdosott.

Szeptember 23-án midőn a városi tanács foglalkozott Fekete ügyével, bizonyára még Kőszegen volt. De október 6-án túl, midőn már Pozsonyban elítélték, nem volt tanácsos többé a gyülekezetében maradni. ...

Fekete később maga mondja Jenában kiadott egyházi beszédeiben, **hogy titkon menekült el hazájából** és nem irt alá reverzálist.”

„Felesége csak később követte őt a száműzetésbe. De árván hagyta itt magyar gyülekezetét és az egész dunántúli egyházkerületet is. El lehet gondolni, mily megdöbbenést okozott a püspöknek áratlan eltűnése. A többi lelkeszt Dunántúlról csak a következő év elejére idézték Pozsonyba. De már most is sok volt az elfoglalt templom és a földönfutó lelkeszt és tanító. ...

Kőszegen 1673. november 5-én foglalták el német katonai segítséggel a másik, az evangélikusok által 1615–1620 között épített templomot is. ...

Fekete örökébe így az erélyes Kuzmich plebánus és a jezsuiták ültek be, kik a püspöki kancellár és kamarai elnök, Pálffy és Kollonics, valamint a nádor, Eszterházy Pál herceg támogatásával kezdték meg erőszakos eszközökkel a térítést. ...

Fekete ekkor már elhagyta Kőszeget. Pedig neki a főpásztornak meg kellett volna jelenni Pozsonyban is a kir. helytartó előtt, bármily elfogult, igazságtalan papi bíró viselte is ezt a tisztet és vallást tenni hitéről az emberek és a világ előtt. ... Útját valószínűleg Sopron, Bécsujhely, Bécs, Régensburg, Beyreuth, Drezda és Lipcse felé vette, majd a Saale melletti Naumburg városában kötött ki. ...

Íme ily szép és nevezetes helyen élt Fekete a feleségével 1675. óta mint magánember. Móric szászzeitz herceg és a naumburgi vagyonos polgárok hetenként adományokkal és bő segítséggel látták el. Ideje és nyugalma itt bőben lévén, saját szavai szerint most negyven éves korában kezdte el a német nyelvet tanulni. ...

Néha it-ott tartott prédikációkat, de a pénzhiányon és adósságcsináláson kívül utazásai és vándorlásai közben bizonyára Fekete is megízlelte a hontalanok és hajléktalanok keserű kenyerét. ...

Feketének a sok panaszt hallani, száműzött társainak megalázó sorát látni kellett. .. Nem csuda, ha visszakíváncozott hazájába, amire nem csk a honvágy, hanem a száműzetést vele megosztó feleségének türelmetlensége is mind jobban nógatta. ...”

Fekete Ostffyasszonyfán.

Fegyveres zendülés Kemenesalján és a Rábaközben.⁽²⁾

„Kőszeg történetírója szerint a Thököly szabadságharc által felbátorított kemenesaljaiak hívták vissza Feketét. ...

Annyi bizonyos, hogy magok a kőszegiek nem bátorították a hazajövetelre. Őket az ellenség jobban megszállta és féken tartotta, mint sem hogy Feketét visszahívták volna. ... 1679. június 16-án, még Jénában volt barátjánál, november havában pedig már váratlanul itthon termett Kőszegen. Nem jó időben érkezett. ...

A kőszegiek és mások is, akik hazatértéről értesültek, inkább megijedtek, mint sem hogy örülhettek volna. Azzal a kérdéssel fogadták mindenfelé: vajjon őfelsége engedélyével és biztosítólevelével jött-e vagy sem? S Feketének be kellett vallani, hogy nem hozott ilyet magával s így olyan merészséget követett el, amilyent száműzött társai nem mertek volna megkísérteni. A klérus és a felsőbb hatóság állítólag keresték, de hívei jól elrejtették s így egy ideig még biztonságban maradt. Kőszegen nem volt tanácsos nyilvánosan mutatkoznia. Ezért még az 1679. év végén elment Kemenesaljára és Rábaközbe, ahol buzgó evang. nemesi családok még nagy számmal voltak, s Feketét, a száműzött püspököt magyar vendégszeretettel fogadták. Különösen Ostffy Miklós látta őt nagy szívelességgel, akinek nem csak Asszonyfán, hanem Sopron megyében Mihályiban és Farádon is voltak ősi birtokai. Fekete ezekben a falvakban kezdett ismét prédikálni és tanítani, sőt, püspöki tisztéhez képest lelkészeket is avatott fel. Chernel a jezsuita naplók nyomán azt állítja, hogy Fekete a kemenesaljaiak ismételt hívására ment Ostffy Miklósnak asszonyfai várába. A kőszegi diák Burius szerint ellenben Fekete a papi és püspöki munkásságát Ostffy akarata ellenére kezdte meg. ...

Fekete az egyházi szolgálatot, az igehirdetést és a gyülekezetek szervezését tekintette feladatának, s Kollonics püspök és a klérus éppen ezt nem tűrte.”⁽²⁾

De itt megszakítjuk Fekete püspök személyes történetét, hogy alaposabban tájékozódjunk az ekkor zajló országos eseményekről is, majd ennek ismeretében kövessük a Fekete püspök körül történeteket.

Katolikus megújulás és ellenreformáció⁽⁶⁾

„A mohácsi vésztől a 16. század végéig a királyi Magyarországon az uralkodó és az államhatalom a protestantizmus terjedését gyakorlatilag nem tudta megakadályozni. Az erre vonatkozó nem túl határozott országgyűlési végzéseket nem hajtották végre. Az első komolyabb ellen-támadás I. Rudolf uralkodása idején történt, amikor néhány katolikus főpap katonai segítséggel megkezdte a protestáns templomok és iskolák lefoglalását, a lelkészek és tanítók elűzését. ... Az ellenreformáció legfőbb célja a főnemesség áttérítése volt.

A reformáció és az ellenreformáció történetének egyik legizgalmasabb fordulópontját jelentették az 1608 utáni évtizedek eseményei. Ekkortól kezdve ugyanis a belső megújulásra törekvő katolikus egyház elérte azt, amit erőszakkal és a fegyverek árnyékában nem volt képes megvalósítani. A magyarországi katolikus megújulás két vezéralakja Forgách Ferenc (1607–1615) és Pázmány Péter (1616–1637) esztergomi érsek voltak...

Legjelentősebb volt a jezsuitából esztergomi érsekké lett Pázmány Péter tevékenysége. Pázmány óriási hatásának titka, hogy az egyházi megújulás valamennyi eszközét mesterien fel tudta használni. A vallásos irodalom minden műfajában (hitvitázó művek, teológiai összegzés, prédikáció, imádságoskönyv) maradandót alkotott, gondot fordított az iskolázásra és a katolikus papok nevelésére, jezsuita kollégiumok alapítását segítette elő. Pázmány és a jezsuiták hatására számos főúr és nemes vált katolikussá, az ő áttérésük a kegyúri jogok miatt idővel maga után vonta a birtokaikon élő jobbágyok katolizálását is.

Nádasdy Ferenc 1643. decemberében tért át, Eszterházy Miklós nádor leányával való házasságkötésekor. A főnemesek egyik leggazdagabb földbirtokosának áttéréseivel 40 ezer jobbágy is katolikussá lett a *cuis regio, eius religio* (akié a föld, azé a vallás) törvény alapján.

Az ellenreformáció második hulláma⁽⁶⁾

A 17. század első felének katolikus sikerei egyértelműen a belső megújulás érdekében tett erőfeszítéseknek köszönhetőek, de természet-

sen helyi szinten ekkor is találkozunk erőszakos lépésekkel, amelyek már az ellenreformáció irányába mutattak. Az ellenreformációs vonal az 1660-as évektől nyert egyre inkább teret, ennek oka az egyre növekvő politikai feszültség mellett I. Lipót császár és magyar király türelmetlenebb egyénisége, és az erősödő Habsburg abszolutista tendenciák voltak. Ezen túl a protestáns rendiség meggyengülése miatt a magyar főpapság is elérkezettnek látta az időt a határozottabb fellépésre. Ennek eseményei a Bocskai-felkelést megelőző évtizedek ismert forráskönyve szerint játszódtak le: templomok és iskolák elfoglalása, lelkészek és tanítók elűzése, és helyettük katolikus egyháziak beiktatása. 1666-ban a négy római katolikus főúr: Wesselényi Ferenc nádor, gróf Nádasdy Ferenc országbíró, gróf Zrínyi Péter Horvátország bánja, és az ő sógora gróf Frangepán Ferenc titkos szövetséget kötött, hogy a zsarnok uralkodó I. Lipót helyébe a francia királyt ültetik a magyar trónra. Wesselényi Ferenc 1668-ban meghalt, ekkortól Zrínyi Péter lett az összeesküvők vezére. A bécsi udvar 1670-ben a francia követ árulásával felfedezte az összeesküvést. A katonaság által elfogott három összeesküvőt felségsértés vádjával lefejezték.

Az összeesküvés megtorlásaként I. Lipót kihirdette, hogy Magyarország elvesztette függetlenségét, felfüggesztette az alkotmányt. Továbbá kinyilvánította, hogy az összeesküvés létrehozói tulajdonképpen a »rebellis« lázadó protestánsok, és kiadta a parancsot, hogy az országban minden protestáns templomot és iskolát zárjanak be, a lelkészeket és tanítókat pedig a községekből távolítsák el. A parancsot a császári katonaság hajtotta végre.

A vallási sérelmek miatt elégedetlen magyar rendiség mozgalma, a Wesselényi-összeesküvés elfojtása után, az 1671-től 1681-ig tartó »gyászévtized« alatt a király törvények nélkül, a katolikus főpapság segítségével kísérletet tett a magyarországi protestantizmus teljes megtörésére. Ennek érdekében 1673–1674 folyamán Szelepchényi György esztergomi érsek (1666–1685) vezetésével a pozsonyi kirendelt bíróság elé politikai hűtlenség vádjával mintegy négyszáz protestáns lelkészt és tanítót idéztek meg, és közülük egyes források szerint 41 főt gályarabságra ítélték (1675). Az életben maradt 30 gályarab lelkészt egy év múlva De Ruyter holland tengernagy váltotta ki.”⁽⁶⁾

A korabeli feljegyzésekből tudható, hogy a katonaság távozása után a községek lakói több helyen leverték a lakatot a templomajtókról, és az ajtót kinyitották. A lelkészek pedig parasztruhába öltözve titokban mint vándorprédikátorok járták a falvakat, istentiszteleteket tartottak és lelkipásztori munkát végeztek. 1671–1681-ig 10 éven át tartott ez az állapot, amit az egyháztörténetírás „gyászos évtizednek” nevez.

Kemenesalján az ellenreformációnak 1680-ig, az Ostffyak asszonyfai várának lerombolásáig nem volt különösebb hatása. Kuzmich Péter győri kanonok 1680-ban tartott egyházlátogató útján úgy nyilatkozott, hogy Kemenesalja 50 falujában nem volt római katolikus plébános.⁽³⁾

Itt térjünk vissza Szenczi Fekete István püspök személyes történetével folytatva az események ismertetését

„Fekete ugyan, mint maga mondja, nem adott reverzalist, de Pozsonyban őt is elítélték s ezzel **papi hivatalától is eltiltották**. És az I. Lipót uralma alatt lévő országrészekben az egy Sopront s Nagyvázsonyt, Pápa és Légrád véghelyeket kivéve sehol sem engedték meg az evang. vallásgyakorlatot. ... Ostffy Miklóst Kollonics és Széchenyi püspök *(a plebánusok feljelentésére)* Draskovich Miklós sárvári gróf és főudvarmester által, ismételten is felszólították, hogy küldje el kastélyából Feketét. Draskovich idősb. Deömölki Andrást *(dömölki birtokos)* küldte hozzá követül, de Ostffy azt felelte: »készebb jószágától és fejétől megválni, hogy sem Feketét elküldgyő.«” ⁽²⁾

Később a perekben, a derék Ostffynak ezt a szép nyilatkozatát több tanú is megerősíti.

„Ostffy és Fekete helyzete tehát Asszonyfán már az 1680. év elején is nehéz volt. Kollonicsot és Széchenyit, kik a korábbi években a templomfoglalásokat és a lelkészek kiűzését is oly könnyörtelenül hajtották végre, ismerhették annyira, hogy fenyegetésük nem üres szó, mert katonaság is áll a rendelkezésükre.

A kemenesaljaiak ezt tudva 300 főnyi önkéntes nemesi őrséggel gondoskodtak Feketének és házi gazdájának biztonságáról. ... Kemenesalja és Rábaköz evang. nemessége el volt készülve támadás esetén a fegyverforgatásra. Jánosházán puskaport vásároltak, mivel ezen helyben puskaportőrő van. Kőszegről is két hordó port, és egy zsák golyóbist hozattak. ...

A védelemre való fegyveres készülődést annál bátrabban kezdték el, minthogy Deömölki András vallomása szerint erős meggyőződésük volt, hogy »győri püspök uram és Kollonics uram csak magoktól cselekszik és meg akarták oltalmazni püspöküket.« ... Fegyveres ellenállásukat tehát nem tekintették a király ellen való lázadásnak, hanem

csak Kollonics, a magyarok ellensége ellen való védelemnek. És e dologban Rábaköz is teljesen egyetértett Kemenesaljával. És bíztak is védelmi harcuk sikerében.

Így felkészülve bizalommal várták a történeendőket. És az első hírré, hogy királyi fegyveres hadak közelednek Asszonyfa felé, meg is történt a formális fegyveres felkelés 1680-ban húsvét (ápr. 21.) táján.

»Dömölki András uram Dömölkön félreverette az harangokat, Shágra is küldötte egy szolgáját, hogy ott verjék félre az harangot, a végre, hogy a németek gyűnnek, menjenek segítségre fegyveres kézzel Ostffyasszonyfalvára.«⁽³⁾

És gyülekeztek »minden végházakból voltak zászlókkal és az falukról dobokkal, lovas és gyalog, voltak együtt legalább kétezer, ha nem több, fegyveres kézzel« ... »midőn Győr felől gyűtt az ő felsége hada ... Kollonics uram parancsolatjából.«⁽³⁾

Ez a nagy buzgalom és harci készség mutatja, hogy Fekete a számtüzetésből való visszatérése után is még mily kedves és féltett embere volt az evang. nemességnek, különösen Fekete egyházi hivatalára tekintettel. Ez az első nagy fegyverkezés azonban most április havában csak egy álhírré történt és így szükségtelen volt.

Ez alkalommal a katonaság nem Fekete és Ostffy ellen vonult fel (mint hitték), hanem a Rábán átkelve Stájerországnak vette útját. A fenyegető hír nem bizonyult igaznak, de a veszély azért nem múlt el, és maga Fekete és Ostffy akarta, hogy a nemesek készenlétben maradjanak, és az asszonyfai Tulok Miklóst ezután választották meg vajdának. Négy hónapig ezután csend volt, de a felsőség már ezt az első zendülést sem hagyta megtorlás nélkül, mivel Szelepcsényi György érsek és kir. helytartó 1680. év jun. 2-án Nagyszombaton kelt rendeletében a vasvári káptalant ez ügyben vizsgálatra küldi.

Fekete az első zendülés után továbbra is Asszonyfán marad, s végezte papi és püspöki dolgait úgy itt, mint a Rábaközben 1680. év nyarán is. ... Széchenyi György püspök azonban ezt nem akarta eltűnni, és káplánját ezen a nyáron néhány huszár kíséretében Mihályiba küldte, hogy az itteni predikátort úzzék el. A mihályi nemesek azonban a káplánt régi jó rábaközi szokás szerint alaposan elverték és így megsebesülten bocsátották haza az urához.⁽²⁾ A büszke főpap ezt a tekintélyén esett

erős csorbát nem tűrhette bosszulatlan. Kolloniccsal együtt határozták el, hogy Fekete és Ostffy ellen végre példásan fognak eljárni, és a rábaközi botrányért is Ostffyt tették felelőssé.

Az evang. nemesek Kemenesalján és Rábaközben 1680. április havától augusztusig várakozó állásban voltak s az első veszedelem elmulta után jobban felbátorodtak, sőt el is bizakodtak.”

Az ostffyasszonyfai vár, és templom felrobbantása

A jezsuita jegyzőkönyvek szerint a bécsi kormány (1680 augusztusában) Győrből a német őrséget (5000 főnyi sereget) sugárágyúkkal (hosszú csövű, kisméretű ágyú) rendelte Ostffyasszonyfára s a várkastély őrsége a túlnyomó erővel mérkőzni nem tudván, azonnal szétoszlott, a császári had pedig Ostffynak védtelenül hagyott várkastélyát földig lerombolta.⁽⁵⁾

A kiküldött hadosztály a várat nem csak bevette, hanem puskaporral fel is robbantotta, a levegőbe vettette és fenekestül felforgatta. **Ily módon esett áldozatul Asszonyfa régi temploma is, mely szintén fent a várhoz épült, és csak a sekrestye és a szentélyrész maradt fenn.** A szentély előtti térben lévő, három részre osztott kripta is megmaradt.

Ostffynak minden jószágát elvették, a felkelők közül pedig, akik ellenállottak, sokat megöltek, elfogtak, többet a pápistaságra is átkényszerítettek.⁽²⁾

Feketének sikerült még idejében elmenekülni. De ez a második futása 1680. évi augusztus havában fordulópont az életében. Eddig bizalom, szeretet és tisztelet vette körül minden felé. Ime, Ostffy és az evangélikus nemesek életüket, vagyonukat is kockára tették érte, mert a tilalom ellenére is teljesítette papi kötelességét.

„A Győri német őrség ágyúi elől Ostffynak is, Feketének is menekülnie kellett. De ez a futás az egyik hősré dicsőséget hozott, a másokra örök gyalázatot.”

Tanuvallatás a Dunántúli evangélikusok állítólagos zavargása ügyében (1680) ⁽⁵⁾

„A vasvári káptalan 1680. november 23-án kelt oklevelében bizonyítja, hogy vette Szelepcsényi György esztergomi érsek és kir. Helytartónak Nagy-Szombaton 1680. június 2-án kelt, arra vonatkozó rendeletét, hogy Majláth György kir. Jogügyek igazgatója, Vas, Szala, Veszprém, Sopron és Moson vármegyei egyházi nemes és nem-nemes emberek által bizonyos ügyben tanuvallomást kíván eszközölni, a káptalan tehát ezt küldöttje által teljesítse, kihez a kir. helytartó által saját embereiül a következő egyének jelöltetnek ki:

... (Tizenkilenc fő név szerinti felsorolása)...

Ennek folytán a káptalan kiküldötte »*Petrum Tormássy* ablatem de Kapornak et praepositum ac concanonicum nostrum«, kinek jelenlétében a tanuvallatás **november 1-én Kenézen**, Vasvármegyében, megkezdett s Mogyoróssy Pál kir. Helytartói ember által a tanukhoz a fenti kérdőpontok tétettek.

Kihallgatott összesen 28 tanú. (Névszerint felsorolva: Kenézről, Vépről, Sárvárról, Csényéről, Felső-Mesteriből, Jánosházáról, Szt-Mártonból, Vátról, Patyból, Szilből stb.) H.S.” ⁽⁵⁾

A kihallgatási jegyzőkönyv eredetijét, a káptalan pecsétjével ellátva a kamarai levéltárban őrzik. N.R.H. 1438. fasc Nro 47.

A kihallgatott 28 tanú mindegyikének ugyanazon 28 kérdésre kellett válaszolnia. Terjedelmi okok miatt csak részletek közölhetőek a jegyzőkönyvből.

Például az **1. kérdés:** „Tudod-e, láttad-e vagy hallottad-e, hogy kicsodák értettek egyet Ostffy Miklóssal Fekete István tartásában és Ostffy Miklóst is kik tartották tanácssal, hogy ott tartsa Fekete Istvánt s el ne bocsássa?”

A **2. kérdés:** „Tudod-e, láttad-e vagy hallottad-e, hogy ezen jelenvaló esztendőben husvétnap tájban Kemenes alul felessen jöttek volt Fekete István mellé dobokkal, zászlókkal, kicsodák voltak azok, honnét valók, ki volt előljárójok s kiket tudsz előszámlálni?”

A tanúvallomások szövegidezései: ⁽⁵⁾

Deömölki András vallomása szerint: „midőn hire gyűtt Kemenes alá, hogy Kollonics uram ő nagysága maga népit küldi Asszonyfára Feketének megfogására, egyetértvén győri püspök urammal, úgy lett az föltámadás és az népnek concursusa Ostffyasszonyfára az segítségre fegyveres kézzel.”

Káldy Péter is a vathi kastélyban azt vallotta, hogy János deák nevű legény Ostffy Miklós és a püspök (Fekete) levelét hordozta falukról falukra. „hogy minden ember füstönként menjen fegyveresen Asszonyfára”. Szerinte lovas és gyalog volt együtt legalább 2000, ha nem több.

„Ennek a Deömölkinék neje Patthy Judit Sárvárról jöven hazafelé Mesteribe, szemeivel látta, hogy a sitkeiek ugyan sitkei Kovács András háza előtt dobbal, zászlóval és fegyveres kézzel állottak, az mint kérdvén ezenfátens, talán török hir vagyon, azok felelték, nem, hanem Fekete István őrzésére mennek.

Idősb Deömölki András szerint a zendülők mind kemenesaljaiak voltak, más helyről valókat nem látott.”

Más tanúvallomások szerint voltak szentmártoniak, vönöczkiek, magasiak, mesteriek, sitkeiek, hőgyészkiek, csöngeiek, zsákfalvaiak, sághiak, dömölkiek stb.

Káldy azt vallá, hogy Simonyiból és Merséről valók nem voltak köztük.

A vezetők között, kiket a hatóság később külön nyomozott, a dömölki Noszlópy Ferenc említetik, aki viszont fegyveres kézzel parancsolta a kemenesaljaiakat Asszonyfára Fekete őrzésére. A mesteriek felkelésében Menyhért György vasmegyei esküdt volt az eszköz. Az első tumultus után pedig az asszonyfai Tulok Miklóst választották vajdának.

Diószeghi István csényei plébános szavai szerint a tényállás: „Siklósi Zsigmond és a csöngői polgárok beszéltek, hogy midőn az ő felsége népe innét a Rábán általmentek Stájerországba, az kemenesaljaiak arra vélték, hogy Ostffyasszonyfa felé reájok mennek, akkor azon kemenesaljaiak felesen összegyűltek fegyveres kézzel, várván az ő felsége népét.” ⁽⁵⁾

Ostffy Miklós menekülése, rehabilitálása

„**Ostffy Miklóst** a Fekete védelmében tanúsított hősieles elszántsága döntötte veszedelembé. Mint igazi »defensor fidei« (a hit védelmezője) fogta fel feladatát a király nevét felhasználó ellenséggel szemben. Ezért aztán megnótázták, minden jószágát elvették és hajléktalanná tették. Neki is a bujdosók közé kellett menekülni, amilyenek akkor már oly nagy számmal voltak Erdélyben és Thököly zászlói alatt. Tragikus sorsa és hősieles viselkedése annyira megragadta a nép lelkét, hogy – amire élesen látó protestáns népünk különben nem igen hajlandó – Ostffyról mégis egyházi mondák keltek szárnyra és élnek ma is a nép ajkán”.⁽²⁾

A monda szerint Ostffy Miklós Erdélybe való menekülése előtt lóva lábára a patkót megfordítva verette fel, hogy üldözőit megtévessze. Más verzió szerint pedig Lipót király elfogatta Ostffyt és Bécsben a kaszaházba vagyis olyan kínzókamrába záratta, melynek falaiból, mint a régi szecskavágókban, nagy hosszú kaszák vágódnak össze a kamra közepe felé, hogy akit ide bevetnek, azt a kaszák összeaprítsák. Ostffynak azonban volt egy r.katholikus nagyúri barátja Cziráky gróf, ki titkon azt sugta fülébe, hogy ha élete kedves, csak a fal mellé húzódba menjen be a kaszaházba. Ostffy úgy is tett, a fal mellett maradt, egész éjjel énekelt. Cziráky reggel örömmel hallván az éneket, figyelmeztette a királyt Ostffy csudás szabadulására, őfelsége pedig Isten ujját látván ebben a dologban, Ostffyt nem csak hogy szabadon bocsátotta, hanem elkobzott javait is visszaadta. Ostffy azután hazatérvén, hálából Cziráknak adta a kecskédi és cziráki birtokot.

A monda egyes részletei nagyon is eltérnek egymástól, de a kaszaház mindegyikben szerepel. (Berecz Gábor asszonyfai tanító cikke: Ostffy Miklós a kaszaházban)

„A történeti valóság e mondákban csak annyi, hogy Ostffy az 5000 főnyi német sereg elől csakugyan menekülni volt kénytelen, de nem Erdélynek, hanem a Bakonynak vette útját és egyideig ezen a vidéken rejtőzött barátainál. De itt is megtalálta őt egy Pozsonyból származó és igen szép magyarsággal írott névtelen levél »egy jóakarója« aláírással, mely erősen kapacitálja Ostffyt, hogy jöjjön Pozsonyba s onnan a csá-

szárhoz; ha megtér és meghódol, felettébb megjutalmaztatik hivattal, cimekkel és javainak visszaadásával. A levél még arra is inti Ostffyt, hogy ne Sopronmegye felé vegye útját, mert tudatja, hogy ott kitört a pestis. Tényleg 1679–1681-ig Sopron és Pozsony megyében nagy pestis volt. Az országgyűlést is 1681. azért tartották Sopronban, mivel Pozsony vidékén a ragály még mindig nem múlt el. A levél 1680. Kollonics és Széchenyi püspökök köréből, papi kézről eredhetett, akik még Ostffy áttérésére is számítottak. *(Az Ostffy levéltárból Hutter Zs. közlése)*”⁽¹⁾

Thököly hadai Dunántúltól még messze lévén, Ostffy nem is zárkózhatott el a felajánlott amnestia elől, annyival kevésbé, minthogy Kollonics Lipót kamarai elnök öt Pozsonyba meg is idézte.

Ostffyt ez alkalommal le is tartóztatták Pozsonyban s még a soproni országgyűlés idején (1681. ápr. 28.) is fogságban volt.

Az 1681-es **soproni országgyűlés** jelentős eseménynek, egyfajta kiegyezésnek tekinthető Thököly kurucainak fellépése után. Valóban engedmények megtételére kényszerült ekkor I. Lipót német-római császár, egyben magyar király.

Thökölyt magát is meghívta erre az országgyűlésre, a kuruc vezér azonban nem ment el, sőt követeket sem küldött. Ennek ellenére a Habsburgok eltörölték az 1671-ben bevezetett új adókat, a vallásszabadságot erősítették (a magyar lázadók protestánsok voltak elsősorban, a Habsburgok a katolikus vallást próbálták erőltetni), kimondták a magyar kamara egyenrangúságát az udvari kamarával, ami tulajdonképpen Magyarország státuszának elismerését, illetve külön igazgatásának garantálását jelentette.

1681 után azonban gyökeresen megváltozott a helyzet: Bécs 1683-as török ostroma után a Habsburgok vezetésével, európai együttműködéssel megindult az oszmánok kiszorítása Magyarország hódolt területeiről. 1686-ban felszabadult Buda, hamarosan az ország nagy része Habsburg uralom alá jutott.

„A soproni országgyűlést hónapokon át majdnem kizárólag a vallásügy foglalkoztatta s a közjogi sérelmekre csak szeptemberben kezdett áttérni. A rendek a német adórendszer eltörlését, az ország régi intézményeinek, a nádori tekintélynek helyreállítását, az idegen katonaság kivitelét sür-

gették. Azt óhajtották, hogy a török béketárgyalásokkal magyar követ, bizassék meg, a bujdosók javai visszaadassanak, Kollonics a pozsonyi kamara elnöki állásából eltávolíttassék s a törvény szerint ismét világi legyen kamaraelnök. A királyné december 9-ikén megkoronáztatván, december végén az országgyűlés befejeztetett. Az elfogadott törvénykönyv 82 cikkelyből áll s igen fontos közjogi határozatokat tartalmaz.

A XXIV. és XXV. törvénycikkek foglalkoznak a vallásüggyel, még pedig a királyi leiratok értelmében. Megerősítik a bécsi béke első cikkelyét, mely **a vallásszabadságot az összes kiváltságos rétegeknek biztosítja**. Megengedik a száműzött papok és tanítók hazatérését és hivatásuk teljesítését, semmisnek nyilvánítatván minden tőlük régebben aláírt reversalis. A protestánsokat vallásukkal ellenkező szertartásokra kényszeríteni nem lehet. Visszakapják elvett templomaikból azokat, a melyek időközben katolikus szertartás szerint fel nem szenteltek. Ezen kívül jogot nyernek templomot, iskolát és paplakot építeni bizonyos helyeken, melyeket a törvénycikk felsorol, s melyek utóbb **articularis** helyeknek neveztek.⁽⁴⁾

A 25. törvénycikk a földesúri jog megtartásával kimondta a vallásszabadságot. Ez alig jelentett valamit, hiszen eddigre szinte minden földesúr katolikus volt. A 26. törvénycikk az ország nyugati és északi területén vármegyénként két-két helységet jelölt ki, ahol protestánsok templommal rendelkezhetnek (ezek az artikuláris, vagyis „artikulusba”, törvénycikkbe foglalt helyek). A törvénynek két dunántúli vonatkozása, rendelkezése volt:

(a) a Dunántúlon Vas megyében Nemescsó és **Nemesdömölk**, Sopron megyében pedig Nemeskér és Vadosfa lettek artikuláris gyülekezetek. Csak itt működhetett pap és tanító, s csak ezeken a helyeken lehetett kereszteléseket, esketéseket, temetéseket elvégezni.

(b) A törvény kimondta azt is, hogy Győr és Veszprém megyében megmaradhatnak azok a gyülekezetek, amelyek igazolni tudják, hogy 1681-ben (illetve előtte is) evangélikus vallásgyakorlatot folytattak. Kivételezettséget élveztek a vég helyek (pl. Győr és Nagyvázsony) a török jelenlétére és fenyegetésére tekintettel.”⁽⁴⁾

Az országgyűlés protestáns követői ezt a törvényt nem fogadták el, nem fogadta el Thököly sem. Ők a teljes vallásszabadság visszaállítását

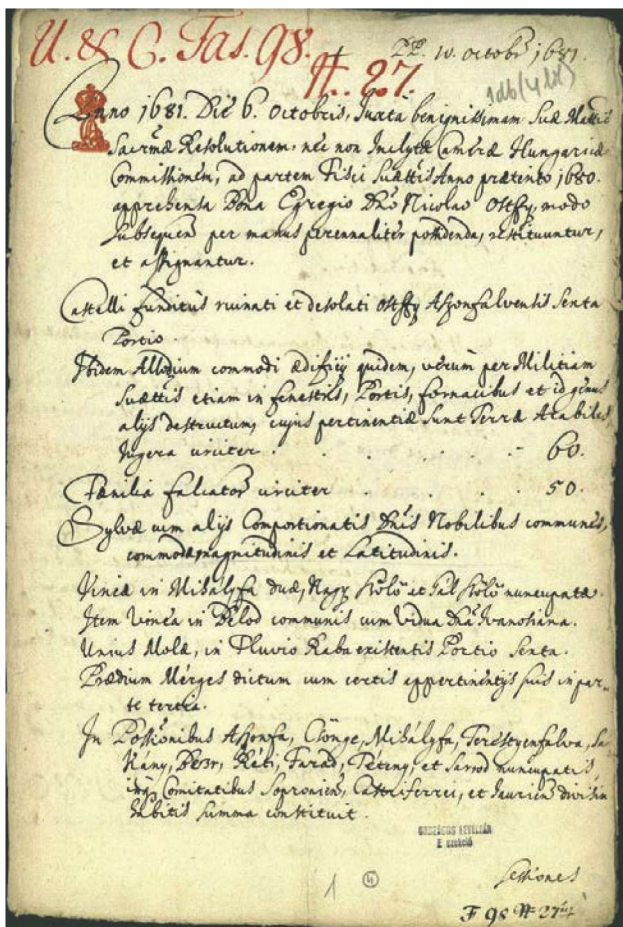
követelték. De nem fogadta el a római katolikus főpapság sem, mert sokallották az engedményeket, és az országgyűlés előtti állapot törvénybe iktatását szerették volna.

„Mint sokan mások, Ostffy Miklós is ezen országgyűlés elé folyamodott. Kérvénye, melyben »Tisztelt Haza!« megszólítással fordult a rendekhez, megvan az Ostffy levéltári anyagban.

Ügyét (*destructio castelli Ostffy ac deriptio bonorum*) július 8-án vették fel az ország sérelmei közé. A rendek el is rendelték Ostffy javainak visszaadását s ehhez a főrendek is készséggel hozzájárultak.

Még az országgyűlés folyama alatt az 1681. évi advent harmadik keddjén (*december 16-án*, mivel advent első vasárnapja november 30-ra esett) csakugyan ki is szabadult fogságából és „in integrum restituaáltatott” (előbbi állapotba való visszahelyezéssel).

Így visszatérhetett ősi jószágába s nem kis idő múlva már a kenyeri plebános ellen protestált, aki Asszonyfán a r. kath. templomot a lerombolt vártemplom helyén kezdi építtetni.”⁽²⁾

Fekete második futása, bécsi fogsága, és áttérése Pozsonyban ⁽²⁾

„Ostffy Miklós, a világi patrónus dicső emléket hagyott maga után, de nem úgy Fekete a püspök.

Sok veszély és viszontagság között igyekezett menekülni s ismét Szászországba, előbbi pártfogóihoz kijutni.

Barátaít és már betegeskedni kezdő feleségét itt hagyva, Asszonyfáról Sárvári János nevű tanítóval együtt futott el, s a Rábán átkelven a Csalólköz és Pozsony felé vette útját s a Felvidéken és Felső–Ausztrián át a Morvaország határához már közel fekvő Feldsberg városáig jutott el. Itt fuvarost akartak a további utazáshoz felfogadni, akinek azonban feltűnt az idegenek magyar ruhája és latin beszéde (más forrás szerint a kialkudott fuvardíj miatt veszték össze) s mint gyanús, veszedelmes embereket az előljáróságnál feljelentette. Fekete ugyan már elhagyta Feldsberg városát, de még nem messze járt társával, midőn poroszló siettek utánok, akik letartóztatták és visszakísérték őket. Itt a származásuk és utazási céljuk felől kihallgatván, kénytelenek voltak bevallani, hogy magyarországi evangélikus száműzöttek és Szászországba akartak menekülni. A város vakbuzgó ura, Lichtenstein herceg, magát Lipót királyt értesítette a menekülők letartóztatásáról, s erre legfelsőbb parancsolat érkezett, mely szerint a foglyokat Bécsbe kellett visszakísérni. Így került Fekete a társával, Sárvári János tanítóval együtt ismét Kollonics hatalmába, aki elől éppen menekülni akartak. Már Bécsbe is fegyveres őrizet alatt hozták, itt pedig súlyos börtön, szenvedés és megaláztatás várt reá. ...

Bécsben bilincsbbe verve a »Pöllnerthor« alatti börtönbe zárták el őt és a tanítót is, de egymástól elkülönítve. ...

Fél évig sínylődtek itt a szabadulás reménye nélkül. Börtönében kivégzéssel és a legkínosabb halálmekkel ijesztgették Feketét. De áttérése esetén szabadulást, hazájába való visszatérést, sőt jószágainak visszaadását és világi hivatalt is ígértek neki. Egy Signiorani nevű ravasz olasz jezsuita suttogetta ezeket a fülébe, aki vigasztalan börtönében sokszor felkereste. Kollonics pedig, aki sűrűn feljárt Bécsbe, mohón várta, hogy mikor fog a kuruc magyar főeretnek megtörni.

Végsőig fokozott gyötrelmekkel és csábító ígéretekkel kicsikarták belőle végtére is a kínos elhatározást, hogy megtagadva múltját, egyházát és barátait, nem gondolva a szégyennel és megvetéssel, mellyel őt minden jó magyar és minden evangélikus súlytani fogja, átpártol Kollonics táborához. Ezzel nem csak evangélikus egyházától pártolt el, melynek főpásztori esküvel fogadott örök hűséget, hanem megtagadta eddig vallott független, magyar hazafiságát is és az osztrák zsoldos Kollonicsnak adta el magát eszközül.

Mihelyt a hitehagyó ígéretet kivették belőle, azonnal lehulltak bilincsei. Kollonics az előkelő hadifoglyával diadalmasan indult Pozsony felé. A helyet, ahová hozták, a protestáns Pozsonyt, kegyetlenül szemelték ki számára. Itt állottak bíráik előtt hét évvel ezelőtt a gályarab lelkészek, itt Pozsonyban sínylődött börtönében hőslélekű patrónusa is, Ostffy Miklós. Itt ha mutatkozni mert, hithű protestánsok szemrehányása és megvetése kísérte mindenfelé. Mint hitvalló az idézéskor nem jelent meg, de mint hitehagyó itt volt Pozsonyban.”⁽²⁾

„Pozsonyban most már mint kedves vendéget a jezsuiták székházában szállásolták el »kellő kényelemmel«.

Ez volt Fekete gyenge oldala: a kellő kényelem, a jó élet. Fekete az evilági boldogságtól elkapatva hol Szelepcsényi érsek, majd pedig Kollonics püspök hintóján hordoztatta magát a városban, és sokszor oly részegen szállott le, hogy a maga lábán megállni sem tudott. Máskor pedig, világosabb órájában a lelkiismeret furdalása közben annyira kétségbe esett, hogy mély vízbe (a Dunába) ugrott, nyakig elmerült és bele is veszett volna, ha még idején ki nem vonják. Szegény Feketét, mikor Kollonics látványosságnak használta fel Pozsonyban, már nem is a józan ész, hanem az átkos szenvedélyei vezették.

Az áttérés ünnepélyes aktusa, ez a nagy tüntető látványosság az 1681. évi virágvasárnapjára (márc. 30.) volt kitűzve. ... Nagy kíváncsi tömeg tödült össze Pozsony legnagyobb templomába, a Szent Mártonról nevezett székesegyházba. Titkon protestánsok is voltak köztük, akik talán még remélték, hogy az utolsó percben Fekete is észhez tér. ... Jelen volt Kollonics, Signiorani jezsuita és a papság nagy számmal. Fekete a Kollonicstól ajándékba kapott cifra díszmagyar ruhában jelent meg. Arról

letett Fekete, hogy új egyházát a papi pályán szolgálja. Erre már Kollo-nics és Szelepcsényi sem tartotta alkalmasnak. Ez is rávilágít Fekete jellemére, hogy a volt püspök, többé már nem az ígét akarja hirdetni, hanem ő világi hivatalt keres, hogy abban élhesse világát.

A bevezető mise, és szertartások után következett a fő jelenet. A volt lutheránus püspök díszmagyarban, az ősi boltíves templomban minisztráló papok és tömjénfüst között szólt a néphez. A szószéken ugyan Signiorani páter állott, de mellette Feketének is valamilyen emelvényen, talán a szentély lépcsőjén adtak helyet.

És beszélni kezd magyarul, németül majd latinul. Tagadja mindazt, amit józan ésszel és szent lelkesedéssel háromnegyed év előtt még szent igazságnak hirdetett. ... Virágvasárnapja lévén a pálmáról beszélt. Nagy vakmerőséggel a magát merte a pálmához hasonlítani, ami elnyomatik, de ismét felegyenesedik. Íme őt is elnyomták súlyos száműzetéssel és börtönnel, de mégis felegyenesedik. ... És programszerűen ezután elhagyott egyházát kellett gyaláznia. Egész beszédét oly reszketéssel mondta el, aki máskor oly kiváló szónok volt, hogy a keresztvetést is, amit az ilyen pápista újoncokra rákényszerítettek, alig tudta illő módon végezni. Nem is csuda, szokatlan volt neki. Majd ezután az új hitvallást kellett nyilvánosan letennie. ... Végre azután bevett szokás szerint Feketének is hálálkodnia és köszönetet kellett mondania, amit latinul tett meg.”⁽²⁾

Történt mindez akkor, amikor Lipót királyt már Thököly rákényszerítette arra, hogy a soproni országgyűlést összehívja. „Ha Fekete sejti, hogy húsz évi szünet után ismét összejönnek az ország rendei, akik Ostffynak és neki elégtételt adhatnak, talán még lett volna erő benne, hogy a jezsuiták hálóját széttépje”.

Fekete hitehagyása nagy feltűnést keltett, nyomban szóvá tették mind a két részben. Az országgyűlésre érkezettek közül többeknek is az volt a véleménye, hogy áttérésére nem hitbeli meggyőződéséből, hanem félelemből került sor.

„Mások itt az áttérés okai: a testnek a lélek felett való győzelme, a gyarló bűnös emberi természet, amely az igazságért nagyobb mártírságra nem volt képes, sőt a visszaadott anyagi javakért a legszentebbet, hitét is áldozatul vette.

Kollonicsnak nem volt elég, hogy Feketével Pozsonyban ezt a templomi színjátékot rendezte, hanem – hogy a botrány még nagyobb legyen – a hitehagyott püspököt előbbi hívei közé városbírónak erőszakolja be Kőszegre.

A jezsuitáké volt 1675 óta Fekete egykori lakása, a magyar evangélikus paplak, ide, tehát ismerős helyre érkezett vissza. ... Mint kőszegi szenátor elég vakmerő volt arra is, hogy felmenjen Sopronba az időközben összeült országgyűlésre. Ostffy Miklós, akit ő döntött veszedelmebe, még Pozsonyban ült a börtönében, a sérelmi ügyét most tárgyalták az országgyűlésen.

Az 1681-es országgyűlés törvényei ellenére Fekete mindent elkövetett, hogy evangélikus lelkészt Kőszegre ne engedjenek be. Egészen addig ellen tudott állni, míg 1863-ban Thököly hadainak közeledtére, megrémülve, a többi katolikus élén, búcsújárás címén június 29-én Máriacellbe, majd ismét elhagyva hazáját Stájerországba menekült.

Kőszeg városa is, miként Sopron, július 12-én hódolt meg Thökölynek. Ezt követően adtak vissza minden 1672 óta elvett javaikat, templomaikat az evangélikusoknak.”

„Mivel Fekete hazáját elhagyta, Thököly biztosai a Kőszegen hagyott javait, házat, szőlejét, borait, ruháit, ezüstnemeit és egyéb ingóságait is mintegy 500 forint értékben lefoglalták. Erre a hírre, de meg mivel már a költségből is kifogyott, Fekete mást gondolt, egy merész pálfordulással akart ismét magán segíteni.

Hazajön, gondolá magában, meghódol Thökölynek, ha kell hitet is cserél másodszer, és lesz újra háza, bora, szőlője. De kettőn áll a vásár. Visszatérte után Fekete ajánlatot tett a fejedelem biztosainak, hogy ismét a lutheránusokhoz és Thökölyhöz tér át, ha lefoglalt javait visszakapja. Ekkor a biztosok egyike Feketének az arcába köpött és azt felelé: »Gonosz ember, tartsd meg a javaidat, senki sem kívánja, hogy azoknak visszaadásáért térj hozzánk vissza«. E csúfos megalázás után, mellyel a megtérés útját is elzárták előle, gyulladt fel csak igazán Fekete gyűlölete az evangélikusok ellen. Kőszegen maradt, bosszút lihegve várta, míg a kuruc királyság rövid napjai elmúlnak. Bízott a császár hadi erejében. ... Fekete jól számított. Thököly uralma Kőszegen két hónapig sem tartott. ... A dunántúli nemesek

és a városok most sietve hódoltak meg ismét I. Lipótnak. A jezsuiták siettek vissza elhagyott állomásaikra. Felvirult újra Feketének is. Ütött a boszszú órája. A hírhedt katona–pappal Radonay Mátyás zalavári apáttal összefogva durva zaklatásban, üldöztetésben tartották a kőszegieket.

Radonay távozása után öt nappal a kamara Feketét a városbírói székre ülteti. ... A város nagy többsége nem bizalommal és szeretettel, hanem megvetéssel és gyűlölettel látta őt új állásában, melyre őt, ha rajtok áll, még a r. katolikusok sem választották volna meg. Hiszen Fekete szolgáltatta kezébe Radonaynak Kőszeg két tekintélyes polgárát, Simon Jánost és Gombossy Dánielt, akik két hétig Fraknón, azután pedig Bécsujhelyen sinylődtek a fogságban, s most is ott voltak még. Fekete nem csak az előbbieket foglalta el, és tartotta meg, hanem a rejtkehelyeikről visszatért gazdagabb kőszegi polgárokat is bilincsbe verette s 1000, sőt 2000 forint óvadék fizetésével Kollonics elé kísérte. ... 1684. április 24-én lett vége Fekete törvénytelen bíróságának, mivel a szokott választási napon Feketétől elvették a város kulcsait. Új alkotmányos rend következett Kőszeg életében, a tanácsba is most már ismét bekerültek a többségben lévő evangélikusok is. 1691. április 24-én fondorlattal ismét városbíróvá választatták, ami ellen betegeskedésére hivatkozva szabadkozott. ...

Utolsó napjairól annyit tudunk, hogy az 1692. évi április 13-án már egészségének jó részétől megfosztatott, s a nála látogatóban lévő Erdős János volt bírót és szenátort kérte fel helyettesbírónak.

És 1692. április 15.-én 53 éves korában, szánalmas és viharos életét be is fejezte.”⁽²⁾

Ime egy viharos életpálya I. Lipót és Thököly korából, akinek tevékenységét nem csak Ostffy Miklós, annak ostffyyasszonyfai vára és temploma, hanem az evangélikusság is megszenvedte.

A vallási sérelmek miatt elégedetlen magyar rendiség mozgalma, a Wesselényi-összeesküvés elfojtása után a király törvények nélkül, a katolikus főpapság segítségével kísérletet tett a magyarországi protestantizmus teljes megtörésére, melynek fő alakja Szelepchényi György esztergomi érsek.

A kemenesaljai evangélikusság helyzete a soproni országgyűlés után⁽⁷⁾

Az 1681-ben tartott soproni országgyűlés által hozott artikuláris törvény lehetővé tette, hogy egyházmegyénként 2–2 helyen templomot építsenek az evangélikusok. Ekkor épült a vasi egyházmegyében a **nemescsói** és a **nemesdömölki** (ma Celldömölk) templom. Ezeket a templomokat látogathatták a következő száz évben a környékbeli evangélikusok.

Nincsenek adataink arról, hogy 1681 után a gyülekezetek mikor éltek újjá. Az azonban bizonyos, hogy 1695-ig a gyülekezetek minden felsőbb felügyelet nélkül, teljesen önállóan éltek az életüket. Ennek az önállóságnak, függetlenségnek egyes gyülekezetek életében hátrányos következményei lettek. Éppen ezért 1695 elején főleg a Győr megyei lelkészek és patrónusok már nagyon szükségesnek látták azt, hogy gyülekezeteiket egyházmegyébe szervezzék. Így jöttek össze gyűlésre 1695. márciusában Kispécre Győr megyének, a Rábaköznek és ezekkel szomszédos vidékeknek lelkészei és patrónusai és megalakították a Győri Evangélikus Egyházmegyét. Ebbe az egyházmegyébe szerveződtek be Győr és Komárom megyének a Rábaköznek gyülekezetei és Veszprém megyéből Pápa és a várostól nyugatra eső gyülekezetek.

Asbóth János kemenesszentmártoni lelkész már jóval a gyűlés előtt értesült erről a szándékról. Megbeszélte lelkésztársaival és a patrónusokkal, levelet írt latin nyelven a kispéci egyházmegyei gyűlésnek, hogy befogadja-e a kemenesalji gyülekezeteket a győri egyházmegye, vagy szerveződjön a kemenesalji rész önálló egyházmegyébe. A győri esperesség hamarosan válaszolt Asbóth János levelére, és hivatkozva arra, hogy a két vidék, a győri és a kemenesalji nagyon messze esik egymástól és lehetetlennek látják, hogy a két vidék gyülekezeteit összevonják, ezért azt ajánlják, hogy a kemenesalji gyülekezetek válaszanak maguknak külön esperest.

Zábler püspök biztatására aztán Asbóth és vezető társai kitűzhették az alakuló ülés idejét 1695. október 9-re Kemenesmihályfára. Asbóth János latin nyelvű jegyzőkönyvet írt, melyben a többi között közli, hogy a gyűlésen őt a Kemenesalji Evangélikus Egyházmegye **esperesévé** vá-

lasztották. Az alakuló ülés után jó két hétre Asbóth elindul a gyülekezetek meglátogatására.

Az első esperesi látogatást követő egyházmegyei gyűlést 1696. március 7-re, ugyancsak Kemenesmihályfára hívja össze Asbóth János. A gyűlésen Asbóth összegzi a tapasztalatokat, majd a második nap a lelkész és tanító áthelyezésekkel, és új lelkészek és tanítók szolgálatba állításával foglalkozik a gyűlés. Asbóth János nemeskéri lelkészként vezette az egyházmegyét, élete végén azonban a nemescsói gyülekezetben találjuk. 1705-re szinte magatehetetlen már az idős prédikátor. Az 1706. január 17-én Kemenesmihályfán megtartott esperességi gyűlés Id. Aách Mihály devecseri lelkészt választotta meg az egyházmegye esperesévé. Id. Aách Mihályt 1706 márciusában a nagysimonyi gyülekezet hívta meg lelkészéül, és ott is maradt haláláig, 1707. év végéig.

1710 nyarától, 1711 nyaráig nagy pesti járvány dúlt Vas megyében. Korabeli dokumentumok leírják, hogy Szombathely 4/5 része halt meg, Celldömölkön több, mint 500 ember lett a járvány áldozata.

1711. március 5-én, Szergényben esperességi gyűlést tartottak, melynek nagy jelentőségű eseménye volt, hogy Boros Gergely **nemesdömölki tanító** bejelentette, hogy saját költségén fagerendákból „imádságházat – oratoriumot” épített (*Nemesdömölkön*), ha a fát a dömölkiek odaszállítják. Ez a kis fatemplom hamarosan el is készült a ma is álló templom helyén, majd e mellé építettek 1732-ben egy másik fából készült imaházat. Ezek az épületek adtak otthont a már akkor is „nagy” létszámú dömölki gyülekezetnek.

Az 1712-ben trónra lépő III. Károly idejében erősen megnehezedett a protestáns egyházak élete és sorsa. III. Károly mindjárt uralkodása elején kinyilvánította, hogy a vallásügy a királyi felségjogok közé tartozik, vagyis a vallással kapcsolatos minden panaszt, kérelmet egyenesen a királynak kellett benyújtani, és sürgősen vissza kell állítani az 1703. évi állapotokat, vagyis a templomokat és iskolákat el kell venni.

Hatalmas üldöztetés indult különösen Kemenesalja környékén. Test-test ellen folyó harcokban sikerült csak az elkeseredett evangélikusoktól az épületeiket elvenni.

1732. tavaszától felgyorsultak az események. Még 1731-ben III. Károly kiadja a **Carolina resolutio** című rendelkezését, amelyek újabb meg-

szorításokat tartalmaznak a protestáns felekezetekre nézve. Elrendeli Vas vármegyének, hogy foglalja vissza a kemenesaljai kerületben Nemesdömölkön lévő templomokat, parókiákat, iskolákat. A királyi rendelet végrehajtására az első kísérlet 1732. június 3-án, a második június 13-án történt, de mindegyik eredménytelen maradt. Az evangélikusok minden eszközzel akadályozták, hogy a bizottság – amely a vasvári prépostból, szolgabírákból, esküdtekből és a dömölki bencés Maratskó Anzelmből állt – bejusson a templomokba.

Eredményt csak a vármegyei helytartótanács által kibocsátott körlevél hozott, mely tanácskozásra hívta a prédikátorokat Szombathelyre. Ezen a tanácskozáson a prédikátorok helyett Ostffy Mihály és Vidos Miklós jelent meg, akik miután belátták, hogy lehetetlen a királlyal és hatalmával szembeszegülni, vállalták a prédikátorok és a hívek meggyőzését. Az elkerülhetetlen királyi kényszer előtt megadta magát mind a 18 falu. Rosti István alispán maga szállt ki az érintett falvakba és Ostffy jelenlétében vette át a templom és parókia kulcsait. Ellentételként a „lelkészek és iskolatanítók (a hivatalból kimaradáson kívül) sem jószágvesztéssel, sem másnemű bántalmakkal nem lakoltak”. A károsult gyülekezetek Kemenesalján: Asszonyfa, Boba, Csöngé, Gencs, Gérce, Hőgyész, Izsákfa, Kissomlyó, Kocs, Magasi, Mesteri, Miske, Mihályfa, Simonyi, Sömjén, Szentmárton, Szergény, Vönöck. A templomok elvételére augusztusban került sor, és ezzel Vas vármegyében az ellenreformáció a végéhez közelít.

1732-ben elfoglalják a nemeskéri templomot, iskolát, paplakot, de ugyanerre az időre esik a kemenesaljai és az őrségi templomok elfoglalása is. Iványi Sándor öreg korára és megromlott egészségi állapotára hivatkozva 1743-ban lemondott az **esperességéről**. A szavazatok nagy többsége Miskey Ádám nemesdömölki lelkészre esett. Beiktatására 1744. március 14-én Téten került sor. Valószínűleg azért nem Nemesdömölkön, mert ott még ekkor nem állt templom, csak két kis fából készült oratorium. A nemesdömölki templom végül is Ostffy Mihály (a Feketét bújtató Ostffy Miklós fia) és Vidos Miklós állhatatos közbenjárására 1743–1744-ben készült el.⁽⁷⁾

1732-ben kir. rendeletre kellett Asszonyfát is elhagynia az evangélikus lelkésznek, a többi kemenesalji lelkészszel együtt. Ostffy Miklós fia

Ostffy Mihály Vidos Miklóssal Pozsonyban és Bécsben is járt gyülekezeteik megmentése érdekében, de hűtlenségi perrel fenyegették meg.

A nemesdömölki evangélikus gyülekezet életében 1732 mérföldkő, hiszen artikuláris helyként, csak neki van joga és lehetősége messze környéken a hitéleti alkalmak feltételeinek biztosítására. S mint filia – az alsósági egyház fiúja – ehhez most csak iskolával, mesterrel, és deszkából épült kis kápolnával rendelkezik. 1732 ősztől már a fél Vas vármegye evangélikusságát kellett fogadnia.

Az 1732. évi nagy üldöztetés után az egész Kemenesalja Nemesdömölkre volt utalva, ahol templom nem lévén, a paplak udvarán két sátorban, nagy ünnepeken pedig az elég tágas temetőben tartották istentiszteletüket.

Még 1732-ben felavatják nemesdömölki lelkésznek az akkor már 50 éves dabronyi tanítót, Tót Sipkovics Istvánt. Paplakot is építenek neki még abban az évben az iskola mellé.

Nem indult könnyen az artikuláris élet sem. A vonatkozó királyi rendeletet a „tekintetes vármegye” úgy értelmezte, hogy az artikuláris helyeken csak istentiszteletet lehet tartani és úrvacsorát kiszolgáltatni.

Röpiratokkal tudatták a vidéki lakossággal, hogy a prédikátorok artikuláris helyeken sem keresztelhetnek, nem áldhatják meg a házaspárokat, és a szülő anyákat. A palástdíjak lefizetése esetén csak a plébánosok végezhetik ezeket az egyházi eseményeket.

A prédikátorokra 12 forintos birság vár, ha mégis ilyet végeznek. Ostffy Mihálynak és Vidos Miklósnak kellett Bécsbe utaznia a királyhoz, megnyerni az engedélyt, hogy a dömölki prédikátornak is szabad legyen ezen egyházi funkciók ellátása. Arra is meg kellett szerezni a királyi engedélyt, hogy a megnövekedett hitéleti igények kiszolgálására második lelkészt állíthassanak. Így került Nemesdömölkre 1733 ősztén Miskei Ádám lelkész Szentmártonból, aki korábban Alsóságon volt jónevű tanító

1736-ban nagyobb telket kértek templomépítésre a vármegyétől, ahonnan nemsokára megjött a válasz, hogy ez a királyi felségjogok közé tartozik. Így Ostffy Mihály Bécsben a királynál is járt ez ügyben, de mindhiába, mert a király a vármegyének adott utasítást az ügyinté-

zésre. 1738-ban ki is szállt Rosthy István alispán Nemesdömölkre, ahol a hozzá csatlakozott Felsőbüki Nagy Ferenc földesúrral megállapították, hogy a rendelkezésre álló 74 négyszögöl nagyságú telek nem elégséges egy 123 négyszögöl alapterületű templom építésére, de a katolikus többségű megyegyűlés elégségesnek ítélte azt. Ostffy Mihály ez ellen is személyesen protestált Bécsben a királynál, de az eredmény a megyegyűlés állásfoglalásának megismétlése volt. Majd III. Károly halálát követően Mária Terézia királynő 1741-es válasza is elutasító volt.

Végre is kénytelenek voltak 1743-ban Nemesdömölkön a régi parochiális telken építeni Koltai Vidos Miklós, Horváth András, Csiba Mihály, Káldy György és Vecsey Mihály vezetése alatt.

Kiváló része volt a munkában Miskei lelkésznek is, akinek beszédével 1743. május 7-én tették le a templom alapkövét. A tél elmúltával a következő, 1744. év november havára mégis elkészült az új templom s advent 2. vasárnapján, december 6-án Sipkovits Tóth János püspök felavatta, Perlaky József nemeskéri lelkész mondván benne az első igehirdetést. Új 2 mázsás harangot az új templom számára Ostffy Mihály öntetett. ^{(1) (3)}

A Kemenesalja 1925/27. sz. tudósítása szerint ez az Ostffy-harang megrepedt, és beöntötték a 350 kg-os nagyharangba.

Tornyot nem építhettek a templomhoz, a király erre nem adott engedélyt. Ezért a harangot a templom keleti végénél felállított haranglábban helyezték el.

A Dunántúli Evangélikus Egyházkerületben 1680–1743-ig, **63 évig nem volt püspök**, a hitehagyott Fekete püspök után. Sipkovits Tóth Jánost 1743-ban választották püspökké.

A kemenesaljai evangélikusság a nemesdömölki artikuláris templomhoz, így az ostffyasszonyfai és a csöngői gyülekezet is a dömölki gyülekezet közösségéhez tartozott.

Az ostffyasszonyfai evangélikusok anyakönyvi bejegyzései is, 1751-től a nemesdömölki evangélikus anyakönyvekben található meg.

Az ostffyasszonyfai evangélikus anyakönyvi bejegyzések, mint a csöngői anyaegyház filiája, a csöngői anyakönyvekben 1784. február 5. dátummal kezdődik.

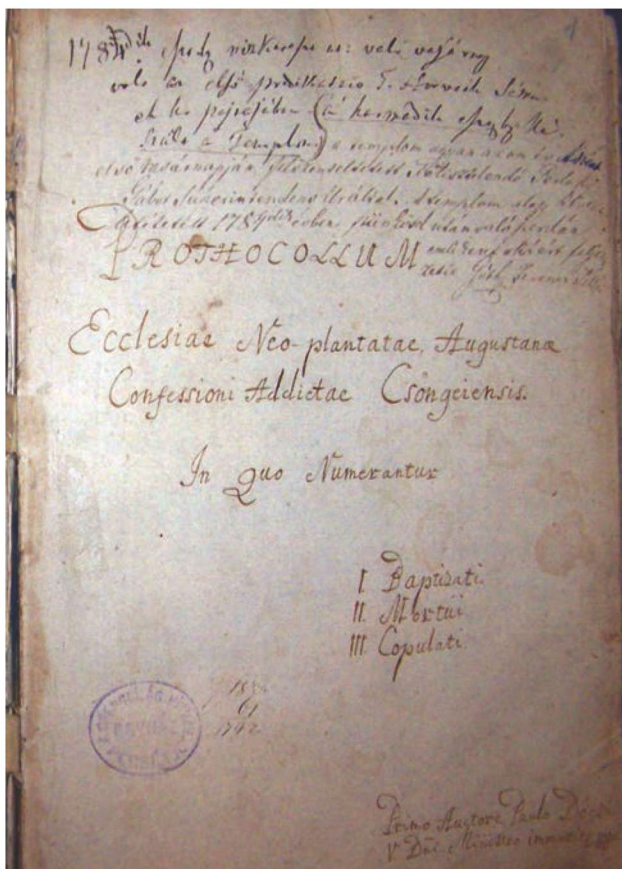
A türelmi rendelet (1781) után Asszonyfa már csak Csöngének volt a filiája. **Ostffy Mihályt** dunántúli ev. kerület első felügyelőjét őseinek

(ostffyasszonyfai) sírjából is kizárták, az artikulás Nemesdömölkön (a templomtorony alatti kriptájában 1753. február 20.) lehetett eltemetni.

Ostffy Mihály soproni útvjáról hazatérőben, a hegyfalui országúton szívroham következtében halt meg 1753. február 20-án.

Kocsisa a keményegerszegi Wittnyédi kastélyba szállította be holttestét, majd onnan vitték a dömölki templomba. Ma a celldömölki evangélikus templom körüli tér – az Ostffy Mihály tér – őrzi nevét.

A nemesdömölki gyülekezet döntő lépésre szánta el magát 1897-ben. A régi templomát alapokig lebontották, és teljesen új templomot építettek.

A csöngyei anyakönyv 1. oldalának bejegyzése:

1784. esztendő vízkereszti után való vasárnap vala az első prédikáció T. Horváth Sámuelék kis pajtájában a harmadik házhoz készüle a templom. A templom ugyanazon év Advent első vasárnapján felszenteltetett Főtisztelendő Perlaki Gábor Szuperintendens Úr által. A templom alap köve letétt 1784 dik évben pünkösd után való szerdán. Emlékezet okáért feljegyzte Göth Ferenc lelkész.

PROTHOCOLLUM (jegyzőkönyv)

Ecclesiae Neo-plantatae Augustanae (egyházi újra létrehozott Ágostai)
Confessionis Addictae Csöngyeiensis (hitvallású evangélikus csöngyei)
In 2 us Numerantur (a 2 számtól)

I Baptizati (megkeresztelt)
II Mortui (halálozási)
III Copulati (összeesketett)

Primo Auctore Paulo Dóczi (Első bejegyzője Dóczi Pál)
N.Dmi Ministro immeritz (nemesdömölki lelkipásztor)

Megjegyzés (Bóka I.): 1784 vízkereszt után való vasárnap = január 11. Pünkösd után való szerdán = pünkösd május 30., köv. szerda június 3. Advent első vasárnapján = november 28.

A türelmi rendelet után

Két évszázad után kedvezőbb időszak következett a magyar protestánsok számára. Mária Terézia felvilágosult gondolkodású fia, II. József igyekezett orvosolnia protestánsok sérelmeit.

1781. október 25-én adta ki II. József német–római császár és magyar király Magyarországra és Erdélyre vonatkozó – türelmi rendeletét, melyben a felvilágosult abszolutizmus elvei szerint rendezte a királyság **vallásügyét**. A rendelet szabadabb vallásgyakorlást biztosított a protestáns és görögkeleti alattvalóknak, egyúttal pedig engedélyezte számukra a hivatalviselést is; az intézkedés később egyike lett azon három pátensnek, melyeket József halálos ágyán sem volt hajlandó visszavonni.

Bár Magyarországon az erőszakos ellenreformációs törekvések kora I. Lipót (ur. 1657–1705) uralkodásával véget ért, a felszín alatt kevésbé látványos, ámde nagyon is komoly téttel bíró küzdelem folyt a katolikus államvallás és – elsősorban – a protestantizmus között. Az 1681. évi törvények csak az úgynevezett artikuláris helyeken és családi körben engedélyezték a más vallásúak hitéletét.

A császár rendelete nyomán az eddig családi hitéletre szorított protestánsok és görögkeletiek lehetőséget kaptak arra, hogy amennyiben egy településen 100 családnál többen élnek, építhessenek maguknak saját templomot, és szabadon gyakorolhassák vallásukat. II. József ugyanakkor kikötötte, hogy a felépülő imaház se haranggal, se toronnyal ne rendelkezzen – ezekre csak 1786-ban adott engedélyt –, tehát ne hívja fel magára a figyelmet, ajtaja pedig ne az utca felé nyíljon. A türelmi rendeletben az uralkodó megtiltotta, hogy bárkit hite miatt üldözzenek, egyúttal pedig a protestáns lelkészeket felszabadította a katolikus püspökök ellenőrzése – és egyben gyakori gáncsoskodása – alól.

II. József 18 pontos pátense a vegyes házasságból származó gyermekek ügyében is igazságot tett: korábban, ha az édesapa vagy az édesanya katolikus volt, a gyermekeket kötelező jelleggel ebben a hitben nevelték fel, erről pedig a protestáns lelkészeknek ígérvényt – reverzálist – kellett kiállítaniuk. A rendelettel mindez megváltozott, József ugyanis úgy határozott, hogy ezután a protestáns anyától származó

leányok tarthassák meg édesanyjuk hitét, minden más esetben pedig az utódokat katolikus hitre kereszteljék. A 18 pontos rendelkezésnek az előbbieken túl az a kitétel is fontos része volt, melyben II. József megszüntette a protestánsok és görögkeletiek hivatalviselésére vonatkozó korlátozásokat.

A türelmi rendelet **Ostffyasszonyfa és Csöngé** evangélikusait is közvetlenül érintette. A türelmi rendelet alapján épülhetett fel 1784-ben a csöngői evangélikus templom. A csöngői templom felépítése után megfordult a korábbi gyakorlat, mert ettől kezdve a nagyobb lélekszámmal bíró ostffyasszonyfai gyülekezet lett a csöngői fiíliaja (leányegyháza). A templom építésének költségeit lélekszám arányában a két gyülekezet közösen viselte.

Az év elején vízkeresztkor még Csöngén pajtában tartották az istentiszteletet, a lelkész Horváth Sámuel volt. A templom alapkövét pünkösd utáni szerdán tették le, és még az év vége előtt, 1784. advent első vasárnapján Perlaky Gábor szuperintendens (püspök) felszentelte a templomot.⁽⁸⁾

A csöngői evangélikus templom építése is az Ostffy családnak köszönhető, hiszen ekkor Ostffy Mihály legidősebb fia Ostffy Lajos, feleségével Karcsay Teréziával Csöngén lakott, ezért itt épült a templom. Majd ez lett a temetkezési helye Ostffy Sándornak és családjának is.

Ostffyasszonyfán az 1680-ban lerombolt vártemplomot Mária Terézia (1740–1780) uralkodása idején Vági Mihály kenyéri római katolikus plébános 1750-ben kezdi újra építeni.

Ebben az időszakban az ostffyasszonyfai és a csöngői katolikusok is Kenyerihez tartoztak.

Ostffy Mihály tiltakozott, hogy elidegenítsék a templomot, a megmaradt kriptában levő tetemeket háborgassák. A tiltakozásnak nem volt eredménye. 1753-ban újjáépült a romos templom fa toronnyal (a mai torony 1830-ban épült). A régi templomból megmaradt a szentély és a sekrestye falainak nagy része.⁽⁸⁾

Ostffyasszonyfán 1774-től van önálló plébánia, anyakönyvi bejegyzései is ettől kezdődnek.

Ostffyasszonyfán 1840-ben 537 római katolikus, 752 evangélikus, 1910-ben 815 római katolikus, 948 evangélikus élt az ostffyasszonyfai plébánia katolikus nyilvántartása szerint.

Az Ostffy-család közelmúltja

Ostffy Mihály örökösödési leltárával kapcsolatos iratokból ismerjük a család akkori javait.⁽¹⁾

1753–1754 során Ostffy Mihály és felesége 730 hold szántóra, 262 kaszás rétre kiterjedő Vas, Sopron, Győr, Veszprém megyei fekvőbirtokain osztoztak meg az örökösök; a három fiú és a két leány.

1688-ban az apa, Ostffy Miklós ostffyasszonyfai kúriája „*boronabul*” épült, Picheler János soproni ácsmesterrel készíttette. Mihály fia (Lajos) – a kor általános kifejezését kölcsön véve már „*szilárd anyagokból álló*” lakóépületet bírt. A családtagok az itt jelzett szilárd építőanyag jelentős részét ekkor is, és ahogy egy 1768-as tanúkihallgatás mutatja később is a 14. századi múltra visszatekintő, a 17. század derekán a Kemenesalja lakosságát a töröktől védő, de I. Lipóttól lerombolásra ítélt Kígyókövénak romjaiból szerezték be.

Az ostffyasszonyfai residentionális kúriája („kastély”) valójában két részből állott. A kapun bemenne jobbkézről egy égetett téglából készült új épület helyezkedett el. Ebben egy nagy-konyha, egy boltíves, stukatúros nagy „*palota szoba*” – melyben egy szép, magas, zöld színű cserépkályha állt, – konyha és az abból nyíló kamra, illetve az ezek felett a felső szinten (*contignatio*) „*vágnak hasonló alkalmasságokra intézett és készített falak*”. Az épületet cseréppel fedték.

Emellett állt a régi residentia. Annak bejáratától bal kézre egy nagy szoba, kis konyha – benne egy sütökemence – kis kamra volt. Jobb kéz felől egy hasonló méretű, egyablakos szoba kapott helyet. A két szoba között egy „*konyha forma pitvar*” került kialakításra, ahonnan a szobákat fűtötték. A két ház mögötti kiskertet sövénykerítés határolta.

Az udvarban egy cselédszoba, konyha, kamra tagolású majorsági épület állt, ami mellé egy 6 lóra és egy 12 ökörre méretezett istállót építettek. Mindezeket téglából készítették és náddal fedték be őket. Ezek végében egy sövényből font, zsúppal (szalmával) fedett ököristálló, majd innen egyenesen továbbmenve két tyúköl, mellettük egy nagyobb és egy kisebb szín, s azok végében pedig egy „*rekesszték*” került az összeírásba. Ez utóbbi gazdasági épületeket „*sárvott sövényből*” készí-

tették, s náddal fedték. Az udvarban a kapuval szemben 3 disznóolat jegyeztek meg. Az említett kiskert nyugati végében fekvő szérűskertben egy téglapajta állt, melynek alsó végében cselédház kapott helyet.

Az egykor Ostffy Mihály tulajdonához tartozó – funkcióit tekintve inkább gazdasági, majorsági épületek közül több a kúriától eltérő távolságra helyezkedett el. A nagyudvarról hátrafelé kilépve, a domb alatt balkézről vendégfogadó – a háta mögött sövényből font, (zsúppal) szalmával fedett disznóállal – állt. A domboldalon pásztorház került még megemléítésre és a Várdomb alatt, az Ostffy jövedelmek gyarapítását segítette egy téglaszín a téglavető kemencével, és a színen belül pedig egy majorsági birkásház állt.

A falu alsó végében még egy juhászházat birtokoltak. A „Lanka” (*Lánka patak*) vizén kétkerekes malma volt.

A több megyére kiterjedő javak összeírása arra is felhívja a figyelmet, hogy ilyen esetekben a majorsági épületek egy részét (cselédház, juhászház etc.) mindig is a helyi, kistáji építő hagyományok és építési gyakorlat alapján készítették, így a Poky család révén a Győr megyei Tóközben is több birtokhoz jutott, ahol ágasfás-szelemenés tetőszerkezetű mór falazatú házakat építettek.

Ostffy Mihály esetében külön ki kell emelni, hogy ő más minőségű házbirtok(ok)kal is rendelkezett. Sopron sz. kir. város Belvárosban, illetve a forgalmas Schripper Gasseban kőházakat bírt. E két házhoz a város határában 44 hold szántó és szőlő birtok tartozott. A külön jegyzékeit soproni ingatlanok értékét 19 243 ft-ra becsülték. Ostffy Mihály különböző gazdálkodási területeken elhelyezkedő szétszórt birtokállományának valójában két központja volt. Az első számú Ostffyaszszonyfa, a második Sopron.

Ostffy Mihálynak (1687–1753) és nejének Prisemont Teodórának

hat gyermeke született (Teréz 1719, **Lajos** 1722, Klára 1724, Ferenc 1725, Károly 1726, Júlia 1731).

Fiának Lajosnak (1722–1777) és nejének Karcsay Teréznek

1 fiú, és 3 leány (**Mihály** 1753, Borbála 1755, Mária 1757, Erzsébet 1760)

Férfi ágon az Ostffy családfát Mihály (1753–1811) vitte tovább, akinek feleségével Vitnyédi Borbálával

négy gyermeke (**Lajos** 1783, Anna 1781, Teréz, Mária 1787) született.

Ostffy Lajosnak (1783–1854) és nejének Ajkay Évának

három fiúgyermeke született:

– Sándor 1814-ben született, vasi főszolgabíró volt, részt vett az 1848/49-es szabadságharcban

– Pál 1821-ben született, soproni alispán, kúriai bíró volt, 69 évet élt.

– **István** 1830-ban született, országgyűlési képviselő volt, 80 éves korában hunyt el.

Az Ostffyasszonyfát birtokló ágban Ostffy Istvánnak (1830–1910) és feleségének Perlaky Jolánnak

egy fia született: **Ostffy Lajos**.

DR. OSTFFY LAJOS (*Magyar Országgyűlési Almanach*)

Az Osl nemzetségből származó **Ostffy család utolsó fiúági leszármazottja**.

1876. október 19-én született Budapesten, ágostai hitvallású evangélikus családban.

Középiskoláit Sopronban végezte, majd a Magyaróvári Gazdasági Akadémiának volt a hallgatója, és ott szerzett oklevelet 1899. július 12-én. Ezt követően a tudományegyetem jogi és államtudományi karát végezte Budapesten és Kolozsváron.

A magyar mellett németül, franciául és angolul beszélt, valamint gyorsírni is tudott.

Gazdasági tanulmányait Hohenheimben, Bonnban és Berlinben a mezőgazdasági főiskolán folytatta.

Egy évig gazdasági tanulmányúton járt Európa több országában.

A Magyar Királyi Koronaszabadalmi Hivatalnál 1895. augusztus 31-től magángyakornok volt 1896. augusztus 14-ig. 1900. július 1-jétől földbirtokosként élt, kezelte családi birtokát Ostffyasszonyfán.

Tagja volt Sopron vármegye törvényhatósági bizottságának. 1903. március 11-én tiszteletbeli szolgabírónak választották meg Vas várme-

gyében, 1903-ban aljegyző, 1906-ban tiszteletbeli főjegyző lett. Az 1910. évi általános választásokon a celldömölki választókerület, függetlenségi és 48-as Kossuth-párti programmal országgyűlési képviselőjének választotta.

Az I. világháborúba 1915 augusztus elején vonult be mint huszárönkéntes, a cs. és kir. 9. gróf Nádasdy-huszárezredben szolgált az oroszországi és erdélyi fronton. Később tartalékos hadnaggyá nevezték ki.

Képviselői mandátumáról 1917-ben mondott le, amikor **Vas vármegye főispánjának** nevezték ki. Az 1919-es forradalom kitörése után visszavonult ostffyasszonyfai családi birtokára.

1932-ben ismét Vas vármegye ispánjának nevezték ki, és ezt a hivatalt töltötte be 1937 decemberéig. Éveken át részt vett a Rábaszabályozó Társulat önkormányzatában, mint annak elnökhelyettese.

Irodalmi munkásságot is kifejtett, három évtizeden át jelentek meg közgazdasági és politikai cikkei. Egyháza életében is tevékenyen részt vett, és 1934–37-ig választott tagja volt az evangélikus zsinatnak.

1938-tól a vármegye választott felsőházi tagja volt.

Tulajdonosa a Magyar Érdemrend középkeresztjének a csillaggal, a Bajor Korona Érdemrend középkeresztjének, a Károly csapatkeresztnek.

Betegségében hosszas szenvedés után, reményvesztetten, életének 68. évében 1944. december 26-án ostffyasszonyfai otthonában, önszántából menekült a halálba.

Temetésére 1944. december 28-án került sor Ostffyasszonyfán.

Az ostffyasszonyfai evangélikus templom oltára alatti kriptában helyezték örök nyugalomra, ahol első feleségének Koltai Vidos Ilonának, valamint születendő fiúgyermekének földi maradványai is nyugszanak.

Ebben az Ostffy kriptában van még – Ostffy Lajos második feleségének, Vidos Katalinnak (1895–1985) koporsója is, valamint három urna Ostffy Éva (1918–1997), húga Ostffy Annamária (1919–2013) és dr. Szalay-Berzeviczy Dénes (1917–1953) hamvaival.

Mivel második feleségétől, Koltai Vidos Katától fiúgyermeké nem született, (első fiúgyermeké pedig születésekor meghalt), **Dr. Ostffy Lajossal kihalt az Ostffy-család névadó fiúi ága.**

Ostffy Anna Mária, Éva, Jolán Katalin (Casino Budapest 1939)

Dr. Ostffy Lajos felesége
Koltai Vidos Katalin (1960)

Dr. Ostffy Lajos

Ostffy Lajosnak 3 leánya született: Ostffy Éva 1918–1997; Ostffy Anna Mária 1919–2013; Ostffy Jolán Katalin 1922–1997.

Az Ostffy család jelenleg élő leszármazottai (Dr. Ostffy Lajos unokái, dédunokái) jelenleg is figyelemmel kísérik Ostffyasszonyfa település történéseit, tartják a kapcsolatot Ostffyasszonyfa Önkormányzatával. Név szerint is megemlíthető **Szalay-Berzeviczy Gábor**, **Szalay-Berzeviczy Lajos**, **Longoni Hertelendy Orsolya**, **Szikszay Tamás**, akik nem csak hozzájárulásukat adták a családi adatokat is tartalmazó kötet meg-

Ostffy Éva és Szalay–Berzeviczy Dénes esküvője. A menyasszony jobbján édasapja Dr. Ostffy Lajos.

jelenéséhez, **hanem felajánlották jelentős anyagi áldozatvállalásukat is a kötet közkinccsé tétele érdekében.**

A jelenleg is álló Ostffy–kastélyt valószínűleg idősebb Ostffy Lajos építette 1750 körül földszintes barokk házként, majd ez lett átalakítva, bővítve 1840 körül klasszicista stílusban. Erre utal, hogy a szerkezete jel-

Az Ostffy–kastély 1898-ban és 2010-ben Ostffyasszonyfán.

A Petőfi-emlékszoba részlete

legzetesen klasszicista, de a földszinten lévő helyiségek barokk boltozatúak. Az egyemeletes épület homlokzata közepén előreugró, timpanonnal lezárt, középrizalitos. A nyílászárók középső részei félkörívesek, a többi részen egyenes záródásúak. Belül szép öntöttvas korlátú lépcsőház látható.

Jelenleg polgármesteri hivatal, a termelészövetkezet illetve kft. irodái, és a Petőfi-emlékszoba található a kastélyban.

Az Ostffy-kastély a 2010-ben történt felújítást követően

Ugyancsak az Ostffy-család birtokában volt az ostffyasszonyfai **Weöres-Ostffy-kastély**.

A mai kastély két fázisban épült: földszinti részét a Weöres-család a 19. század első felében építtette klasszicista stílusban. A família ezt a hagyomány szerint az 1850-es évek közepén bővítette egy emelettel, ekkor csatolták hozzá a T-alakban hátranyúló lépcsőházat, és ekkor kapta romantikus és historizáló (eklektikus) stílusú díszítőelemeit a rezidencia.

A kastélyt 1916-ban Weöres Istvántól Ostffy Lajos Sopron- és Vas vármegyei főispán vásárolta meg, aki 1919. február 9-én **átengedte a község számára**, evangélikus lelkészlakás, orvoslakás és körzeti orvosi rendelő céljára. 1945 után ÁFÉSZ vegyes- és italbolt működött falai között. A rendszerváltást követően magántulajdonba került a kastély, jelenleg üresen áll, állapota egyre romlik, bár 2016-ban új tulajdonosa lett, aki felújítását, hasznosítását tervezi.

Az Osl–nemzetség címere

Az Ostffy-család nem tartozott a nagy magyar főrendi családok, de még a vasvármegyei ki-mondottan nagybirtokos családok közé sem. Nagymúltú története alatt viszont folyamatosan adott az országnak egyházi méltóságokat, folyamatosan kaptak helytállásukért királyi adományként címeket, birtokokat.

Ostffy-család: A nemzetség címermotívuma a szárnyas sasláb volt, a pajzson és a sisakon egyaránt.

Címer: kék (fekete) mezőben koronás zöld hármas halmon nyugvó veres saskarom szárnyal. Sisakdísz: szárnyas saskarom.

Ostffyasszonyfa település múltja (de jónéhány az Ostffyak birtokába tartozó környező településé is) teljes egészében összefonódott a névadó család, az Ostffyak életével, gazdasági és szellemi tevékenységével.

Ostffyasszonyfa történetében Ostffy János „Osl de Azzunfalva Johannes” már 1293-ban Asszonyfalváról származónak vallja magát. Ostffyasszonyfa története hat évszázadon keresztül összeforrt az Ostffyak történetével. Az első hiteles oklevél, melyben Asszonyfa Ostffy-birtokként szerepel 1346-ban kelt.

A 2017-ben közzétett Ostffy családfa, és családtörténeti leírás 24 generációt ölel fel, 220 azonosított személyt tartalmaz, közel ezer éves történetet egybefogva.

Osl-nemzetség címere

Ostffy-család címere

A családfakutatásom alapján derült arra fény, hogy a korábban ismert dátumtól eltérően, már korábban, a 16. generációtól, Ostffy Mihálynak, és Prisemont Teodórának 1719-ben született Teréz nevű lányával összefonódik az Ostffy, és Weöres Sándor költő őseinek családfája. Ostffy Teréz lett Leposa Istvánnak, Weöres Sándor költő szépapjának felesége.

Ezen túlmenően a későbbi Ostffy Mihály, és Vitnyédy Borbála Ostffy Teréz nevű leányának (sz.: 1780), és Véssey Mihálynak a leánya, Véssey Borbála, (mint Ostffy leszármazott) ugyancsak bekerül a Weöres családba, mivel Weöres Sándor költő dédapjának, Budakeszi Weöres Istvánnak a felesége lesz.

Az Ostffy és a Weöres család mind Ostffyasszonyfán, mind Csöngén közös birtokterületekkel, belterületi ingatlanokkal is rendelkezett.

IV. Evangélikus templom építése az Ostffyasszonyfán

Adatok, jegyzőkönyvek az ostffyasszonyfai gyülekezet életéből⁽⁹⁾

Néhány, a jegyzőkönyvekben előforduló korabeli fogalom, rövidítés mai megfelelője:

- *hagyományok* = végrendeleti hagyatékok, ajándékok, adományok
- *hívmány* = állás betöltésére felkérő levél
- *Ntű* = nagytiszteletű
- *Ngs* = nagyságos
- *Mélt* = méltóságos

Megemlítendő még, hogy **Trsztzenszky János** nevének írásmódja háromféleképpen fordul elő, minden esetben az eredeti dokumentumban írtnak megfelelően.

A századforduló, és a következő jegyzőkönyvek időszakára jellemző az osztrák-magyar korona, mint pénzeszköz használata.

Ennek értéke 1914-től a háború, de főleg az 1919–21-es világválság hatásaként nagymértékű inflálódáson ment keresztül. A mai (2015-ös) értékarányon számítva

1 korona értéke 1914-ig 2000 Ft, 1914 végén 1500 Ft, 1919-ben 33 Ft, 1920-ban 8,90 Ft, 1922-ben 1,32 Ft, 1923-ban 0,10 Ft. Tehát az értékvesztés 1910 és 1923 között 20 ezerszeres. Ennek oka, hogy a háborús kiadások 94,8%-át kölcsönökből fedezte az ország.

Ennek megfelelően a jegyzőkönyvekben és a gyülekezet törzskönyvében rögzített adományok értéke teljes mértékben függ az adományozás évétől!

Emiatt volt lényeges, Dr. Ostffy Lajosnak a majd következőkben olvasható azon indítványa, hogy a templom építését azonnal el kell kezdeni.

Az 1875. év október hó 31-én tartott gyülekezeti közgyűlés jegyzőkönyve szerint döntés született: „A gyülekezetnek hívei általános szavazattöbbséggel T. Bercz Gábor magasi másodtanítót választotta leendő tanítójának”.

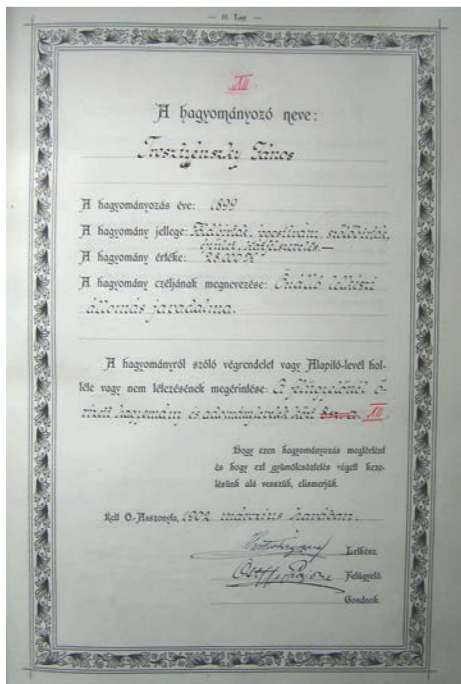
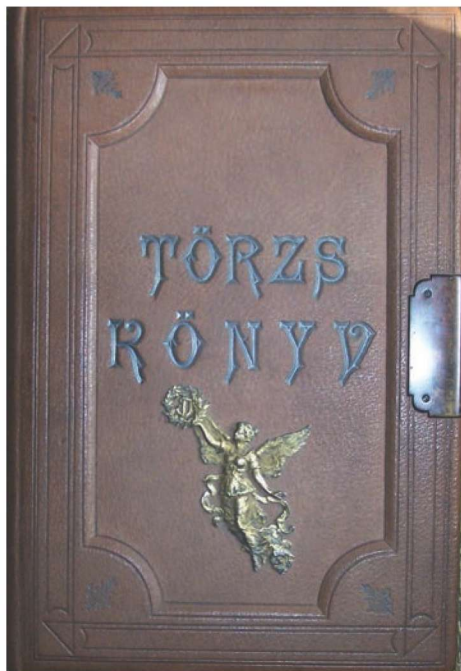
1896. október 11-én tartott közgyűlésen Trsztzenszky János felügyelő átadja Hutter Zsigmond lelkésznek, és a gyülekezetnek nagyértékű „**Aranykönyv**” ajándékát.

„Nagyon tisztelt Egyház Gyülekezet! Vonatkozva az 1894. évi okt. 7. kelt arra az egyház gyűlési határozatra, mely szerint az ostffyasszonyfai ág. ev. gyülekezet javára ez ideig tett és jövőben teendő hagyományoknak folytonos evidenciában tartása érdeméből, főleg pedig a hagyományozók emléke iránti szent kegyelet megnyilvánulása tekintetéből egy Törzskönyv szereztessék bé: van szerencsém ezen Törzskönyvet mint már megérkezettet a t. gyülekezetnek bemutatni, azon tiszteletteljes kéréssel, hogy ezen könyvet – mint mely nem az agy eszmélyéből, de mint lelkem mélyéből fakadottat Hitközségem iránt való tiszteletemet, és az ezt kifejező Aranykönyvet tőlem az o. asszonyfai ág. ev. gyülekezet ajándék képpen efogadni Szíves lenne. – Egyideűleg bátor vagyok a t. gyülekezetnek tudomására adni, hogy az ezideig tett hagyományoknak a Törzskönyvbe leendő bevezetését az illető családbeliekkel külön külön egyh. hivatalból közlendjük, és azt hogy a hagyomány célja nem elég világos volna, – személyesen meg hívandó családbeliekkel együtt ennek megállapítása fog eszközöltetni.

Trsztzenszky János felügyelő.”

A későbbiekben bemutatásra kerülő törzskönyv 33 adományozási bejegyzést tartalmaz, azonban megjegyzendő, hogy nem minden jegyzőkönyvben rögzített pl. templomépítési, vagy birtok adományozás került abban is rögzítésre.

A törzskönyv 10. oldalának XII. sz. nyilvántartott bejegyzése szerint Trsztzenszky János hagyatékának értéke 28.000 korona, mai értékárnyban 56 millió forint összegnek felel meg.

1897. szeptember 24-én kelt egyháztanácsi gyűlés jegyzőkönyvéből:

„1-ször Tekintetes Nagy János Felügyelő Úr megnyitottnak nyitván az egyháztanács gyűlést, előadja, hogy mint köztudomású dolog, volt felügyelője a gyülekezetnek Trsztyénszky János Úr, folyó – 1897-ik év, szept. 8-án meghalt, 10-én történt eltemettetése alkalmával ő, mint mostani felügyelő képviselte a gyülekezetet, és a gyülekezet nevében a koporsóra egy 7 fr. 15 kr.as, azaz hét fr. 15 kros koszorút készíttetett. Tudomásul vették.

2-ször. Felügyelő Úr jelenti, hogy boldogult Trsztyénszky János végrendeletében, a gyülekezeetről szépen megemlékezett; a csöngői úti földjeit, szőlőjét, diósát, Radófeldi földjét a gyülekezetnek hagyta azon kikötéssel, hogy ezek jövedelmei tőkésíttessenek mindaddig, míg a gyülekezet azon helyzetbe jön, miszerint anyagyülekezetté alakulhat, akkor pedig a csöngői úti földek a gyülekezet szabad rendelkezésére állandjanak, a szőlő és diós a lelkész hasznélvezetére szolgáland. A radófeldi egy hold föld, jelenleg hasznélvezettel van terhelve, annak felszabadulása után egyik tanító javadalmazására szolgáland. Ezen kívül 200 fr.ot hagyott iskolánknak, mely azonban csak az özvegy elhunytá után lesz esedékes illetve lakháza vételarából kielégítve. A szőlőbirtok és diós házilag kezelendő a végrendelet értelmében. A hagyomány jövedelmei külön számadás szerint kezelendők. ...”

Aláírók: Nagy János felügyelő, Ostffy Miklós, 8 tag.

Az **1900. július 8-án** megtartott egyháztanács ülésen döntöttek: „Néhai Trsztyénszky János síremlékének felállítása tárgyában aláírási ív bocsájtattott ki. ... elhatározzatik, hogy Trsztyénszky János sírja fölé díszes síremlék kerítéssel együtt körülbelül 250 forint költséggel még ez évben szept. 8.-a utáni vasárnapra felállíttassék, és felszenteltessék ünnepélyesen.”

Az **1909. január hó 31-én** megtartott, leányegyházközségnek a számadási közgyűlési jegyzőkönyvéből, miután Hutter Zsigmond lelkész üdvözli a megjelenteket:

„A közgyűlés egyhangúlag kéri fel nagyságos Ostffy István urat (volt országgyűlési képviselő) a világi elnöklés szíves vezetésére, amit ő készséggel elfogad.

A világi elnök úr meghatottan emlékezik Koltai Vidos Márton 48/49.-iki huszárkapitány, volt ostffyasszonyfai evang. egyházfelügyelő úrnak előző napon történt temetéséről. ...

Lelkész úr jelentése szerint: Berecz Gábor (tanító) nyugdíjaztatása ügyében – már megelőzőleg – a felsőbb hatóságoknál eljárás és szabályszerűen intézkedett. Most a soproni ev. tanítóképző Igazgatóságának ajánlata után bemutatja a közgyűlésnek – mint kisegítőt – Németh Sándor okleveles tanító urat. (Berecz Gábor későbbi vejét). ...

A gyűlés a fentnevezettet üdvözli, elvárván odaadó és hitbuzgó működését, úgy a tanítást, mint a kántori teendők teljesítéséért részére havonként előre fizetendő 80, azaz Nyolcvan korona készpénzt, és lakást biztosít. ...”

„Jegyzőkönyv.

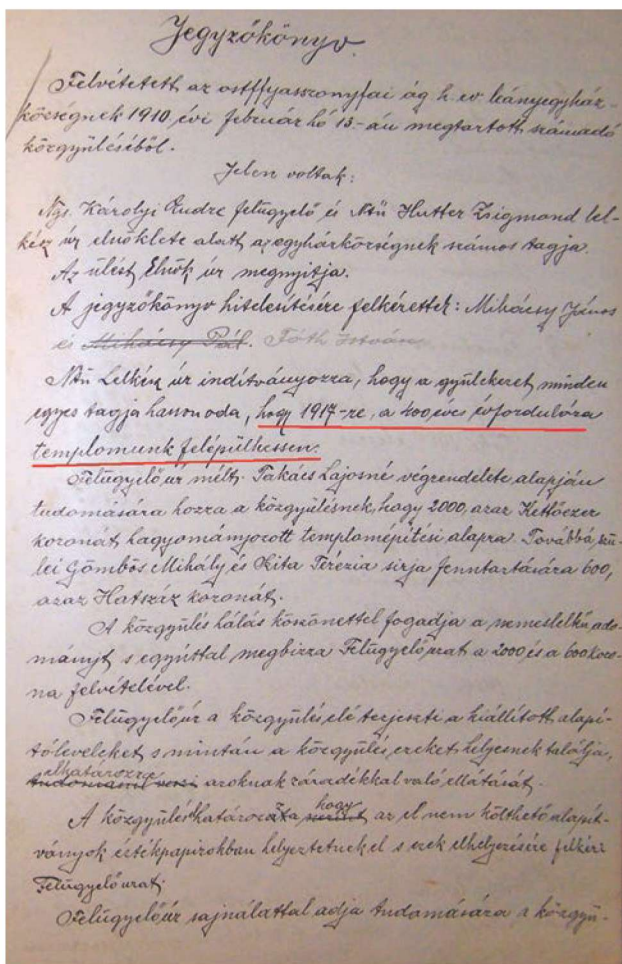
Felvétetett az ostffyasszonyfai ág. h. ev. leányegyházközségnek 1910. évi február hó 13.-án megtartott számadó közgyűléséből.

Jelen voltak:

Ngs. Károlyi Endre felügyelő és Ntú. Hutter Zsigmond lelkész úr elnöklete alatt az egyházközségnek számos tagja.

Az ülést Elnök úr megnyitja.

A jegyzőkönyv hitelesítésére felkértek: Mihácsy János és Tóth István.

Ntú. Lelkész úr indítványozza, hogy a gyülekezet minden egyes tagja hason oda, hogy 1917-re, a 400 éves évfordulóra templomunk felépülhessen.

Felügyelő úr mélt. Takács Lajosné végrendelete alapján tudomására hozza a közgyűlésnek, hogy 2000, azaz Kettőezer koronát hagyományozott templomépítési alapra. Továbbá szülei Gömbös Mihály és Szita Terézia sírja fenntartására 600, azaz Hatszáz koronát.

A közgyűlés hálás köszönettel elfogadja a nemeslelkű adományt s egyuttal megbízza Felügyelő urat a 2000 és a 600 korona felvételével.” ...

2000 korona = a 2015-ös jövedelem szinten számítva kb. 4 millió forintnak felel meg.

Megjegyzendő, hogy a törzskönyv 3. lapjának bejegyzése szerint péteri Takács Lajos, mint vasvármegyei főispán még életében is, 1889. évben 800 korona pénzt hagyományozott templomépítési alapra. Ennek 2015-ös értékarányban számított értéke **1,6 millió** forint.

„Jegyzőkönyv.

Felvétetett az ostffyasszonyfai ág. hitv. evang. egyházközségnek **1913.** május 18.-án tartott rendkívüli közgyűlésén.

Jelen voltak: Ntú. Hutter Zsigmond lelkész és Ngs. Károlyi Endre felügyelő urak elnöklete alatt: Mesterházy Elek, id. és ifj. Mihácsy János, Mihácsy Sándor, Bokor Samu, Mihácsy István, Tarján Dániel, Tóth István, Takács István, Baranyai Sándor, Bognár József id, Fehér Elek, Smidéliusz Sándor, Csizmadia Sándor, Takács János, Takács István, Giczi Ferenc, Ambrus János, Fehér Kálmán, Horváth Antal, Gersei Mihály, Giczi Kálmán, Nagy Sándor, Nagy Sándor kovács, Ráczy János, Nagy Sándor, Eöry Lajos, Bagics János, Kutassy Sándor és Gábor, Tóth Sándor, Baranyai István, Mód Sándor, Németh Mihály, Fehér Pál, ifj. Fehér István, Kovács Pál, Giczi János, Fehér József, Kelemen János, Pócz István, Németh János és István, Horváth Mihály, Bóka István és Szente János.

1. Ntú. Lelkész úr örömmel üdvözli a szép számmal megjelent egyháztagokat, egy sürgősen letárgyalandó indítványt terjeszt elő. Hivatkozva folyó év március 16-án tartott közgyűlési jegyzőkönyv 8. pontjában megírottakra indítványozva, hogy mondja ki a közgyűlés,

miszerint hálásan emlékezve meg a múlt nehéz küzdelmeinek kiváló protestáns férfiairól, Istennek dicsőségére, áhítatra buzdításul a jövő nemzedéknek, **legkésőbb 1917-ben templomot épít**, ha az anyagi eszközeink lehetővé teszik.

A közgyűlés ezen indítványt egyhangú lelkesedéssel elfogadja.

2. Az eszközök előteremtésére vonatkozólag előadja Lelkész úr, hogy tudomása szerint Ostffy Lajos úr néhai Kedves Felesége és saját maga számára sírhelyet szándékozik építtetni. Indítványozza, **ajánljon fel a gyülekezet Ostffy Lajos úrnak egykori örök nyugovó helyet az építendő templom alatt** és kérje meg őt, hogy a sírboltra szánt összeget juttassa a templomépítési alapnak.

A gyülekezet Lelkész úr indítványához egyhangúlag hozzájárul és a templomépítő bizottságra vonatkozó március 16-án hozott határozatát megújítja. Felkéri egyben az elnökséget, hogy ezen határozatról Ostffy Lajos urat értesítse.

3. Felügyelő úr hivatkozva az általa több ízben előadottakra, felhívja a közgyűlést, intézkedjék a gondnok előadása szerint még mindig ezer koronára rugó hátralékok behajtása iránt.

A közgyűlés hivatkozva a március 16-iki jegyzőkönyv 4. pontjára, ezúttal nem rendeli el a hátralékoknak Közigazgatási hatóság útján leendő behajtását, hanem utasítja gondnokot, hogy szorgolja a hátralékok befizetését, jövőre azonban hozasson az egyh. alkotmány...”

Az egyházközség 1914 .04. 12-én Károlyi Endre felügyelő úr elnöklete alatt tartott rendkívüli közgyűlésének jegyzőkönyvéből részletek:

1. Károlyi Endre felügyelő: „Akik részt szoktak venni gyűléseinken, azok tudják, hogy én nem siettetem az építkezést, és azon álláspontot foglaltam el, hogy gyülekezetünk **még ne építsen.**”
2. „Olvastatik az egyháztanács és építő bizottság f. hó 7. -én tartott ülésének jegyzőkönyve, melyben az egyháztanács és építő bizottság javasolja a templomnak ez évben való megépítését a bemutatott terv alapján.”

3. „A javaslatához elsőnek Ostffy Lajos úr szólalván fel, részletesen ismertette a templomra vonatkozólag Müller Ede építőmester által az Ő előzetes tervei és vázlatai alapján elkészített terveket és költségvetést...

Az egész közgyűlés részéről meghatottsággal és lelkesedéssel hallgatott beszéde végén csatlakozott az egyháztanács javaslatához, egyúttal ezen javaslattal érdemben egybehangzólag, de részleteire is kiterjedő új határozati javaslatot nyújtott be.”

A rendelkezésre álló pénzeszközök (korona) a templomépítés azonnali elkezdéséhez:

2. Elhatározza az egyházközség, hogy a templomépítés céljára felhasználja a rendelkezésére álló következő összegeket:

Slutter Lúczmond alapítvány	66.822 ²
Koczor Sándor	441.12.
Horváth Sándorné	596.85.
Takáts Lajosné	2364.16.
Troschensky János	17477.00 ✓
Takáts Lajos	1985.70 "
Ostffy Lajos	172.20 "
Gyömbös Károly	80.00 "
Gyülekezeti Templomalap	4344.35 ✓
" - - - - - magtár	8306.68 ✓
Perschpénz	385.24 ✓
	36250.92

„Ezen felül a még hiányzó összeg megszerzése céljából áldozatkész adakozásra kéri fel a gyülekezet tagjait, s a gyűjtést azonnal megindítja annak megjegyzésével, hogy minden nemeslelkű adakozónak nevét és adományát hálásan fogja megörökíteni **aranykönyvében.**”

Megjegyzendő, hogy az előzőekben felsorolt összegek nem egyeznek meg a gyülekezet törzskönyvében felsorolt adományok összegével, mivel az adományozás éve, és az 1914-es jegyzőkönyv ideje közötti időszakban az alapítványi összegek értéke a kamatokkal nőtt, az inflációval pedig csökkent.

„Jegyzőkönyv.

Felvétetett az ostffyasszonyfai ág. h. ev. egyházközségnek Ostffy Lajos tb. Gyül. Felügyelő elnöklete alatt 1914. június 14. -én tartott rendkívüli közgyűlésében.

Jelen voltak: Fehér Pál, Baranyai Sándor, Fehér Kálmán, Giczi János, id. Mihácsy János, Eöry Lajos, Szenté János, Németh István, Mihácsy Sándor, Szakács Ferenc, Kelemen János, Osvald József, Fehér Dávid, Nagy Sándor, Fehér Elek, Giczi Ferenc, Németh Mihály, Bakó József, Nagy Lajos, ifj. Bognár József, Varga János, Ambrus Mihály, Giczi József, id. Bognár József, Tóth István, Pócz Sámuel, Csizmadia Sándor, Giczi János szabó, Kelemen István, Bóka István, Smidéliusz Sándor, Balog Dávid, Kis Sándor, Bóka Mihály, Mód Sándor, ifj. Fehér István gondnok, ifj. Ambrus János, ifj. Mihácsy János, Gömbös Mihály, Fehér Sámuel.

Elnök a gyűlést megnyitva előadja, hogy úgy a gyülekezet felügyelője mint lelkésze, valamint tanítója is halaszthatatlan más elfoglaltsága miatt a közgyűlésben meg nem jelenhettek, ezért a jelen gyűlést ő mint tb. felügyelő vezeti, s kéri a közgyűlést, hogy jegyzőkönyv vezetőt válasszon.

A közgyűlés megválasztja e gyűlés jegyzőkönyvének felvételére Fehér Sámuel egyháztagot.

Elnök a jegyzőkönyv hitelesítésére Fehér Pál és Giczi Ferenc egyháztagokat kéri fel.

1. Ifj. Fehér István gondnok jelentést tesz a temploépítéshez előirányzott kézimunka szolgálmányok elégtelenségéről.

„Az egyházközség közgyűlés elhatározza, hogy minden olyan egyháztagra, aki az 1914. évi ápr. 12-ikén tartott közgyűlés határozata szerint 5 napot volt köteles a templomépítésnél szolgálni, újabb 5 napi kézimunkaszolgálmányt vet ki, ami a fuvarszolgálmányok terhével helyesebb arányban is áll, másrészt akként veendő igénybe,

hogy minden kötelezett 1-1 napot szolgáljon, és a további napok le-
szolgálására csak akkor szólíttassék, ha minden kötelezett sorrend
szerint a maga illetőségének már eleget tett.”

2. Tb. felügyelő az előző tárggyal összefüggésben örömmel jelenti az
egyházközségnek, hogy a templomépítési munkálatok melyek f. évi
ápr. 14. -én megkezdett kavicsfuvarozással vették kezdetüket, minden
fennakadás, minden legkisebb nehézség nélkül a gyülekezet tagjai-
nak lelkes, buzgó közreműködésével a legszebb rendben folynak és
haladnak előre. Müller Ede építómester úr munkásai ápr. 24-én kezd-
ték meg a munkát, a betonfalazás egy-két nap alatt befejeződik, s a
megkezdődő téglafalazáshoz 125.000 drb téglá már a helyszínen áll.

Ezen jelentést a közgyűlés örömmel veszi tudomásul.

3. Fehér Elek pénztáros jelentést tesz a templomépítés érdekében el-
rendelt gyűjtés eddigi eredményéről, mely szerint az eddig jegyzett
és részben már befizetett adományok 19787 koronát tesznek ki, úgy
hogy a rendelkezésre álló összeg ez idő szerint meghaladja már az
55000 koronát, melynek még némi szaporodása remélhető.

Ezen jelentés alapján az egyházközség megállapítja, hogy a temp-
lom belső berendezésére és harangokra mintegy 8000 korona fog
rendelkezésre állni.

4. Felügyelő előterjeszti, hogy a templomépítő bizottság tárgyalta Jurisics
Márton budapesti, és Seltenhofer Frigyes fiai soproni harangöntő cé-
gekkel, melyeknek részletes ajánlata és költségelőirányzata be is ér-
kezett. Közülük feltétlenül előnyösebbnek mutatkozik a Seltenhofer
cégé, mely szerint öntetnék két új harang, összhangzásban a meglévő
nagyobbik harangunkkal, mintegy 685 kgr. Összsúlyban. Meglévő
harangjaink új harangércoronára átszereltetnének és fekvő vasáll-
ványon helyeztetnének el, mely esetben a költségvetési összeg 3506
koronát tesz ki.

A közgyűlés elhatározza, hogy a Seltenhofer cég ajánlata alapján
ezen cégnél a két új harangot, s a meglévő két harang átszerelését
megrendeli és megbízza a templomépítő bizottságot, hogy a nevezett

céggel az annak ajánlatában foglalt tervezet szerint és a jelzett költségösszeg keretén belül alkudják meg.

5. Gondnok jelenti, hogy a templomépítéshez most már haladéktalanul néhány száz szekér homokra van szükség, melynek beszerzése némi nehézségbe ütközik, miután közeli alkalmas helyen ingyen a homok nem beszerezhető.

Közgyűlés megbizzza gondnokot, hogy a homok biztosításáról gondoskodják, és meghatalmazza, hogy – ha másként nem lehet – 20–30 fillért ajánljon egy-egy szekér homokért a templomépítési pénztár terhére.

6. Tárgyaltatott a Celldömölk és Vidéke Állatvédő Egyesületének megkeresése az iskolának csoporttagul leendő belépése iránt.

Felhívja a közgyűlés Németh Sándor tanítót, hogy az iskolát az Egyesületbe csoporttagul jelentse be, az évi 2 korona tagdíjat az iskolai könyvtár pénztárából fizesse, és az ennek fejében járó Állatvédelem című lapot összefűzve a könyvtárba helyezze el.

Felügyelő úr a hívek érdeklődését megköszönve a gyűlést bezárta.

kmf.

jegyzet

hitelesítették:

Giczi Ferenc

Fehér Pál”

Ostffy Lajos

tb. egyházközség felügyelő

(Teljes szószerinti másolat: Bóka I. 2015. 02. 20.)

A jegyzőkönyvekben előforduló „korona” pénznem alatt az 1892-ben bevezetett, és 1920-ig érvényben maradt osztrák-magyar koronát kell érteni. Felülbélyegezve magyar koronaként a Trianoni Békeszerződésig maradt érvényben. Közben rohamosan inflálódott, és az 1927. január 27-én felváltó pengő váltási árfolyamán 12.500 magyar korona ért 1 pengőt.

Hogy viszonyítási alap legyen, akkor a tanító havi fizetése 80 korona volt. Nagyságrendileg, a templom építésére rendelkezésre álló 55.000 korona, mai értéken 110–120 millió forintnak feleltethető meg.

Az adományok értéke átszámítva 2015. évi forint értékre

Az ostffyasszonyfai evangélikus gyülekezet TÖRZSKÖNYVÉBEN nyilvántartott adományok	AZ ADOMÁNY				
	kelte	összege koronában	Ft templom építésre	Ft gyülekezet céljaira	Ft iskolai célra
péteri Takács Lajos	1889	800	1 600 000		
O.asszonyfai Gyülekezet Sass János a	1889	200			400 000
Ostffy Sándorné sz. Ferenczy Mária	1890	204		408 000	
mankóbüki Horváth Dánielné sz. Nagy Francziska	1890	200	400 000		
Kelemen Pálné sz. Kurányi Júlia földbirtokos	1890	200			400 000
Koczor Dániel vasvármegye főszolgabírája	1891	400			800 000
Bakó Mihály földbirtokos	1894	100			200 000
Trsztyénszky János ev. gyül. felügyelő	1899	28 000		56 000 000	
Ostffy Lajos	1901	100	250 000		
Lakos István	1901	200		400 000	
Gömbös Károly	1902	60		120 000	
péteri Takács Lajosné sz. Gömbös Ludovika	1909	2 000	4 000 000		
Horváth Mihály és neje Seregély Lídia	1919	1 500			2 250 000
Gömbös Mihályné	1918	50			75 000
Kovács Istvánné sz. Bagics Zsuzsanna	1919	1 000	1 500 000		
Mesterházy Elek és neje Kurányi Julianna	1919	1 000	1 500 000		
Giczyl Illés János szabó	1920	100	3 300		
Kelemen János és lányai Zsuzsanna és Vilma	1920	1 000	330 000		
Máté Istvánné sz. Kocsis Rozi	1920	100	3 300		
id. Bognár József	1920	1 000		33 000	
özv. Mihácsi Pálné és fia Mihácsi Dénes	1921	2 000		17 800	
Peőcz István	1920	200		6 600	
özv. péteri Takács Lajosné sz. Gömbös Ludovika	1896	600		1 500 000	
Payr Sándor theol. tanár (Sopron)	1917	200	300 000		
Konfirmandusok alapítványa	1921	376	3 344		
Molitorisz János lelkész, és neje Kozma Rózi	1921	400	3 600		
Nagy Lajos és neje Bótkon Roza	1921	100	900		
Kelemen Sándor és felesége Kelemen Zsuzsanna	1921	500		4 400	
Smidéliusz Sándor és felesége Büki Mária	1921	400		3 600	
id. Fehér István és felesége	1921	100		900	
Pongor Pál	1921	100		900	
Ostffy Miklós és Ostffy Miklósné	1921	980	8 700		
özv. Perlaky Gézáné sz. Kolber Adél	1921	5 000		45 000	
Vidos Józsefné sz. Nagy Jolán lánya emlékére	1914	500	1 000 000		
Bognár Istvánné, Lakner József, Nagy Pál, Csizmazia Sándor, Fehér Károly, Gömböcz István, Mornyai Anna, Fehér Dávid	1922	8 900		80 000	
Ostffy Miklós	1922	15 000			134 000
Dr. Ostffy Lajos	1922	500 103			4 451 000
adomány értéke összesen		573 673	10 903 144	58 620 200	8 710 000
adomány értéke összesen forintban 2015. évi értéken				78 233 344	

Az azonos összegű korona adományok forintban átszámított értéke, erősen függ az adományozás évétől. Az 1919 (33,20) – 1920 (8,90) – 1921 (1,32) –es évek kimagaslóan magas infláció okozta, korona-forint értékétől. Az osztrák-magyar korona értéke 1910-től 1923-ra huszonötöztized részére inflálódott. A törzskönyv **nem tartalmazza** a gyülekezeti jegyzőkönyvekben rögzített, **templom építési összes adományt.**

Az új evangélikus templom építése

Ostffy Teréz és Véssey Mihály leánya, **Véssey Borbála**, aki a Somogy megyei Szőkedencsen született 1811. március 6-án, és elhunyt Ostffyasszonyfán 1850. február 10-én, 38 éves korában, örökölt birtok területekkel rendelkezett Ostffyasszonyfán.

Férje (akivel 1829. január 28-án Csöngén kötött házasságot) Weöres István is telket vett Ostffyasszonyfán felesége osztályrésze mellett, a várnak dombalatti részén, s ott lakóházat épített.

Gyermekeik Weöres József, István, Sándor, és Ilona midőn anyai és apai örökségükön osztoztak, telküknek azon részét, mely az asszonyfai várdomb közepső részére esett, az **ev. egyháznak ajándékozták**, hogy azon valaha templom és iskola építtessék.

Itt 1872-ben kéttantermes iskolát, 1915 húsvétjára, jelentős adományokból templomot építtetett a gyülekezet.⁽¹⁾

A régi elődök egyházépítő szellemét felélesztve, az akkor a családból egyedüliként Kemenesalján élő **Ostffy Lajos**, akit 1913-ban választott felügyelőjévé az egyházmegye, 1913 telén tervet dolgozott ki az ostffyasszonyfai ev. templom építésére. Részletes tervrajzokat, és költségvetést, melyet szakemberekkel felülvizsgáltatott, és 1914. év húsvét vasárnapján az egyházközség elé terjesztett. Számításai szerint a templom építési költsége a gyülekezet természetbeni szolgáltatásain kívül 45–46 000 korona lenne.

Ehhez az **Ostffy család részéről azonnal 8–10 000 koronát ajánlott fel.**

A templomépítés azonnal elhatározottat, és a gyűjtés megindult, amely csodás eredménnyel járt.

A gyülekezet 50.000 koronán felüli összeggel rendelkezve az építéssel megbízta Müller Ede építőmestert, aki azt 47 000 koronáért vállalta.

(Berecz Gábor tanító: Ostffyasszonyfa új temploma. Evangélikus Naptár 1916. részlet)

A legfontosabb dátumok a templomépítéssel kapcsolatban:

Már a század végén, készülve a templom építésre Ostffy Miklós kezdeményezésére Ostffyasszonyfán 1897-ben gyülekezeti magtárt léte-

sítenek. Önkéntes gabonafelajánlások történtek, a gabonát rászoruló, kisjövedelmű tagjaiknak kölcsönadták igen méltányos kamatra.

1910. február 13-án születik döntés Takács Lajosné hagyatéka alapján a templomépítésről.

1913. május 18-án mondja ki a rendkívüli közgyűlés, hogy 1917-re templomot épít.

1914. április 14-én kezdődik meg az építkezés.

1917. október 31. A reformáció 400 éves évfordulójának megünneplése az új templomban.

1917. december 2-án történik a templom felszentelése.

1927. június 12. A templom díszes betonkerítésének elkészülte, melyet Ostffy Lajos felügyelő saját költségén csináltatott Nagy Lajos urai-

újfalusi kőművessel. A díszes betonkerítés mintáját Mesterházy Elek készítette. A vas-
kaput a Nőegylet csináltatta.

A templom építéséről következzen a hiteles szemtanú, az ostffyasszonyfai evangélikus gyülekezet akkori tanítójának, Berecz Gábornak 1916-ban megjelent írása, az eredeti másolatában.

(Az Evangélikus Országos Könyvtár engedélyével a <http://medit.lutheran.hu> oldalról letöltve)

A templom az új kerítéssel 1927.

448
1916

A TANITVÁNYOK ELBOCSÁTÁSA

IsIennek-kell-inkább-engedni-hogynem-az-embereknek. Mt. esel-5-29.

LUTHER WORKSHOP

MAGYAR HITTANÓRA

1916

ÉVI

KÉPES

LUTHER-NAPTÁR

SZERKESZTETTÉK:

HETVÉNYI LAJOS
TANÁR.

SCHOLTZ ÖDÖN
ESPERES.

V. ÉVFOLYAM.

ÁRA 60 FILLÉR.

kigyelmed, csakis hitsorsosai számára süttött. Istenáldását nélkülöző kenyereből, mert mi ágostai hitvallású evangélikusok vagyunk és van jó erős karunk, mellyel Isten áldásától kísérve találunk még kenyeret adó munkát a hazában!

Azzal Isten-hozzádot mondva, útnak in-

dultak ismét, testben, lélekben újult erővel! S mikor kérkeztek az országútra, vidáman, jókedvvel versenyt énekeltek a mezei pacsirtákkal. S aki útjuknak vezére, kalauzolója volt, elvezette őket is a boldog, munkádató otthonba.

Ostffyasszonyfa új temploma.

„Rontsátok le e templomot, és harmadnapra felépítem azt.“ (Ján. ev. 2 v. 19.)

Három nap, vagy majdnem harmadfél évszázad az Isten örökké való dicsőségében egyre megy; csak az egymásután jelzi, melyben a lehanyatlást a megújulás követi.

Krisztus az ő testének templomáról szól és szava ama harmadik napon, a dicsőséges husvétnak reggelén valóra vált!

De Krisztusnak biztató szavai megcsendültek búgó evangélikus hívők szívében akkor is, midőn emberkézzel épített, kőből való templomukat döntötte romba a türelmetlen elfogultság, gyarló emberi vakbuzgóság.

1680 nagypéntek táján „Dömölki András-uram Dömölkön félreverette az harangokat, Shágra is küldötte egy szolgáját, hogy ott verjék félre az harangot, a végre, hogy az németek gyűnnek, menjenek segítségre fegyveres kézzel Ostffyasszonyfalvára.“¹⁾

És gyülekeztek „minden végházakból voltak zászlókkal és az falukról dobokkal, lovas és gyalog, voltak együtt legalább kétezer, ha nem több, fegyveres kézzel“... „midőn Győr felől gyűtt az ő felsége hada“... *Kollonics* uram parancsolatjából.“²⁾

De az „ő felségének derekas erejét“ fenn nem tarthatták. A győri sugárgyuk szétrombolták Ostffyasszonyfalva várát és romba döntötték a vár templomát, melyben akkor Fekete István, a száműzött bűdosó superintendens, hirdette az Úrnak evangéliomát.“

A templom romba dőlt, de a hívő lelkében megcsendült az Úrnak biztató szava; Ostffy Mihály kerületi felügyelő

ajkán is szól az még 71 év multán 1751-ben is, hogy „noha szívfüjdalommal költetik is szemlélnem mostani pusztaságát, elkölletik szenvednem, várván Istentől még maradékaim közt annak helyre leendő álléttatására adandó módot.“³⁾

A törhetlen hit várta azóta is ama harmadik napot.

És a Krisztus evangéliumának ereje a templomot — nem ugyan három, hanem — 235 esztendő múlva újra felépítette, 1915. év husvétjakor már feltámadt.

Evangélikus egyházunk megpróbáltatásának keserű emlékei elevenednek meg előttünk, mikor az ostffyasszonyfai új templom fundamentomát, e gyülekezetnek múltját vizsgáljuk.

Egyházunk jelene — bár egy szörnyű világháború dúl is körülötte — nyugodt. Jövője lelkesítő, biztató.

Az evangéliom ereje épít, alkot. Az emelkedett lelkék buzgalma nem hagyja szünetelni az Isten dicsőségére munkáló kezeket még a háború vései közt sem. Templomok, iskolák emelkednek e munka nyomán, melyek mint „jelek“ tesznek tanúbizonyságot az Úr csodatevő erejéről.

Ostffyasszonyfa ma leányegyházközség a dunántúli egyházkerület kemenesaljai esperességében, Csöngye anyaegyház filiája 1012 ev. lélekkel Pedig valamikor anyaegyházközség volt. Nemcsak Csöngének, hanem úgy szólván az egész dunántúli ev. egyházkerületnek anyaegyháza volt. Hisz a reformáció fenkölt tanai Sárváron a *Nádasdy* és Ostffyasszonyfalván az *Ostffy* családnál találták első otthonukat durántúban.

Ostffy Ferenc soproni főispán és *Mária* királynőnek — Mohácsnál elesett *II. La-*

¹⁾ Prot. egyháztört. adattár, III. évf. 9. lap.

²⁾ Ugyanott m. f.

³⁾ Az Ostffy család levéltárában őrzött adat.

jos királyunk nejeinek — udvari vitéze e királynő udvarában ismerte meg *Luther* tanait, melyek különben neje: *Bánffy Petronella* előtt sem lehettek ismeretlenek, miután ez meg *Glogani Margit*, német hercegnőnek volt leánya.

Unokája *Ostffy Tamás, Nádasdy Orsolyát* vette nőül 1620-ban. Iskola, templom egyaránt az evangélikus hit hirdetője volt ekkor Asszonyfa várában és annak hívei közé sorakoztak a földesúr nagyszámú jobbággyai Vas, Sopron, Győr, Veszprém és Zalavármegyékben, nem is szólva a nagy kiterjedésű rokonai körről a nemes és főnemes ranguk között.

De bekövetkeztek a viharos, szomorú idők, a nemzeti- és vallási szabadság elnyomásának korszaka, az ellenreformáció ideje, a mikor az, a ki szilárdan nemzeti érzésű magyar, sőt inkább török-barát mint osztrák-barát magyar és az evangélikus hitnek vallója volt, gyanúsítások és üldözések célpontja lett — ha „meg nem tért.” Az *Ostffyak* pedig nemzet — és hitvédők maradtak.

Ostffy Tamás fiát *Ostffy Miklóst* bevádolták a hatalmasok előtt, hogy részese a *Thököly* fejedelem nemzeti- és vallás-szabadságért küzdő mozgalmának.

1673-ban három év. superintendens, köztük *Fekete István* is Pozsonyba idéztetett, számkivetésre ítéltetett és aki a számkivetés keserű kenyerét nem bírva el, bujdosva, rejtve tért haza régi hívei közé, az a *Fekete István* superintendens 1679-ben az asszonyfai várban talált vendéglátó menedéket, megsokasítván a vár urának *Ostffy Miklósnak* fején az ellene gyűjtött vádakot, a melyek miatt 1680 nagypéntek táján megjelent „Győr felől az ő felsége hada” „*Kollontics* uram parancsolatjából.” A vár s annak falain belől az év. hit temploma s az iskola romba dől, a hitvédő vár úr bilincsekbe görnyedt, vagyónától, sőt ősnemes rangjától megfosztva, 1681 advent harmadik keddjéig, a mikor a soproni országyűlés közbenjárására szabadult és „in integrum restauráltatott” javaiba — ha mi még eddig az ideig megmaradt belőlük s régi rangjába, melyek szörényi és macsói bán elődeitől szelplőtlenül szállottak reá a honfoglalás idejétől kezdődőleg.

De nem volt restituálható az asszonyfai egyház!

Ostffy Miklós fia *Ostffy Mihály*, a dunántúli év. egyházkerület legelső felügyelője, nagy odaadását, buzgalmát, hihetetlen szívós fáradozását, mellyel hol magaszántából, hol felsőbb parancsra, többször megjelent a bécsi udvarban is egyháza érdekében, csak arra fordíthatta, hogy a nemesdömölki articuláris templom felépítését biztosíthatta és segíthette elő.

Az asszonyfai pusztulást „szüvfájdalommal” követte szemlélnie.

Perbe szálltak vele.

Vági Mihály kenyeri plébános bepanaszolta a vármegyénél, hogy az asszonyfai templom felépítését akadályozza, hogy a templom két harangját elvitette s hogy a templom kriptájában levő „vitézi öltözetekről és asszonyi öltözetekről való ezüst ékeségeket a kriptán és templomon dolgozó kőmivestől elvette.”

Tiltakozni kénytelen a panasz ellen s az ellen, hogy az ő várbeli templomát a római egyház tagjai „az újra építésnek szünet alatt elidegenítsék”, hogy dicső őseinek a templom alatt „három kriptákban levő temeket háborgassák”, valamint hogy tőle a harangokat követeljék, hiszen úgy mond: „a jóbapám *Ostffy Tamás* öntette, mivel hogy az neve is rajta volt.”

Tiltakozás, vizsgálat, igazság mind nem használt.

A vártemplomot 1753-ban a kenyeri plébánosnak hívei — szegényesen bár, csak fatoronnyal, de felépítették s ezzel az *Ostffyaknak* nemcsak tulajdonuk, de a kath. egyház jog szerint még kegyursági jogaik, mint p. o. a templomi kriptába való temetkezésük joga is elveszett; úgy hogy *Ostffy Mihályt* már a fáradozásával épített dömölki templom kriptájába temette a közkegyelet, s az asszonyfai evangélikusok templom nélkül maradva, ugyan-csak a dömölki articuláris templomba zárandokoltak Istent dicsérni *József császár* idejéig.

József császár „türelmi rendelete” adott módot arra, hogy Csöngén is templom épüljön „udvarban torony és harangok nélkül”, a hogyan a türelmi rendelet szólt.

Ebben az időben az *Ostffy* családnak csak nő tagjai éltek Ostffyasszonyfán

egyetlen élő férfi tagja Csöngén lakott s ott, az épülő új templomban adott a multakra emlékező kegyelet a családnak örök nyugvó helyet is.

Ezentúl azután nem kellett már az asszonyfai híveknek a Csererdőn és Kemesmihályfán át Nemesdömölkre zárandokolni templomba, hanem a közeli Csöngének lett az egykori „anya“ filiája. Nemcsak filiája, hanem a mai egyházi jogi meghatározás szerint „fiók egyháza“ — bár lélekszámra annál mindig nagyobb volt — mert iskolája csak egy, a csöngői létesülhetett.

Ostffyasszonyfán a katolikus kézre került templom körül az 1680-tól fogva romokban heverő várnak falait, kő- és téglanyagát elhordták.

A család tagjai egy régi, 1550-ben létesült megállapodás alapján jogot tartottak hozzá mind, akik a várépítő ősöktől való leszármazásukat igazolni tudták, — még a leányági leszármazók is — hogy a vár anyagából egy-egy jobbágy lakhelyet építsenek. Nem is maradt a romokból semmi, csak a vár kútja, mely mai napig meg van.

A régi várnak mintegy három holdat kitevő területéből a dombtető déli részén, vagyis az ellenkező oldalon, mint a régi várkastély állt, épült a jogaiba visszahelyezett *Ostffy Miklósnak* új kastélya, mely ma ugyan már szintén régi, de azért 1692 óta ma is fennáll s a család lakhelye ma is.

A vár északi sarka, a régi várkastély helye a vártemplom előtt, községi területté vált idők folytán.

A déli és középső részeket pedig 1805-ben kétfelé osztották az *Ostffy* testvérek, úgy hogy a déli rész a kastéllyal együtt jutott *Ostffy Lajosnak*, a középső pedig *Ostffy Terézának*, ki *Vessey Mihályné* volt. Ennek leánya *Vessey Borbála* budakeszi *Weöres Istvánnak* lett a felesége, a ki a várnak dombalatti részén telket szerzett, azt neje osztályrészével egybefoglalta s ott lakóházat épített. Neje révén az *Ostffy* család buzgó tradícióinak hív részese lett, annyira, hogy az ő gyermekei: *Weöres József, István, Sándor* és *Ilona* az ő kegyeletes intencióit követve, akkor, midőn az atyai s anyai örökségen osztoz-

tak, telküknek azon részét, mely az asszonyfai várdomb középső részére esett, az evang. egyháznak ajándékozták, hogy arra templom és iskola építtessék valaha.

Mert 1855-ben már ismét létesült Ostffyasszonyfán ev. iskola, a gyermekek csöngői oktatása akkor megszűnt, de ennek az iskolának épülete csakhamar kevésnek bizonyult, úgy hogy a *Weöres* család kegyes adományát felhasználva, 1872-ben egy tágas, díszes, két tantermes iskolát épített a gyülekezet, a várdomb közepén, a kath. templom átellenében.

Templomépítésre még akkor nem gondolhattak, de a nagyszámú hívek közvetlenebb lelkigondozását szolgáltni kívánták már akkor is azzal, hogy 1885-ben, midőn Csöngére új lelkész választottak, kikötöték, hogy évenként négyszer rendes isteni tisztelet tartassék Ostffyasszonyfán az iskolában úrvacsora osztással, a mikor az iskolai szöveket oltári gyertyatartókkal és úrvacsorai kegyesekkel látta el s ajándékozta meg a gyülekezet felügyelője *Ostffy Miklós*.

Ezen időtől kezdve a budakeszi *Weöres* család intenciója, hogy az általa ajándékozott területen templom épüljön, a közbuzgalomnak is hőhajává lett, mely lépésről-lépésre haladt a megvalósulás felé.

Hutter Zsigmond lelkész hivatalba lépésekor leteszi az első templomépítési és egyházfenntartási alapot, melyet követnek az *Ostffy Sándorné*, péteri *Takács Lajos* és *Takács Lajosné*, *Kocor Dániel*, *Peöcz József*, *Fehér Pál*, *Bakó Mihály*, *Kelemen Pál* és *Kelemen Pálné*, *Horváth Dánielné* és *Ostffy Lajos*-féle alapítványok.

1897-ben a gyülekezetnek buzgó felügyelője, ki egész lelkével csüngött egyházán, *Trsztjénszky János* elhalálozott és miután gyermekekkel az Isten meg nem ajándékozta, végrendeletében egyházközségét tette vagyona egy tekintélyes részének örökösévé. 49 hold szántóföldje, 2 hold szőlője csinos kis nyaralóval együtt került így a gyülekezet tulajdonába azzal a rendeltetéssel, hogy ezen örök alapítvány segélyével az ostffyasszonyfai leányegyház anyaegyházközséggé alakuljon.

Ezen örök alapítvány jövedelmei tőkésítettvén, 1914-re 17,000 koronára növekedtek. Ezen kívül, már *Trsztjénszky Já-*

nos felügyelősége előtt, *Ostffy Miklós* felügyelő idejében és kezdeményezésére gyülekezeti magtár létesült, melynek vagyona időről-időre tőkésítve 1914-ben 7—8,000 koronát tett ki.

Igy lett az egyházközségnek templom építésre felhasználható vagyona 1913-ban az említett alapokból s azon összegből, melyet a gyülekezet e célra néhány éven át költségvetésébe felvett 30000 korona, amikor a gyülekezet határozatilag fejezte ki azon szándékát, hogy a reformáció 400 éves emlékére, 1917-re megépíti templomát.

De az evangélium tette serkentő ereje csodát művelt; a hitbuzgalom felülmúlta a várakozást, az elhatározás és tett a kegyes óhajokat.

Felkelt másfél százados sirjából az egyházépítő *Ostffy Mihály* kerületi felügyelő szelleme és meghihlette a késő utódokat a 235 év előtti nagypéntekre rombadőlt ostffyasszonyfai anyaegyház fel-

támasztása iránt. Megihlette szavaival: „várva Istentől még maradékaim közt annak helyre leendő állítására adandó módot,” különösen *Ostffy Lajost*, a családnak — miután *Ostffy Miklós* egészségi okokból külföldön él, — egyetlen itt élő s ez idő szerint utolsó tagját, akit a kemenesaljai egyházmegye 1913-ban választott felügyelőjévé.

Ostffy Lajos 1913 telén tervet dolgozott ki a templom megépítésére, tüzetes tervrajzokat és költségvetést, melyeket szakemberekkel felülvizsgáltatott és 1914. év husvét vasárnapján az egyházközség elé terjesztett, előadva, hogy számításai szerint a templom építkezési költsége a gyülekezet természetbeli szolgálmányain kívül 45—46,000

korona lenne.

Lelkes, meggyőző erejű szavakkal azt kérte az egyházközségtől, hogy ajánlja meg a szükséges fuvarokat, a szállításhoz és betonkavics bányászáshoz szükséges kézi erőt, valamint azt, hogy a rendelkezésére álló 30,000 koronának legalább 40,000 koronáig leendő kiegészítésére gyűjtést indítson a maga körében, mely esetre az

Ostffy család tagjai részéről 8—10,000 korona külön hozzájárulást helyez azonnal kilátásba, de a templom építés azonnal elhatározandó volna!

És a husvét evangéliom, a feltámadás ün-

nepe feltámadása lett az asszonyfai anyaegyháznak.

A templom építése azonnal elhatározottat.

A gyűjtés megindult és csodás eredménnyel járt.

Baranyai Sándor kisbirtokos, egyszerű, öreg hitbuzgó egyháztag 2,000 koronát

Az ostffyasszonyfai új evang. templom.

ajánlott azonnal egy új nagy harang öntésére; s az egyháztagok körében eszközölt gyűjtés rövid idő alatt 8—9,000 korona új adomány bejelentését eredményezte; úgy hogy a gyülekezet 50,000 koronán felüli összeggel rendelkezve, az építéssel megbízta *Müller Ede* építőmestert, ki azt 47,000 koronáért vállalta.

A gyülekezettel azután lelkes versenyre kelt a nőegylet, mely egy 4,000 korona értékű 15 hangvaltozatú orgonát rendelt, az ifjúsági dalkör, mely a toronyórát rendelte meg, a gyülekezet ez időszertint nagyérdemű felügyelője *Károlyi Endre* és sógora, péteri *Takács Dénes* budapesti kir. ügyész, kik megajánlották, hogy oltárt építtetnek, úgy hogy a templomnak építése, felszerelése és teljes berendezése rövid idő alatt biztosított annyira, hogy az egyházközségnek husvét napján, április hó 12-én hozott határozata folytán már 12 nap mulva, április 24-én az építés meg is kezdődött s 1915 husvétra, 235 évvel a régi templom lerombolása után, ott áll ismét az ostffyasszonyfai várdombon és a régi várkastély omladék helyére a várkútra, valamint a másik, most róm. kath. templomra békésen, de büszkén, megbocsátva, de emlékezve, reményt keltve és fenségesen tekint Istennek, az evangéliomi hitnek ez az új szent hajléka.

A templom ízléses román stylusban épült. Négy hatalmas oszlop tartja belső félköríves boltozatát. Alaprajza hármasszerű, félkörív alapú apsiszt mutat; melyeknek elrendezése és díszei az *Árpádok* korának legszebb magyar műalkotására, a jáki apátság templomra emlékeztetnek.

A két oldalsó apsis a templom belsejéhez nem tartozik, hanem egyik sekrestye, a másik oldalbejárati előtér gyanánt van hozzá függesztve.

A templom belső falai a hátsó két saroknál trapéz alakban kiképezve a középső

nagy apsiszt, mely az oltárt foglalja magába, mintegy a templom középhajójához ölelik. Itt már nincs karzat, a mely két oldalon csak a két első oszlopig halad.

Az oltár jobb és bal oldalán, az apsis két szélén foglal helyet egyfelől a szószék, másfelől a keresztelő medence, mellyel az evangélikus templom három istentiszteleti főcselekményének, a kereszttség és úrvacsora szentségek kiszolgáltatásának, valamint az igehirdetésnek helye egyenrangú, jelentőségteljes, mégis önálló elhelyezést nyer.

Az oltárt a templom stylusának megfelelő román modorban *Ostffy Lajos* tervezte. Alépítménye nem szarkofág, hanem asztal (urasztala) alakú s a díszes háttér vagy felső építmény középső mezőjét — oltárkép helyett — művészi kivitelű carrai márványkereszt foglalja el.

Ugyanilyen márványból készült a keresztelő medence.

Oltár, szószék, keresztelő medence és orgona is egyazon román stylben díszítve és a márvány keresztelő medence kivételével, egyforma világos tölgy alapszínben a legszebb harmóniában állnak a templom stylusával, valamint hasonló színű és díszítésű padberendezéseivel, úgy hogy az egész jól átgondolt, logikus céltudatosság színté izlésbeli egységesség benyomását kelti.

Az ostffyasszonyfai új templom, mely kétségtelenül egyike mai legszebb magyar ev. templomainknak, égbenyuló tornyával a Rába völgyén keresztül nemes, büszke öntudattal tekint az elpusztult vár dombjáról Kőszegig, Csornáig.

Mintha lángbetűkkel hirdetné homlokzata, hogy: „Resurrexit.“

„Rontsátok le a templomot, és harmadnapra felépítem azt.“

id. Berecz Gábor.

Az új templomba **az orgonát a Nőegylet vásárolta** 1915. május 1-jei átadással, 3980 korona értékben Angster József és Fia pécsi orgona és harmónium gyártól. Az orgona 54 manuál billentyűvel, 27 pedállibentyűvel, 8 hangszínnel, 69 fa-, 42 horgany-, 402 ón- (összesen 513) síppal készült, lábnyomással működő légszivattyúval.

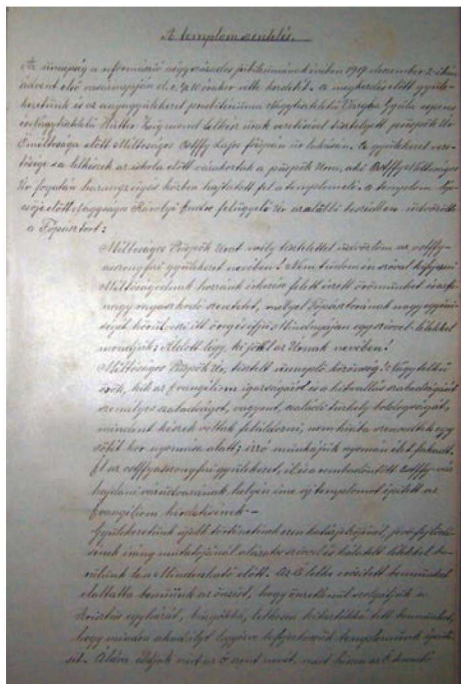
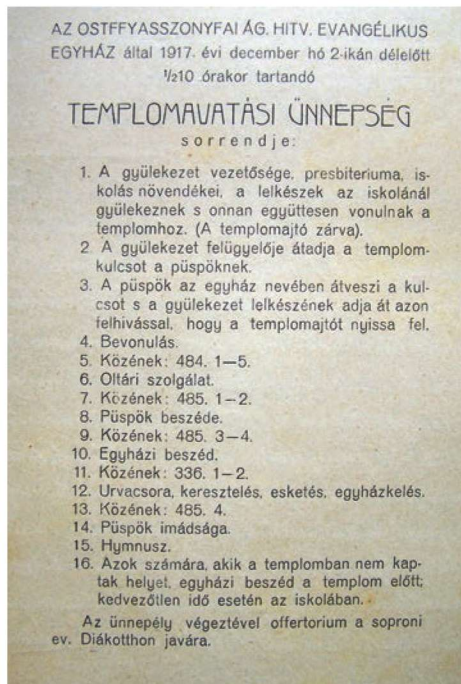
A toronyóra költségeihez a Dalárda járult hozzá jelentős összeggel. Az oltár közepére festmény helyett egy márványkeresztet helyeztek, melyet Ostffy Miklósné adománya fedezett.

Templomszentelés 1917. december 2.

A templomszentelés ⁽⁹⁾

Az eredeti jegyzőkönyvi megőrkítő kézirat, szó szerinti másolata.

Az ünnepség a reformáció négy százados jubileumának évében 1917 december 2-ikán advent első vasárnapján d.e. ½ 10 órakor vette kezdetét. A megkezdés előtt gyülekezetünk és az anyagyülekezet presbiteriuma Nagytiszteletű Vargha Gyula esperes és Nagytiszteletű Hütter Zsigmond lelkész urak vezetésével tisztelettel megkérte püspök Úr Óméltósága előtt Méltóságos Ostffy Lajos főispán úr lakásán.

A gyülekezet vezetősége s a lelkészek az iskola előtt váraakoztak a püspök Úrra, aki Ostffy Méltóságos Úr fogatán harangzúgás közben hajtattott fel a templom elé. A templom lépcsője előtt Nagyságos Károlyi Endre felügyelő Úr az alábbi beszédben üdvözölte a Főpásztort:

Méltóságos Püspök Urat mély tisztelettel üdvözölöm az ostffyasszonyfai gyülekezet nevében. Nem tudom én szóval kifejezni Méltóságodnak hozzánk érkezése

felett érzett örömünket és azt a nagy ragaszkodó szeretetet, mellyel főpásztorának nagy egyéniségét körülveszi itt öreg és ifjú. Mindnyájan egy szívvél-lelékkel mondjuk: Áldott légy, ki jöttél az Úrnak nevében!

Méltóságos Püspök Úr, tisztelt ünneplő közönség! Nagylelkű ősök, kik az Evangéliom igazságáért és a hitvallás szabadságáért személyes szabadságot, vagyont, családi tűzhely boldogságát, mindent készek voltak feláldozni, nem hiába szenvedtek egy sötét kor nyomása alatt; izzó munkájuk nyomán élet fakadt.

Él az ostffyasszonyfai gyülekezet, él és a rombadöntött Ostffy-vár hajdani várudvarának helyén íme új templomot épített az Evangéliom hirdetésének. –

Gyülekezetünk újabb történetének ezen határjelzőjénél, jövő fejlődésének iránymutatójánál alázatos szívvél és hálatelt lélekkel borulunk le a Mindenható előtt. Az Ő lelke erősített bennünket, elaltatta bennünk az önzést, hogy önzetlenül szolgáljuk a Krisztus egyházát, buzgókká, lelkesen kitartókká tett bennünket, hogy minden akadályt legyőzve befejezhessük templomunk építését. Áldva áldjuk ezért az Ő szent nevét, mert hiszen az Ő teremő dicsősége, fenntartó szeretete és kegyelme besugározza, betölti a mindenséget a mi templomunk nélkül is. Mi éreztük templomunk hiányát, mi vágyódtunk a templom után, hogy abban összegyűlve együtt buzgó énekléssel és imádkozással keressük Isten országát, erősítsük hitünket, növeljük és nemesítsük örömeinket, itt, enyhet, vigasztalást találjunk lelki fájdalomainkra és reményt merítsünk a megpróbáltatások és kétségek velőt sorvasztó napjaiban.

Az építés menetét még csak körvonalaiában sem akarom rajzolni, mert bár Isten kezében voltunk eszköz, mégis emberi munkát végeztünk, – a mai napot pedig nem porló embernek, hanem az örök élet Urának kívánjuk szentelni. Szabadjon mégis megemlítenem azt, hogy gyülekezetünk templomának építésével a reformáció negyedik évszázados fordulójának örömnepén kívánt méltó emléket állítani.

Ostffyasszonyfai hívek, kedves hitsorrosaim! Vessétek letörölhetetlenül a szívetekbe és a ti elmétek soha el ne felejtse, hogy e nagy évfordulót akkor ünneplitek Istennek tetsző módon, ha a reformáció nyújtotta Evangéliumot nem csak hallgatjátok, hanem annak örök igazságú intelmeit, tanításait közvetítették és soha el nem évülő bölcs törvényeit megtartjátok.

És most Méltóságos Püspök Urat, Isten igéjének fennkölt lelkű hirdetőjét mély tisztelettel kérjük, vezessen bennünket a mi templomunkba, mutassa meg, világítsa meg az Evangéliom útjait, hogy mi azokon járhassunk!

A templom bezárt főkapuja előtt Ostffy méltóságos Úr egyházmegyei felügyelő e szavak kíséretében adja át püspök Úrnak a templom kulcsait:

Méltóságos és főtisztelendő Püspök Úr!

Engedje meg Méltóságod, hogy én aki egyrészt azon megtiszteltetésnek örvendek, hogy az ostffyasszonyfai gyülekezet tiszteletbeli felügyelője lehetek, másrészt, aki egyenes leszármazottja vagyok az egykor rombadöntött és elfoglalt ostffyasszonyfai vártemplom tulajdonosainak, – annak is aki hajdan „szívfájdalommal szemlélte a templom pusztaságát, várván Istentől még maradékaik közt annak helyre állíttatására adandó módot” – átadjam Méltóságodnak e megépült új templom kulcsát azzal a kéréssel, hogy méltóztassék ennek megnyitását elrendelni és szent áldásával rendeltetésének átadni! –

Püspök úr a kulcsot átadja Hütter Zsigmond lelkész úrnak, ki is az Atya Fiú Szentlélek Istennek nevében felnyitja a templom ajtót. Orgona zúgás mellett, fehér ruhás lányok sorfala között püspök úrral az élen ünneplő kórossal egyházi edényeket vivő lelkészkar miután a szent-edényeket az oltáron elhelyezték, helyet foglalnak a padsorok előtt lévő székeken.

A 484. ének 1–5 versének eléneklése után a Nagytiszteletű Vargha Gyula esperes úr az oltár előtt felolvassa I. Péter 2.5,6,9-ben foglalt igéket s ez imával fordul az egek Urához:

Összegyülekeztünk szent nevedben Atyánk a Jézusban! hogy ünnepet szenteljünk s a te neved dicséretét zengje a mi szívünk, szánk! Összejöttünk a gyász és siralom napjaiban – hogy hálával áldozzunk azok emlékének kik adományaik s – alapítványaik által letették e templom alapját; összejöttünk hálával áldani kegyelmedet – hogy az élők buzgó adakozásra indítottad – szegény és gazdag meghozta a maga áldozatát – s szent céljuk elérésére őket megsegítetted.

Amazok már rég a sirhantok alatt porladnak, de nevük emlékeztük él a hálás hívek szívében; – nem a temetőben, hanem e helyen, mely Istennek háza s a menyország kapuja kell őket ma keresnünk. S mikor keltegetjük a sírban alvókat, hogy példájuk által hitben erősödjünk, szeretetben hűségben növekedjünk – akkor is téged áldunk s magasztalunk Atyánk, kérve légy továbbra is velünk, mint voltál Atyáinkkal, hogy soha tőled el ne tántorodjunk.

Atyánk! Felépült e hajlék szent segedelmeddel s megnyitattott a te neved dicsőségére, – hogy innen vigyen útjára új erőt a meglankadt földi vándor, vigasztalást a megsebzett kebel.

Óh Atyánk magad szenteld meg e hajlékot, hogy ebben mi is megszenteltessünk, s váljunk élő templomoddá, kikben lakozzék a te félelmed, a te békességed, a te szereteted a mi Urunk Jézus Krisztus által. Ámen.

A 485.ének 1–2 verseinek elhangzása után püspök Úr a Nagytiszteletű Berecz Gábor Nemeskéri lelkész és Molitórisz János helybeli segédlelkész kíséretében az oltár elé lép s a következő beszédben szenteli fel a templomot. (Kapi Béla)

Ünneplő Gyülekezet!

Az új templom olyan, mint a felvértezett ifjú hős aki örökkévaló igazságoktól sugárzó tiszta homlokával nekiindul a jövőndő nehéz küzdelmeinek. A régi templom romjain felépülő új templom pedig olyan, mint az évszázados álmából visszatérő hős, ki ifjúi nemes hevületéhez hozzáadja magasztos történelmi hagyományait, s úgy indul a jövőndő meghódítására.

Történelmi nagy időben megilletődve állok meg az új templom oltáránál. Hallottaiból ébredő múltak emléke veszi körül lelkemet s évszázadok ködén át elem lép Ostffyasszonyfa történelmi jelentősége. Hogyne állnék megilletődve azon a helyen, melyhez dunántúli evang. egyházkerületünk oly sok emléke fűződik, mely dunántúl egyik evang. püspökének egykor menedéket adott, melynek várura, Ostffy Miklós, inkább elviselte a Bécsből odaözönlő zsoldos hadak ostromát, várát, kastélyát inkább odadobta a kö nem marad kövön rettenetes sorsának, ő maga inkább kezébe vette a bujdosók botját s járta a vadon sűrűség rejtett útját, de egyháza papját s evangélikus egyházát meg nem tagadta. Rombadőlt a régi vár, omladékba pusztult a régi sánczfal. Az evangélikusok régi temploma olyan volt, mint a várfal erősségébe épített madárfészek, a várral együtt enyészetbe hullott az is.

De esztendő előtt, midőn a föld mélye már izzott a háború rejtett tűzétől, midőn lelkesedést ébresztve már közeledett az idő szárnyán a reformáció négy százados jubileuma, megrázkódtak az évszázados szemfedő alatt szunnyadó régi várkövek. Delejes szikra járta át az egymáshoz tapadó részeket, aztán megindultak, egymáshoz illeszkedtek s a háború negyedik esztendejére megépült a régi

vár, de a reformáció négyszázados jubileumához híven, a békesség temploma lett belőle.

Testamentumszerű végezések mentek teljesedésbe. Életerős családi hagyományok logikája érezte hatalmát. Ostffy Mihály, egyházkerületünk első felügyelője szívfájdalommal szemléli a régi templom romjait, de hittel mondja:

„Várván Istentől maradékaink közt annak helyre leendő állíttatására adandó módot”. Mire elérkezett a reformáció négyszázados emlékűnepe, teljesedésbe ment az egyházvédő ős erős reménysége. Az Ő maradéka illesztette egymás mellé az új templom tervének vonalait, az ő maradékai adják a régi vár telekből az új templom fundusát, áldozatkészségükkel le is teszik annak fundamentomát s nemes áldozatkészségre ösztönzik a hamvaiból újraeledő régi gyülekezet hitbuzgó népét. Egy család áldozatkészsége felállítja az oltárt a márvány kereszttel, a szívek fellobbanó lelkesedése ki formáltatja művész kézzel a keresztelő követ, százak egyházszeretete felépíti a falakat, felszereli a templomot, egynek meleg lelke pedig ráteríti az Úr asztalára a művészi oltár terítőt. Így állíttatik helyre a templom. És íme elkészült a templom !

Ádvent első vasárnapja van ma. Mikor az eljövendő örökkévaló Király fogadására szentelődik a keresztyén világ szíve, midőn áhítattal feltárul a lelkek ajtaja, akkor tárjuk fel mi is az új templom ajtaját s hozsannával köszöntjük a megváltó Krisztust ki eljött és itt szállást vesz magának: Áldott, ki jött az Urnak nevében!

Szent imádságra hangolódik szívünk s a zsoltárköltő szavával így szólunk az Urhoz: Mily szerelmetesek a te hajlékaid, seregeknek Ura! Kívánczik, sőt emésztődik lelkem az Urnak tornáczai után, szívem és testem ujjonganak az élő Isten felé. A veréb is talál házat és a fecske is fészket magának, a te oltárodon, óh seregek Ura, ahova fiait helyezze, én Királyom és én Istenem. Boldogok akik lakoznak a te házádban, dicsérhetnek téged szüntelen, Boldog ember az, akinek te vagy erőssége s a te ösvényeid vannak szívében. Átmenvén a siralom völgyén, forrássá teszi azt: bizony áldással borít el a korai eső. Erőről erőre jutnak, míg nem megjelennek Isten előtt a Sionon.” 184.zsoltár 1-8.

A zsoltárköltő előtt álmainak álmaképen megjelenik a templom. Nem csak az a kőből épített hajlék, melynek nagyságát mérővesszővel lemérhetni, nem csak az a titokzatos emberkéz emelte épület, mely csak ünnepek jöttén tárja fel kapuit a hívek serege előtt, egyébként pedig lezárt szemekkel áll az ember megvérzett lelke előtt, hanem az a hajlék, melyet a szív legodaadóbb érzésével szerelmesnek mond, mely után szüntelen vágyódik és emésztődik az ő lelke. De megmondja

egyszersmind, hogy mi váltja ki belőle ezeket a hatalmas érzelmeket: „szívem, lelkem ujjong az élő Isten felé. Az élő Isten felé.” A templom az élő Isten háza. Nem holt istenfogalom márványos panteonja, nem elavult istenképek oszlopsarnokos sírboltja, hanem az élő Isten háza. Legnagyobb ékessége az a lélek, mely benne sugárzik, világít, éltet és melegít: az Isten lelke. Az Isten lakozik benne. Vajon lehetséges-e ez? Nem sebzi-e végig lelkünket Salamon király imádságának a lélek Istenét megérző nagy kételye: avagy lakozhatnék-e valósággal az Isten e földön az emberek között? Íme az egeknek egei téged be nem foghatnak, mennyivel kevésbé e ház, melyet én építettem!

II. Krónika 6-18.

Az élő Istent ma sem zárhatja magába a templom, ma sem biztosíthat senkit arról, hogy itt van és csakis itt van. Az élő Istent ti hozzátok magatokkal szívetekben e szent hajlékba, Testvéreim. Az a szent vágyódás, melyben kívánczik és emésztődik a szív, vezessen el titeket e hajlékba, melyet a ti szívetek megszentelő érzelme avat az élő Isten házává. Ne tartson vissza a közönyösség, megtépett hit, csüggedés, elvilágiasodó érzés. De szent vágyódásokat, Istent kereső, emésztő érzéseket ne sorvassza üres külsőséggé a megszokás. Élő Istent csak akkor találtok, ha őt mint életet keressétek. Keressétek azért Őt s megtaláljátok az Ő örökkévaló kijelentésében.

Betűben és szóban jelenik meg előttetek. Ha csak szemmel nézitek, betűt találtok, ha csak füllel hallgatjátok szót hallotok. De ha lelketekkel nézitek és szívetekkel hallgatjátok, szóból, betűből örökkévaló arcának fényességét látjátok felétek ragyogni és megismeritek Őt magát, az élő Istent. Szent igéjéből az örök szeretetet, a fogyhatatlan irgalmasságot, a megbocsátó isteni kegyelmet ismeritek meg. De egyszersmind megismeritek azt az isteni akaratot is, mely erős, mint az aczél és megingathatatlan mint a gránit-hegy, azt az isteni akaratot, mely töletek is szeretetet, irgalmasságot, életjobbolást követel. Ha igaz lelketek vágyódása, itt mindig megtaláljátok az élő Istent. És mindig azt az Istent találjátok meg, akire szükségetek van. Legyen bár könnytől borított a szemetek, avagy csendes boldogságtól ragyogó az orcátok, legyen bár éltetek homlokán virág és babér, avagy vérkönnyet fakasztó töviskorona, vezessen bár ide hálaadás, alázatosság avagy térdet és lelket meghajtó bűnbánat, itt mindig az élő Isten szava zeng felétek s az ő lelkének áldó melegsége fogad, mert ez az élő Isten háza.

Az élő Isten háza. A szeretet, a lélek, az igazság háza. Két templom áll a dombtetőn közel egymás mellett. Testvéreim, a mi templomunk úgy álljon, úgy harc-

zoljon, hogy szeretet Istenének háza maradjon. Szeretetet, türelmet, megértést, a más vallásnak megbecsülését hirdesse s ezt az emelkedett, boldogító lelket árasz-sza a két templom közt kanyargó útra, a község és vidék életéra. Legyen a szeretet Istenének háza!

Az élő Isten háza oltalomnak háza. Mi védelmez, a ház, a fal, az oszlophor-doza tetőzet? Nem maga az élő Isten oltalmaz. Kegyelme a te várad, és erős karja a te védelmező botod, szeretete a rádboruló, elfedő bolthajtás.

„A te oltárodnál óh seregek Ura a veréb is talál házat, a fecske is talál fészket magának, ahova fiait helyezze.”

Nekünk az erőt adó vigasztalás, mert a zsoltárköltő egy sóhajtásban hozzá-tetzi: Én királyom és én Istenem! Ha az Úr oltára védelmet nyújt az ég madara-inak, engem, gyermekemet és családomat, engem, lelkemet és üdvösségemet hogyan hagyná magára, mikor ezzel a szóval emelem fel hozzá könyörgő tekin-tetemet: Én királyom és én Istenem!

Keressetek ti is a szent hajlékban örökkévaló oltalmat.

Éltetek fészket építsétek erős hittel, elszakíthatatlan kötelékkel az Úr oltará-hoz. Most, ebben a nehéz, lelket rázó időben és később is minden elkövetkező időben. Lelketek fészket is építsétek az Úr oltárára. Fájdalmat, örömet hozzátok ide, vigaszt, erőt, tanácsot vigyetek innen. Csak az a család áll meg minden vi-harban, mely az Úr félelmében él. Nehéz megpróbáltatások ostromában, a vi-lágháború halálangyalának rettenetes öldöklésében azok állnak meg erős lé-lekkel, kik hittel állnak, mert az Úr oltára mellett állnak.

Kísértésben is az az ember őrzi meg emberi méltóságát, e világ tusakodó har-cában az az ember őrzi meg a teremtő Isten örökkévaló lelki képét, ki az Úr oltára mellett áll és ott erősödik.

Azt mondja a hagyomány, hogy mikor romba dőlt a régi asszonyfai vár, széthordták annak omladékköveit és azokból épültek a község házai. Ma is erősen állnak, megvan bennük a régi vár ellenségbíró ereje. De bizony mondom néktek, ez az evang. gyülekezet csak akkor lesz erős és megin-gathatatlan, jelenje csak akkor lesz a nagy múlthoz méltón a dicső jövőendő záloga, ha innen a templomból, innen az oltártól viszitek magatokkal az építő köveket, ha a magatok, gyermekeitek, unokáitok életét beleépítették az Úr oltarába.

Az élő Isten háza oltalomnak s boldogságnak háza. „Boldogok akik lakoznak a Te házádban, dicsérhetnek Téged szüntelen.” Az Isten dicsérése boldogság. De

az élő Isten dicsérése s az élő Isten igazi dicsérése több az ajkak beszédénél. Az élő Isten dicsérése az Isten megértése, az Isten velünk való örökkévaló céljának megismerése, felemelkedés az Istenhez, erő- és akarat- egyesítés az Istennel. Hálaadás a jóért meg a könnyért és keresztért, a megaláztatásért, meg a vérző korbácsütésért, mert minden felett meglátjuk az Ő örökkévaló szerelmét, mellyel lelkünk üdvösségét munkálja. „Boldogok, akik lakoznak a Te házában, dicsérhetnek Téged szüntelen.”

A templom a boldogság háza. A templomi tanítás az igazi, soha el nem múló boldogság örökkévaló prédikátora.

Az élet- boldogság elmúló és változó értékeivel szemben itt erősödik meg az a meggyőződés, hogy az igazi életboldogság elválaszthatatlan az Istentől s csak az lehet boldog igazán, ki Istent, mint igazságot, szeretete, erényt, irgalmasságot megismeri és beleviszi saját életébe. Ezért mondja a zsoltáros: „Boldog ember az, kinek Te vagy erőssége, s a te ösvényeid vannak szívében.”

Legyen számotokra is, Testvéreim, ez a hajlék a boldogságnak háza. Ha odakinn tép és mar az élet, s az enyészet lábaalá dönti mindazt, ami előttetek szép, drága és kedves, ha erőszakos kézzel megrázza, mit kitartó munkával, emberésszel, szívvel és kötelesség teljesítéssel önmagatok számára építtetetek, s ti kifosztva járjátok a koldusok sívár útját, s jajgatva mondogatjátok az ószövetség bölcselőjének keserű élettanítását: Hiábavalóság, minden hiábavalóság !.. akkor az élő Isten eme örökkévaló hajléka mutassa meg tinektek azt az igazi életboldogságot, amely nem a kiválasztott százaké, hanem édes mindnyájunkké, mely nem függ sorskedvezéstől, életszerencsétől, hanem osztályrészül jut mindazoknak, kik ezzel a vallástétekkel élnek: Uram, a te ösvényed van a mi szívünkbe írva.

Isten útjának látása boldog életnek az élése. Az örökkévalóság utjának látománya végigkísér egész életünkön. Világítóbb, mint a csillag és éltetőbb, mint a harmat. Akármí történjék körülöttünk, romok és sírhalmok közt is az Úr ösvényét látjuk, és az ő ösvényét járjuk. Átmenvén a siralom völgyén forrást találunk: bizony áldással borít el a korai eső. Erőről erőre jutunk, míg nem megjelenünk Isten előtt a Sionon. „Mondják: balga hiszékenyek vándorlása, gúnyolhatnak: kegyeskedő balgatagok temetési menete. Lehet gyötrődéstek, lemondástok, vesztésétek, halottsiratástok, mégis azt érzitek, templomba vezető úton, a boldogság útján mentek, az Urnak útján, az örök Sion felé.

Forrást találtok az élő Isten életfakasztó igéjében, s emésztődő lelketekre korai eső lassú permetegenként ráhull a megtartó isteni kegyelem. Éltetek szenvedése

nem romokhoz láncoló bilincs, hanem magasba segítő erős szárny. Nem vesztek el, nem semmisültök meg, hanem erőről erőre emelkedtek, mígnem megjelentek Isten előtt a Sionon.”

Így lesz az élő Isten temploma az isteni élet templomává.

Így elevenedik meg a templom s lesz az Isten országa munkásává. Így újul meg a nagy idő s megdicsőül a messze jövőben.

A múlt dicsőségében, a jelen világháború tüzeinek s a reformáció négyszázados jubileuma emlékezetének összevillanó fényében így lép elénk az ostffyasszonyfai új evang. templom. Mint felfegyverzett hős áll a régi várdombon, homloka körül a múlt dicsőségének glóriája, szemében a jövőért küzdő ifjuság szent tüze.

Te pedig Ostffyasszonyfa evangélikus népe, kívánkozzál sőt emésztődj az Urnak tornáczai után! Szived, tested ujjongjon az élő Isten felé! Jöjj, imádkozzál, keresd, lásd és halld az élő Istent, azután vidd Őt magaddal hajlékod falai közé, családod, gyermekeid lelkébe, verejtékhuillatú kötelességteljesítésedbe, vidd el emberekkel való érintkezésedbe, a köz ügyeinek szolgálatába, a más vallásuk megbecsülésébe, hogy amint négy évszázadon át evangélikus egyházunk hú építője volt magyar hazánknak és Isten országának, úgy az ötödik évszázadban az új templom és új gyülekezet által is erősödjék egyházunk, hazánk és nemzetünk.

Uram, emberkéz építette, a Te lelked áldja meg e hajlékot!

Uram, amikor megáldom, csak a szó legyen az enyém, a lélek legyen a Te örökkévaló lelked. Így áldom meg e szent hajlékot emberi szóval, de isteni lélekkel, templommá avatom oltárával, szószékével, orgonájával egyben, hogy legyen az élő Isten háza, megáldom sirboltját, hogy legyen a holtak pihentető háza, megáldom, hogy élők és holtak bizonyágtételét szent magasztalásba egyesítse, hogy minden részével az Urat hirdesse s az Ő dicsőségét szolgálja, örökkön örökké. Ámen.

A 485 ének 3 – 4 verse után Nagytiszteletű Payr Sándor soproni theol. tanár tartja meg egyházi beszédét:

*Áll, Uram, templomod s benne a hálaoltár,
A mi atyáinknak oltalma te voltál.
E vészes időben az új nemzedéket
Most is te áldd, te véd, te adj békességet. Ámen.*

Kegyelem néktek és békesség! Ez az apostoli üdvözlés legyen az első szó, mely ez emlékeztető templomban az új szószékről elhangzik. Ez ádventi szent ünnepen ajtónk előtt áll a békekirály, de harcizaj és a népek bős csatái miatt be nem jöhet. Harangjaink, melyek máskor csendes, áldott ádventi örömmre hívogattak, maguk is elmentek, hogy ágyukká öntve mennydörgő szavakkal térítsék észre az ádáz, gyilkos ellenséget. Az Ostffy-ágyuk, melyek itt egykor az ősi várban védtek a hitet és hazát, úgy lehet, ma ismét előkerültek a régiségtárból, hogy érc torkukból Zrínyi szavát kiáltsák ellenségeinknek: „Ne bántsd a magyart!”

Jubileumi évet élünk, a béke ünnepének szántuk. Nagy Lutherünk rajongó híve volt az állami rendnek, békességnek. Az evangéliom szellemi ügyét testi fegyverek tusáira bízni nem engedte. Neki csak egy fegyvere volt: az ige, az eszme. Még zsarnoki felsőséggel szemben is béketűrést ajánlott. És mily kegyetlen vétség az ő hagyománya ellen, hogy a reformáció négyszázados ünnepe a népek millióit, köztük protestánsokat is farokon protestánsok ellen, fegyverben, véröntésben talál. Oh bizony bűnös, gyarló és szánandó teremtmény az ember. A keresztyénség kétezredes, a reformáció négyszázados eszményi küzdelmével nem tudta gyökerestől átgyúrni, a pogányságból kivetkőztetni; az önző, vad állatóság időnként csak ki- kitor a sima, vékony máz alól, melyet kulturának nevezünk.

Az ádvent és a jubileum mellett templomavató ünnepet is ülünk. A világháború rombolásai között, melynek annyi fényes székesegyház esik áldozatul, íme egy kis ősi magyar gyülekezet, mely templomot templomot épít! Talán egyetlen kies sziget a nagy háborgó tengerben, egyetlen vigasztaló jelenség, mely bennünket sokért kárpótol. Hitünket az emberiség jövőjében, bizalmunkat az evangéliom erejében nem engedi kihamvadni. Igaza van a zsoltárírónak: Estve síralom vagyon, reggel öröm. Akik vetnek könnyhullatással, örömmel aratnak. (Zs. 30, 6 és 126, 5).

Síralom és öröm így váltakoznak az emberiség életében. És talán nincs nemzet, amelynek története oly megrázó példákban mutatná ezt, mint a magyaré, mely fajrokonok nélkül áll itt rosszakaratú népek tengerében. A közmondásban is, hogy a magyar sirva vigad, komoly igazság van.

Jer, keresztyén hívek egyházi életünkben is világháborús napokban e templom avató gyülekezet képében keressük felhők mögött a szívárványt.

De előbb hallgassuk meg az alapul vett szent ígéket.

Esaiás 3.r. 10 – 13 verse.

Az ószövetségi történetek a mi első protestáns költőinknek voltak kedvelt tárgyai. Ezek a bibliás versek nemzeti irodalmunk első zsengei. Oh hisz annyi hasonlóság kínálkozott Izrael és a mi népünk sorsa között. Itt a téjjel, mézzel folyó Kánaán, az áldott szép Magyarország s rajta az írás szavai szerint egy „ kemény nyakú, vakmerő és rugódozó nemzetség”, mely soha össze nem tart és sokszor fordul a bálványokhoz. (Zsolt.78,8 Csel.7,51). Régi jó eleink Mátyás királyra és a mohácsi vészre is olvastak ki jövendölést a bibliából. Szent leczkénk a jeruzsálemi második templom építéséről szól. A fogságból visszatért nép kürtzengéssel, zoltárokkal vigadoz. De a vének, akik látták az első házat is, nagy felszóval sirnak vala. Úgy a sírók, mint a vigadók ajkáról azonban egy szívvvel hangzik fel a vigasztaló zoltár: Jó az Úr, mind örökké vagyon az ő irgalmassága. Ez érzés tölti el a mi szívünket és az ígék alapján legyen elmélkedésünk tárgya:

Emlékezetes templom a jubiláris évben.

Legyen ez 1. a hála és kegyelet emlékműve, mely dicsőséges múltról beszél az utódoknak. Legyen 2. az istenimádás békeműve, mely a háborus jelenben is szebb jövő zálogát rejti magában.

I.

Ott Jeruzsálemben a második templom építésénél voltak papok, az atyák közül való főemberek, vének, akik még látták az első házat, Salamon templomát az ő első dicsőségében. Nálunk is, ker. hivek, a vének még emlékeznek, a megfakult öreg írások sokat beszélnek az Ostffy-vár dombján állott első templomról, a régi idők derűs és borús napjairól. Itt Asszonyfán, az egykori anyaegyházban, midőn századok mulva ismét templomot avatunk, dunántúli egyházkerületünk egyik legemlékezetesebb helyén állunk és a régi dicsőséget támasztjuk fel hamvaiból. Hálátlanság, vétkes mulasztás volna nem emlékeznünk. Egyházunk termőfája mint erős gyökérszálakból, táplálkozik belőle.

Dunántúl első nagy patrónusai, Nádasdyak, Batthyányiak, Bánffyak, Széchenyiek és Zrínyiek között már ott találjuk Ostffy Ferencet, Mária királyné udvari vitézét, és Ostffy Jakabot, Sopron megye buzgó alispánját. És akkor épül Sárvár mellett az evang. iskola és nyomda. A külföldön, Melanchthon bámulta és dicsérte meg érte a magyart. A nemzeti bizalom jelét látták benne, mert akit a haza sorsa kétségbe ejt, az nem épít iskolát. Enyingi Török Bálint, Maglath István

Konstantinápolyban nyögték a török rabságot s a két síró hitvest Pemflinger Katát, Nádasdy Annát árváikkal itthon hű prédikátorok a bibliával vigasztalták. Hihetetlen gyorsan virágzott fel hazánkban a reformáció. A tanítók mellett világiak, hitbuzgó orvosok, jogtudósok, vitéz hadvezérek, a férfiak mellett lelkes, művelt nők voltak annak apostolai.

De gyászos fordulót jelez a harminczéves háboru a fehérhegyi csatával. Prága piacán 27 előkelő protestáns fejét ütik le, köztük a magyar Jeszenszkyét is. Nem Pázmány lesz a legnagyobb tértítő, hanem Tilly és Wallenstein, a hadvezér. Cseh példával ijesztik a magyart, cseh ruhába, cseh saruba akarják szorítani. Magas kegy, kitüntetés jár a hitehagyónak. Csuda-e, hogy az alkotmánytípró Ampringen, Kollonics és a nápolyi gályák korára az evangélikus Asszonyfa az Ostffyak ősi várával már csak mint kis sziget maradt magára az előbbi nagy protestáns világból. Bocskay, Bethlen, Rákóczy zászlói alatt küzdő patrónusainkat kizárják a főhivatalokból, egyházunk védelme már csak a városokra és középnemességre marad. Ekkor jönnek az Ostffyak mellé a Vitnyédyek, Telekesi Törökök s annyi más történelmi név itt Kemenesalján is, akik mind súlyos áldozatokkal fizetnek, mivel hogy a Baálnak térdet nem hajtottak.

Eszomorú időkbe esik Asszonyfa első templomának is pusztulása. A régi jegyzőkönyv szerint a gyászos Fekete István püspök első egyházlátogató körútjában 1669. aug. 29. járt itt. Ekkor még állt az ősi vár. A templom a várhoz épült, úgy olvassuk, akkor javították ki díszesen. Ostffy László és Miklós jelenlétében Büki György lelkész és Kelemen Benedek tanító adtak számat asszonyfai anyaegyházunkról. Tíz év múlva Fekete püspök mint menekült jött az asszonyfai várba s az üldöző hatalomnak Ostffy Miklós, a vendéglátó magyar nemes ekkor adja az emlékezetes szép választ: „Kész vagyok életemet, jószágomat is feltenni, hogy sem Fekete Istvánt elküldjem, mivel az én religióm ezt hozza magával! Rábaköz és Kemenesalja evang. nemessége zászlók alatt fegyveres kézzel sietett ide Ostffy és Fekete védelmére, de a Kollonics által iderendelt sugárágyuk porba döntötték az ősi várat s vele a templomot. Ime, így pusztult el az első templom. Méltán sírhattak a papok és a vének. Ostffy Miklós rangjától, vagyonától megfosztva menekült, némi elégtételt csak a soproni országgyűlésen nyert. Hogy a hithűségnek e hősi példája mennyire megragadta a szíveket, mutatja az, hogy Ostffyról egyházi mondák keltek szárnyra s a nép ajkán élnek ma is, pedig élesen látó protestáns népünk ilyenekre nem hajlandó, csak egy Dévay alakja és Csepreg pusztulása tudott belőle mondákat is kiváltani.

Miklós fiára, Ostffy Mihályra már csak feldúlt vár és feldúlt templom maradt. De méltó volt atyjához. Abban az időben, míg a gályarab lelkész Nápolyban hordozta a lánczot, a fia addig Wittenbergben készült a papi pályára rendületlen. Így lépett Ostffy Mihály is habozás nélkül atyja nyomába. Túrt mellőztetést, túrt vádat, sérelmet, országgyűlésen, vallási bizottságban, küldöttségekben mindent az ő nevével találkozunk. S mikor Asszonyfáról már le kellett mondania, akkor az artikuláris Dömölkért veti latba minden sulyát és erejét. A dunántuli kerület a Károly-féle rendelet után méltán választá őt első felügyelőjének. Ezzel ismét fény derült Asszonyfára, de a templomnak pusztaságát Ostffy saját szavai szerint szívfájdalommal kellett szemlélnie, Istentől várván maradékai között annak helyreállítását. Még ősei sirboltjából is kizárták, Dömölkön pihen, a hálás utókor ott emelt neki emléktáblát.

Első nagy és buzgó felügyelőnk forró óhajtása íme betelt. A reformáció jubileumára felépült a második templom, mely ezen az emlékezetes helyen első sorban is a hálás kegyelet emlékműve. Hangosan beszél az utódoknak dicső ősokról akik szintén háborus nehéz időkben egyik kezükben vakoló kanállal, másik kezükben fegyverrel végezték az alapvetés, építés munkáját; beszél hithű elődökről, kiket sem csábítás, sem fenyegetés a megismert evangéliomi igazságtól eltántorítani nem birt; beszél áldozatkész nagyokról, kik életüket, vagyonukat tették kockára, csakhogy a reformáció áldásait nemzetük, magok és maradékaik számára biztosítsák.

II.

Az asszonyfai templom jubiléris emlékmű, mely dicsőséges multról beszél. És az utódok méltóknak bizonyultak nagy elődeikhez, intő szavukat megértették. A világháboru rombolásai között építettek. A rút kapzsiság és anyagiasság tombolása között ők eszményi célra áldoztak: Isten dicsőségére emelték a békeművet. „Jó az Úr, mind örökké vagyon az ő irgalmassága.” Sírók és vigadók ajkáról ez a hálazsoltár zendüljön fel adventi, jubiléris és templomavató hármas ünnepünkön. A fegyver által pusztult régi templom helyébe itt az ősi várdombon 237 év múlva íme új anyaegyház, új templom épült: nehéz háborus időkben az istenimádás békeműve.

Külső dicsőségben, művészeti szépségben e második templom bizonyára felülmulja az elsőt és ha belső életében is a feltámadt anyaegyház dicsősége a ré-

gihez méltó lesz, akkor a véneknek, akik lelki szemeikkel az első házat nézik, nincs okuk a sirásra, sőt kell, hogy orgona- és hárfazengéssel örvendezzenek. Ahogyan ez a templom épült, ahogyan az Ostffy Mihály által kifejezett szent vágyat ez ősi gyülekezet szívében ápolta és most a jubileumi évre egy szívvel, lélekkel közös erővel valóra váltotta, ez a hitbuzgóság méltó az apákéhoz, ez a műemlék egy biztató szebb jövő zálogát hordja magában. Kemenesaljának nagy erőre volt szüksége csak ahhoz is, hogy hitében megálljon. Mária Terézia korában ide Kemenes szélére Mária „Kis Celláit” telepítették át Stájerből és külön nemesi térítő társasággal akarták hitvédőinket elhódítani. De üdv az Ostffyaknak és Kemenesalja többi nemesi családjának, kik a Feketék bűnén is meg nem botránkozva velünk mind eddig hűséggel kitarítottak és Asszonyfa új templomába építették fel további hithűségük erős várát.

Üdv közelebbről az ősi gyülekezet minden kicsinye és nagyjának, akik csak egy követ is hordtak e szép műhöz. Üdv az előljáróknak és lelki tanítóknak, üdv az Ostffyak méltó maradékainak, áldott legyen haló poraiban is Trsztzyénszky János, a buzgó egyházfelügyelő, aki gyülekezetét éppen erre a célra tevén örökösévé, erős alapot vetett a fejlődésnek. Istennek legyen hála mind ezekért, ki a szíveket megindítja a nagy művet a háborús időkben is békén befejezni engedte. Bizony itt is a gyülekezet ifja és véne, mint egykor Jeruzsálemben, egyik kezében vakoló kanállal, a másikba fegyverrel fejezte be a szent munkát.

Háboruban épült, de legyen a béke műve. Az imádkozó lélek magában lelje meg itt előbb az Istennek való békességet s ebből fakadjon ki a felebaráti szeretet és testvériség szent érzelme. Hazájának forró szerelme mellet tudjon feledni és megbocsátani az ellenségnek is. A béke temploma élessze bennünk a szent vágyat, hogy Európa népei ismét mint testvérek békés szellemi fegyverekkel folytassák a nemes harcot, melynek célja a tökéletesedés, az isteni képmás, az istenfiuság. Luther és a többi reformátor a békének, haladásnak, az igaz keresztényen kulturának voltak hősei. Méltóan csak úgy jubilálunk, ha e téren lépünk nyomukba. Ily célokra szenteljük e templomot és akkor beteljesül az Urnak ígérete: „Nagyobb leszen a második háznak dicsősége, hogy nem mint volt az első; ezen a helyen adok békességet.” (Ageus 2,9.) Ámen.

A 336 ének 1–2 versét követi Nagytiszteletű Hutter Zsigmond urvacso-
rai szolgálata.

Hajba István és Szarka Karolin, Gizella nevű gyermekét kereszтели Molitorisz János helybeli segédlelkész.

Keresztyén Testvéreim! Valahányszor egy gyermek születik, mindannyiszor Istennek egyik legmélyebb gondolata jelenik meg közöttünk. Ez az isteni gondolat a másokért való élet szent kötelezettsége: az áldozat törvénye. Áldozni másokért... törvényerőre emelkedett örök isteni végzés, amelyet Krisztus önvérével írt a lelkekbe. Mily csodálatos gazdagsága az Isten szívének, hogy az áldozat szent kötelezettségét, ezt a nehéz önmegtagadással teljes, sokszor fájdalom tüzeiben izzó dekretumát ki tudja ábrázolni egy gyermek anyyali mosolyában. Ott kezdődik amikor a férfi és a nő szeme egymásra csillan s a megszeretett lény képe mély vonásokkal kölcsönösen a lelkekbe rajzolódik. Ott folytatódik amikor hűségesküvel oda áldozzák egymásnak az életüket. Ott bontakozik ki a női szív himnuszában: a bölcsődalban. Isten gyöngéd atyái szíve itt a szerelem bűvös leplebe burkolja a másért való élet örök kényszerét, hogy aztán a gyermek által a férfi elé az apaság érett komoly szeretetével teletöltött kötelességet szabjon, s a nőnek megadja az ő legnagyobb méltóságát: az anyaságot. Két élet egybe forr egy harmadikért. A ma odaáldozza magát a holnapért önként szeretetből, szerelemből. A gyermek két gyöngye kis karja ráfonódik az apa és az anya életére, egymáshoz öleli őket még szorosabban s tekintetében Isten üzenetét mondja: szeressétek egymást, mert apa és anya vagyatok, szeressetek engem, mert én adtam néktek az apaság és anyaság nagy érzését. A gyermek lelke a férfi és a nő lelkének titokzatos aranyhidja, amelyen át Istenhez érkeznek. Mi más a nevelés munkája, gondja, aggodalma, türelme, könnye és boldogsága, mint hódolás az áldozat isteni kényszere előtt! Fölismerése annak, hogy az élet akkor szép, igaz, tartalmas és boldog, ha nem önmagáért, hanem másokért van.

Ennek az áldozatnak magasabb értéket ad, megszenteli azt, bekapcsolja az örökkévalóságba a keresztség.

A legszentebb áldozat emlékezete érinti homlokát: Krisztus büntörlő, megváltó vére. Most már az áldozat egy lépéssel tovább megy, a szülői szeretet áldozatának útja égi ösvényére kanyarodik. Én – mondja Krisztus- megváltottalak téged az Isten számára, hogy a lelked hónál fehérebb legyen, hogy az Isten dicsőségének hordozója lehessél, hogy küzdjél a bűn ellen, az élet durva vonásai ellen, hogy áldozd oda magadat én érettem, hogy a nekem szentelt áldozatban megtaláld

önmagadat. Ez a legmagasabb, legszentebb áldozat, amikor Krisztusnak áldozuk az életet, mert ezzel Isten élő fáklyái leszünk a világ sötétségében. Erről beszél a keresztség.

Ezt a hitet a gyermek lelkébe oltani, a keresztség tartalmát ténnyé valósággá érlelni a szülők és keresztszülők feladata. Ha csak életet adunk a gyermeknek, de hitet, Krisztust nem, akkor megfosztottunk egy lelket az élet magasabb lehetőségétől. Ne fosszátok hát meg őt ettől, de sőt inkább gondosságokkal s imádságokkal emeljétek ezt a megkezdett életet Isten dicsősége felé. Ámen.

Imre Jánost és Mód Karolinát esketi Nagytiszteletű Berecz Gábor nemeskéri lelkész.

„Kitől jön az áldás, jó Istenünk,
Téged keres lelkünk imája,
E szövetség, mit hű szívek kötnek,
Legyen megáldva.
Hozzon rájuk szép, derült napokat
Gondviselő atyai kezed,
Kisérjék a siring angyalaid őket :
A hit, a remény, a szeretet. Ámen.

Ifju Ker. Házaspár! Testvéreim az Urban!

Bárki életében is örökemlékű, nevezetes nap a házasságkötés napja, mely egy új világot tár az ifju szívek elé.

Tireátok nézve azonban háromszorosan nevezetes ez, mert három olyan kiemagasló eseménnyel van összefüggésben, amelyek, mint hatalmas emlékoszlopok, hívatta vannak arra, hogy megörökítsék lelketekben a mai nap emlékét és éltetek végéig eszetekbe juttassák azt a szent fogadást, melyet most teszték az esküvői oltárnál.

Ezen három emlékoszlop: a háboru, a reformáció jubileuma és e diszes templom felavatása.

Mindegyik emlékoszlopra, ragyogó betűkkel, egy-egy szó van felírva, amely szavak bennfoglaltatnak Pál apostol azon mélyértelmű mondásában: „Most megmarad a hit, a reménység, a szeretet; ez a három, ezek között pedig legnagyobb a szeretet.” (I.Kor.XIII.13.)

I.

Az első oszlopra, a háborunak sötét emlékoszlopára ez a rövid szó van felírva: **hit**. Az Istenbe vetett hit teszi képessé hős katonáinkat s az itthonlevőket a rájuk zúdult szenvedések, mérhetetlen testi- lelki fájdalmak, veszteségek türelmes elviselésére, vagyis azon felemelő meggyőződés, hogy „az Isten igaz, ki nem hágy minket feljebb kísértetni annál, amint elszenvedhetjük, sőt a kísértettel egyetemben utat nyit a szabadulásra.” A hit ügyünk igaz voltában s abban, hogy Isten az igaz ügyet soha el nem hagyja, ez vezeti seregeinket újabb és újabb győzelemre ellenségeink felett. – S az őskor patriarcháitól kezdve mind a mai napig a hit volt a családoknak is az éltető eleme s a világ végéig a hit lesz a házastársak legdrágább kincse.

Nemzetünk nagy költője ezt zengi róla:

„Szegénynek drága kincs a hit,
Tűrni és remélni megtanít,
S neki még a sír rá nem lehel,
Mindig tűrni és remélni kell.”

A házaselet kertjében sok szép virág terem, de szükséges, hogy ápoljuk benne főképpen a türelemnek virágát. Eltűrni egymásnak gyengéit, fogyatkozásait, eltűrni együttesen a balsorsnak reájuk neheződő csapásait, ez a keresztény hitvestársak szent kötelessége. És e kötelesség teljesítése nem oly nehéz a hívő kebelnek. Mert a jó keresztény házastársak hisznek, bíznak egymásban és ez a bizalom boldogító hatást gyakorol egész életükre. Ők hisznek az Istenben és így a szerencsében el nem bizakodnak, a szenvedésben nem esnek kétségbe.

II.

A második emlékoszlopon a reformáció jubileumának határjelző fehér márványkövén ez a szó olvasható: **reménység**. Magas helyről hallottuk a reformáció ötödik századának küszöbén az egyházunkra nézve reményteljes ígéket: „Van jövőnk, mert van hivatásunk!” – Van jövőjük, mégpedig szép, boldog jövőjük az új házastársaknak is, ha komolyan fogják fel hivatásukat és reményüket a jobb jövőben soha el nem veszítik. Ezt a reménységet bírva, ők örömmel fáradoznak,

munkálkodnak, mert biztos a reményük, hogy a lelkiismeretes, jó munkának kész a jutalma Istennél. Ők küzdenek, szenvednek, de a közdelem és szenvedés nem képes megsemmisíteni lelkük azon reményét, hogy a Mindenható fájdalmaikat enyhíti és gyászukat örömmre változtatja.

Nagy *utra* indultok a mai napon, Ker. Uj Házaspár, melynek célja a kölcsönös meglegedés és boldogság. Illő tehát, hogy jól felkészüljeteK s magatokkal vigyeteK azon szükséges dolgokat, melyek elősegítik, sőt biztosítják számotokra a cél elérését. A hit legyen a vándorbot kezetekben, a remény a kísérőtök, a szeretet pedig a fénylő, a melegítő nap, mely házasságtok egéről soha el nem alkonyul.

III.

Aminthogy a harmadik emlékoszlopra, a mai templomszentelés rózsaszínű emlékkövére is ez a szó van vésvé: **szeretet**.

A legbuzgóbb egyház- és Isten – iránti szeretet alkotta e diszes hajlékot; szeretet vezérelt ide, e magasztos ünnepre mindnyájunkat, némelyikünket a messze távolból, de a szeretet hozott össze itt különösen titeket, Ifju Ker. Házaspár, hogy, mint a legelső pár, tireátok s a frigyetekre szálljon először e felszentelt falak között az Istennek s az egyháznak áldása. Lelkiatyai tisztelnél fogva arra kérlek benneteket, őrizzéteK meg szivetekben örökké ezt a szeretetet. SzeresséteK az Istent, akiben hisztek s akibe reménységteket vetíteK; szeresséteK egymást állhatatosan azzal a szeretettel, melyről azt mondja az apostol, hogy „mindeneket hiszem, mindeneket remél, mindeneket eltűr és soha el nem fogy.” SzeresséteK a közügyeket, a község, egyház és haza szent ügyét; szeresséteK az Istennek házáat, az Úr dicsősége hajlékának helyét.

S ha így a hit, remény, szeretet drága kincseivel indultok *utra*, akkor eléríteK a házaselet boldogságát, amelyért buzgón fohászkodtok ti, továbbá szüleiteK, testvéreiteK, rokonaitok és mi mindnyájan.

Azt olvassuk a szentírásból, Ker. Testvéreim, hogy „hallatszik örömnék szava és vigasságnak szava; vőlegénynek szava és menyasszonynak szava és azoknak szava, kik az Istent dicsérik, mert az Úr meghozza e föld népét a rabságból.” (Jer.33,11.)

Ime a jóslat, melyet a próféta a fogságban ülő Izrael népének tett, már minálunk is kezd teljesülni, nálunk, akik évek óta szintén szomorúságban élünk és gyászolunk, – mert újra látunk násznepet a templomban és itt ma csakugyan

hallatszik vőlegénynek szava és menyasszonynak szava. Azt a reményt kelti e körülmény bennünk, hogy teljesülni fog a prófétai jóslat többi része is, hogy nem-sokára, hallatszik örömnök szava és vigasságnak szava, mert az Úr meghozza az ő népét a rabszolgaságból, és visszaadja a népnek azt az áldott békességet, mely úgy az egyes családok, mint a nemzetek boldogságának legbiztosabb alapja. Ámen.

Hajba Istvánné szül. Szarka Karolina egyházkezelő asszonyt kibocsátja Tarján István répczelaki segédlelkész.

Az Úr áldja meg a te bejöveteledet és kimeneteledet. Ámen.

K.T.! Örömnök és hálaadásnak ünnepe ez a nap, mert a lelkek vágyának teljesedését hirdeti:

Míg egyfelől harczos, nehéz időkben, földi gondok és erőfeszítések világából eget sóhajtozó szívünk óhajának szárnyain megjelent az adventi dicső király, új hitet, új reménységet és új örömet keltve mindenütt a Krisztus láthatatlan egyetemes egyházában, addig másfelől szűkebb gyülekezetünk körében örömnök és hálaének köszöntötte itt most a felszentelt hajlékot, melyet Isten dicsőségére emelt az a szent vágy és meggyőződés:

„Mely igen szerelmetesek a Te hajlékaid, oh Uram! Jobb nekem a Te pitvarodban egy nap, hogysem mint másutt ezer nap.”

És most ezen a kettős örömnépben, midőn ajkunk hálabeszédét átveszi a könny, mely a szempillánkon reszket, Urad Istened jóvoltából itt állsz te és a te saját legszűkebb világod beteljesedett vágyának, örömének és hálájának virág-szálát csatolhatod a közös örömnök, a közös hála koszorújához.

T.U. Téged Isten a szenvedések tüzén köröszkül vezetett örömnök, diadalra. Beteggyad a fájdalom és aggodalmak színtere volt számodra, de a Gondviselő Atya megsegített, visszaadta egészségedet és íme súlyos gyötrelmeid kárpótlása, viruló szép ígélet mosolyog most feléd kis gyermeked ajkáról, kit a szent kereszt-ségben szövetségébe fogadott az Úr a mai napon.

Zengjen ezért szivedből a zsoltárének: „Én erősségem és én énekem az Úr, Ő az én szabadítóm! Az Urnak jobb keze felmagasztaltatott, az Urnak jobb keze hatalmasan cselekedett! Nem halok meg, hanem élek és hirdetem az Urnak dőlgait!”

Ezen hálaének felemelő, szívmelegítő kirezgései kísérik téged az élet örömeiben, bánatában és vívódásain köröszül, s ennek a nagy napnak az emléke lelkedben ünnepi szent fogadalommá magasztosultán ölelje körül kicsi gyermekedet, hogy felnövekedő élete Isten felavatott templomának képét hordozza magán. Ámen.

A 485. ének 6. versével püspök úr olvas befejező agendai imát s megáldja a gyülekezetet.

A himnusz eléneklése után tartatott az ünnepi közgyűlés.

A közgyűlés végeztével püspök Úr előtt tisztelgett Nőegyletünk Ngs. Özv. Weörös Józsefné elnöknő vezetésével.

A soproni ev. Diákokthoz javára tartott offertorium 366,22 koronát jövedelmezett.

Összeállította: Molitórisz János segédlelkész

Míg katonáink az I. világháború vérzivatarában hősi küzdelmükkel megállították Galíciában az ellenséget, addig ebben a kilátástalannak tűnő helyzetben is, ezen az ősi evangélikus településen, Ostffyasszonyfán, már a jövőt építik. Az evangélikus egyházközség rendkívüli közgyűlése Dr. Ostffy Lajos előterjesztésére 1914. 04. 12-én – bölcs gazdasági előrelátással, – hogy az összegyűjtött tőkevagyon el ne értéktelenedjen, dönt arról, hogy új templomot épít, és a munkálatokat haladéktalanul megkezdi. Mire az első világháború befejeződött, a 235. éve, 1680-ban lerombolt temploma helyett, Ostffyasszonyfa új evangélikus templomot épített.

Ez lett Ostffyasszonyfa I. világháborús öröksége, az elesett 67 hősi halottja, vagy eltűntjei mellett.

1922-ben jelentős, mai értéken számítva 4,6 millió forintnyi Ostffy-adománnyal megépítették az iskolához a második tanítói lakást.

A templom közelében, a várdomb alatt, 1924-ben az Ostffy-család megépítette a kétszintes parókiát is, mely alsó része hitéleti célokat (hittanórák, gyülekezeti alkalmak) szolgál, az emeleti szinten pedig a gyülekezet lelkésze lakik.

2003-ban az épület felújítása során új külsőt, vakolatot kapott és a lelkészlakásban is kisebb-nagyobb változtatásokat végeztek. A mun-

kálatok költségeit részben saját erőből, részben egyházi támogatásból, részben pedig állami támogatásból biztosították.

1927-ben Ostffyasszonyfán tartotta közgyűlését a Kemenesaljai ev. Egyházmegye.

A „Várkút”-nak nevezett, jelenleg betonkávával és fedlappal ellátott kút a két templom között levezető aszfaltos út jobb oldalán van. Az evangélikus templomot a vár maradványaira építették rá.

Feljegyzés emlékezet céljából.

Az 1927. évi június 19.-én Ostffyasszonyfán tartotta közgyűlését a Kemenesaljai ev. egyházmegye, melyen a beteg Varga Gyula, esperes helyett Nagy Sándor hírd. esperes, nemerdömölki lelkes, és Mesterházy Jenő egyházmegyei gyámintézeti elnök, majd később dukai Takács Terenc egyházmegyei felügyelő elnökök. - Ez alkalommal iktatta tisztebe az egyházmegye újonnan választott felügyelőjét Takács Terenc úr ömlesztőségét, az egyházmegye pedig temploma megépítésének és felszentelésének 16.ik évfordulóját ünnepelte. - Ekkor készült el a templom betonkerítése és vaskapuja, melyekkel befejeződött környezetének rendezése. - A templom ezen teljes képe a lapon felragasztott.

Ostffy Hajó
felügyelő.

Arólikórné Gyula
lelkes.

Az Ostffy-címer részlete az evangélikus templom hátsó bejárata felett.

Emléktábla az evangélikus templom falán

Újjáépítve Ostffyasszonyfa katolikus temploma

Meg kell említeni az 1680-ban lerombolt evangélikus templom további sorsát is, ami jelenleg újjáépítve Ostffyasszonyfa katolikus temploma.

A villany bevezetésekor fedezték fel a **katolikus templom** szentély falának vakolata alatt az oda beépített III–IV. századi római feliratos követ, ami Szöny (Komáromtól keletre) területéről, Brigetio római katonavárosból származik. A szöveg jelentése: „A legjobb és legnagyobb Jupiternek, a császárok isteni erejének. Lucius Caecilius Viator adott adományként a császári város, Brigetio felszabadított rabszolgáinak testülete számára száz-száz pénzt tiszteletadás céljából.”, majd a testület hét tagjának neve: „Felix Juius Celer, Lucius Mutt(us) Victorinus, Adiutor Octavius Firmus, Viatrianus Catinius Trofimus, Germanus Julius Lentinus, Euchas Julius Primio, Vintor Aurelius Patronius”. Viator vagy a nyolcadik lehetett, vagy egy kívülálló támogató. Valószínűleg a felsorolt felszabadított rabszolgák a kapott pénzből állították a hátatáblát.

A katolikus hívek jelentős anyagi áldozatvállalásával, munkájával, állami pályázati pénzek felhasználásával, Gregorich Ferenc szervezésével, mind belső tere, mind környezete 2014–2015 években teljesen megújult.

Ostffyasszonyfa két keresztény felekezethez tartozó lakossága ma már békében és megértésben él együtt, elfogadva egymás eltérő keresztény vallási szokásait. Az evangélikusok és katolikusok vallása leginkább a vallási szervezet felépítésében, működésében, maga a vallásgyakorlás inkább külsőségeiben tér el egymástól, de fenntartva a párbeszédet, együttműködést a felekezetek között.

Másképp ítélik meg viszont még mindig néhányan a történelem során, az előzőekben is leírt változásokat, még mindig hallhatóak egyeseken ki nem mondott vélemények.

Attól, hogy részleteket, vagy féligazságokat közlünk valamiről, attól függetlenül az igazság a tények alapján napvilágra kerülhet. Persze döntse el az olvasó, hogy mit tekint igazságnak.

Ezért az itt közöltekhez, a későbbiekben kommentárként hozzá-
füzve, a településünkön jelenlévő eltérő vélemények is olvashatóak,
az eddigi megismert dokumentumok alapján:

Az interneten az ostffyasszonyfai katolikus templomról az alábbi leírás található:

A Nagyboldogasszonynak szentelt templomot az 1730-as években
vették vissza az evangélikusoktól. Erre már 1719-ben tett kísérletet a
kormányzat az alispánon keresztül, de akkor a helyi birtokosok még
elkergették a foglalókat.

A 18. század első felében Kenyeri leányegyháza volt. 1774-ben lett
önálló plébánia, akkortól a csöngői katolikus híveket is innen látták el.
A korábbi templomot állítólag a 17. században alakították ki a kastély-
beli kápolna felhasználásával.

Romos szentélyét a 18. század közepén újjították fel.

1777-ben bővítették hajóval, tornyot 1830-ban kapott.

Az épület egyhajós, a hajónál kisebb, egyenes záródású szentéllyel.
Északi oldalához sekrestyét építettek.

A főhomlokzat előtt áll a négyszintes, órahelyes párkányú torony,
rajta falazott gúlasisakkal.

A hajó felett két, a szentély felett egy csehsüvegboltozat található.
A szentély északi falába egy római kori feliratos követ építettek be. A déli
oldalalon álló gótikus stílusú, kőből faragott keresztelőmedencén ívelt
pajzsban az Ostffy-család szárnyas madárlábas címere látható.

Mögötte a vakolatban felismerhető egy befalazott ajtó. A hajó déli
falán található egy középkori befalazott ablakkáva, amely a hajó ko-
rábbi eredetét mutatja. A főoltár barokk stílusú képén Mária menny-
bemenetele látható (Schaller alkotása, 1731-ből).

Mögötte is középkori faragványtöredékek vannak.

A hajó elején álló orgonakarzatot három ív tartja.

A szószék hangvetője empire stílusú, a keresztelőmedence vörösréz-
ből készült.

Az Ostffyak 1680-ban lerombolt evangélikus templomá újjáépítve jelenleg katolikus templom.

A Magyar Katolikus Lexikon Ostffyasszonyfára vonatkozó tartalma:

Ostffyasszonyfa, Vas m.: plébánia a v. győri, majd a szombathelyi egyházmegye jánosháza–kemenesaljai esperesi kerületében. – 1332: már létezett.

Templomát Szt Vencel titulusra szentelték. Lakói 1548: evangélikusok lettek, a kat. templom elfoglalásakor Csatári N. plébánost megölték.

1774-ben alapították újra. Mai Nagyboldogasszony-templomát 1777-ben építették.

Orgonáját (1/6 m/r) 1880 k. Peppert Nándor építette.

Harangjait 1793: 65 cm átm. Joseph Schweiger, 1921: 88 cm átm. Seltenhofer Frigyes fiai öntötték.

Kegyura 1880: a közbirtokosok. – Filiája 2000: Csöngé (1944/45: malenkij robotra hurcoltak 17 férfit, 8 nőt).

Plébánosai: 1347: Antal; 1408: Pál; Rozmán József, 1813: Farkas Mihály, 1823: Máhr József, Borossay Mihály, 1849: Kiss Antal, 1866: Zarka Elek, 1887: Tóth Sándor, 1900: Gaál Gergely, 1926: Tőke Péter, Baranyai József, 1934: Hatt András, 1964: Fazekas László, 1969: Szilvágyi János, 1972: Takács Ferenc. –

Lakói:

- 1840: 537 r.k., 752 ev., 2 ref., 35 izr., össz. 1326
- 1910: 815 r.k., 948 ev., 5 ref., 47 izr., össz. 1815
- 1940: 916 r.k., 3 g.k., 900 ev., 2 ref., 10 izr., össz. 1831
- 1983: 400 r.k., össz. 1007.

1948: 3 tanerős r.k. ált. iskolájában 164 tanuló. Takács Ferenc.

(*Gerecze II: 986. – Patay 1985. – MKA 2000:533.*)

Álljanak itt az eltérő vélemények is a megismert okiratok alapján: Helytelen kifejezésnek tartjuk, hogy „az 1730-as években **vették vissza**” a templomot, ugyanis az Ostffyak építették saját várjuk területén, Ugyan, abban az időben, mivel az Ostffyak is katolikusok voltak, a templomuk is katolikus templomként működött. A reformációhoz csatlakozva evangélikusok lettek. A törvény szerint a jobbágyok a földesúr hitvallását voltak kötelesek követni. Ha Ostffy és a többi birtokos

a jobbágyaival együtt evangélikus lett, akkor a saját maga által épített templomot nem kellett elfoglalnia, mert az övék volt. Így a katolikusok később nem visszavették, tulajdonosától hanem elvették a templomot az ellenreformáció során hozott törvényeket alkalmazva.

Ez ellen tiltakozott Ostffy Miklós 1681. december 16-án történt szabadulását követően, jogosan.

A várkastélyt, és a várkápolnát az **Ostffyak építették**, tehát mint birtokosnak sajátja.

Az 1680-ban lerombolt vártemplomot Vági Mihály kenyeri római katolikus plébános 1750-ben kezdi újra építeni, miután elfoglalták. Nem felújították, hanem a megmaradt evangélikus templomi romokat újjáépítették, az Ostffy emlékek a templomban ma is láthatóak.

Sally György, a szomszédos Kenyeri plébánusa **1754-ben** azt jegyezte fel anyakönyvükbe, hogy „Csatári, az asszonyfai plébános néhány hívével együtt, kik a protestánsokhoz áttérni nem akartak, 1548-ban az eretnekek által megöletett.” Hutter Zsigmond csöngői lelkész közlése szerint „a szájhagyomány is megerősíti Csatári plébános agyonveretését. De bizonyára más oka lehetett ennek, mert a reformáció nem szorult ily erőszakos eszközökre és nem is használt ilyeneket”. A plébános bejegyzése az anyakönyvbe a feltételezett esemény után **200 évvel később** történt, hogy a **valóságot, vagy legendát** sikerült-e lejegyeznie ekkora időtávlatból nem tudhatjuk. Minden esetre a korábban közölt valósági jegyzőkönyvek alapján nehezen hihető, hogy a hatóságok a történetek után azonnal nem kerestek tettet, hiszen mindennapos volt az evangélikusok üldözése. Miért pont ebben ne kerestek volna bűnöst, vagy bűnbakot. Tehát az erről közölteknek jelenleg semmilyen konkrét **korabeli** írásos bizonyítéka nincs. Nem igazán szerencsés ilyent jelenleg is még mindig tényként állítani korabeli írásos bizonyítékok nélkül.

Ostffyasszonyfai evangélikus templom harangjairól

Mint a korábbi fejezetben szóltunk már róla, az 1860-ban lerombolt templomban volt egy 1633-ban készült, 79 kg súlyú kis harang. Ezt Ostffy Tamás öntette, és Ostffy Mihály jogot formált a haranghoz és elvitte, és az evangélikus gyülekezet tulajdonába adta. Ez a harang az első világháború idején, 1916-ban az újonnan épített, de még fel sem szentelt templomból összetörve került le, hogy háborús célja használják fel. Az evangélikus gyülekezetnek még két harangját, a római katolikus gyülekezetnek is egy harangját elvitték. A két templom 6 harangjából egy-egy maradt csak meg.

Az evangélikus templomban megmaradt Baranyai Sándor és felesége által 1914-ben Sopronban a Seltenhoffer Frigyes és Fia gyárában öntetett 591 kg-os harang.

Ugyancsak Sopronban, a Seltenhoffer gyárban öntetett a gyülekezet 1921-ben egy kisebb, 309 kg-os harangot. Ezt a harangot is elvitték háborús célra 1944. május 20-án.

A templom felszentelésének 50 éves évfordulójára 1967-ben vásárolt a gyülekezet Ráabafüzes községben egy kisebb harangot az elvitt helyébe 15.000 forintért. A harangon német nyelvű felírás mellett ez az ige olvasható: „Vigyázzatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek; mert jóllehet a lélek kész, de a test erőtlen.” MT.26.41. A templomszentelés 50 éves jubileumi ünnepélyén 1967. december 17-én történt meg a harang felszentelése Dr. Ottlik Ernő, az Északi Evangélikus Egyházkerület püspökének szolgálatával.

Az evangélikus templomban jelenleg a Baranyaiék által öntetett 591 kg-os, és az 1967-ben vásárolt harang található.

A templomi harangokkal kapcsolatban szólni kell egy községi harangról is.

Ostffy Lajos tervei alapján 1937-ben, a volt evangélikus harangtoronyból hősi emlékművet alakítottak ki. A toronysisakot és a keresztet eltávolították. A torony tetejét bástyaszerűen képezték ki, a kereszt helyébe zászlórudat építettek. A lapostetőn nyitható vastag üveglap ablak van. A község lakossága az emlékmű keleti oldalába építette be az

1914–1918 közötti első világháború hősi halottainak nevét felsoroló márványtáblát.

Az emlékmű toronyba 1938-ban harangot is helyeztek, melynek felirata: „1914–18. évi világháborúban elhalt hős fiai emlékére öntette Ostffyasszonyfa község lakossága.”

Öntötték: Seltenhoffer Frigyes és Fiai m.kir. udvari szállítók Harangöntő Gyárában Sopron 1938. Az emlékmű déli oldalfalába 1983. októberében helyezték el a második világháború áldozatainak nevét megőrkítő márványtáblát.

Ostffyasszonyfa templomainak harangjai a béke szolgálatára hívtak.

Márványtáblák az evangélikus harangtoronyból kialakított hősi emlékmű falán.

Ostffyasszonyfai evangélikus lelkészek⁽³⁾

Az első ismert nevű asszonyfai lelkész Somogyi János, ki 1596-ban írta alá a Concordia könyvét. Tehát ekkor már biztosan volt evangélikus gyülekezet Ostffyasszonyfán.

Másik ismert nevű lelkész 1621. óta, ki határozottan ostffyasszonyfalvainak írja magát, Geregyei Gergely. Ez 1621-ben avattatott fel Zvonarics Mihály püspök által.

1633-ban az idegen származású (talán felvidéki) Zdáni Mihály volt az asszonyfai lelkész. Mint volt sárvári rektort avatta fel Kis Bertalan püspök 1626. Mesteribe. 1628. a csepregi zsinaton is mint Mesteri lelkésze vett részt. 1630-ban már Rábaszentmihályon lelkészkedett. Innen került Asszonyfára

Ostffyasszonyfán az utóda Ujvári András volt, kit 1622-ben Zvonarics Mihály püspök avatott fel Hegyfaluban. 1631-ben Ságón Sopronmegyében lelkészkedett

„Mint asszonyfai lelkész is nagy tiszteletben állhatott, mert 1646. a büki zsinaton őt választották meg a különvált kemenesalji egyházmegye első esperesének. De új hivatalát csak 3 évig viselte. Már 1649. elhalt.

1651-ben a dubovai Benedicti Tamás volt az asszonyfai lelkész, akit 1633. Nagyköcskre avattak fel és 1646. Mihályfán lelkészkedett. Így tehát jól ismerték Kemenesalján. Az ő idejében Ostffy Tamás volt a gyülekezet főpatrónusa.

1654-ben a szakonyi zsinaton Sárosi Istvánt avatták fel Ostffyasszonyfára, aki határozottan idevalónak mondja magát.

Az utódja Makoviczki Tamás, akit 1640. Pusztafödemesre avattak fel lelkésznek. Ez Asszonyfán volt 1666-ban,

1669-ben Szenczi Fekete István egyházlátogatásakor Büki György volt a lelkész, akit 1647-ben Egyházásfalvára avattak fel s aki 1671-ben egy alaptalan neheztelés miatt Kemenesszentmártonba távozott. A gyülekezet tanítója ekkor Kelemen Benedek volt.

Kovács János lehetett ez, kit 1674. Asszonyfáról idéztek Pozsonyba a rendkívüli törvényszék elé. 1669-ben Kelemen Benedek volt a tanító, aki később 1695. Nagyszőlősön s 1706. Alásonyban mint lelkész szolgált.

1680-ban elkezdtek Asszonyfán iskolát is építeni. Illés György németi lakos beszélte a szanyi plébánosnak, hogy „a rábaköziek is segítséggel lesznek Asszonyfalvára az oskola megcsinálásában”. És volt is itt egy különben ismeretlen Sárvári János nevű tanító, aki 1680. augusztus havában a császári hadsereg közeledtének hírére együtt menekült el Fekete püspökkel, Bécsben is a Pöllnerthor alatti börtönben vele szenvedett s Pozsonyban Fekete hitehagyása után egy héttel tért át ő is.

1695. Csönge filiával mint anyaegyházat említik Nagy András volt ekkor a lelkész, akit 1655. Vaszarra avattak fel. A tanító pedig Szilágyi György, ki 1706. Magasiban volt lelkész.

1706-ban Iványi Mihály a lelkész, ki 1695. már Csánigon fejtett ki igen buzgó munkásságot.

Szilágyi György tanító viszont lelkészi kinevezése után 1706-ban Magasiba került lelkésznek.

1725-ben Iványi Sándor vezette az asszonyfai nyáját, akit ez évben alesperesnek is megválasztottak. 1732-ben kir. rendeletre kellett Asszonyfát elhagynia a többi kemenesalji lelkésszel együtt. Iványi innen Kapolcsra s majd Kővágóórsra távozott s az alesperességről 1743. lemondva késő vénységben halt meg.

1865-ben Csönge filiájaként Tömböl Sándor a lelkész.

Az ostffyasszonyfai evangélikus gyülekezet lelkészei:

1.	Somogyi János	1596-ban
2.	Geregyei Gergely	1621-ben
3.	Zdáni Mihály	1633-ban
4.	Ujvári András	1646-tól K.aljai egyhm. első esperese
5.	Benedikti Tamás	1651-ben
6.	Sárosi István	1654-től
7.	Makoviczki Tamás	1666-tól
8.	Büki György	1669-től
9.	Kovács János	1674-től pozsonyi törvényszék elé idézték
10.	Nagy András	1695-ben anyaegyház csöngei filiával
11.	Iványi Mihály	1706-1711
12.	Iványi Sándor	1725-1732 alesperes

1732–1874-ig az ostffyasszonyfai gyülekezet Csöngével együtt a nemesdömölki artikuláris gyülekezethez tartozott. 1874-ben felépült a csöngői templom, ettől kezdve 1917-ig az ostffyasszonyfai templom felszenteléséig az ostffyasszonyfai gyülekezet Csönge filiája volt.

13.	Molitorisz János	1917–1938 1932-től esperes
14.	Nagy István	1938–1953
15.	Csizmazia Sándor	1953–1968
16.	Id. Joób Olivér	1968–1969
17.	Ifj. Joób Olivér	1968–1977
18.	Magassy Sándor	1977–1978 helyettesítő lelkész
19.	Deme Dávid	1978–1990
20.	Isó Dorottya	1990–1991 segédlelkész
21.	Fatalin Helga	1991–1992 segédlelkész
22.	Menyes Gyula	1992–1998 segéd-, majd helyettes lelkész
23.	Garas Krisztina	1998–2001 segédlelkész, majd lelkész 2001-től

Az első (csengei) anyakönyv 1786-os év évközbeni, külön lapjának bejegyzései:

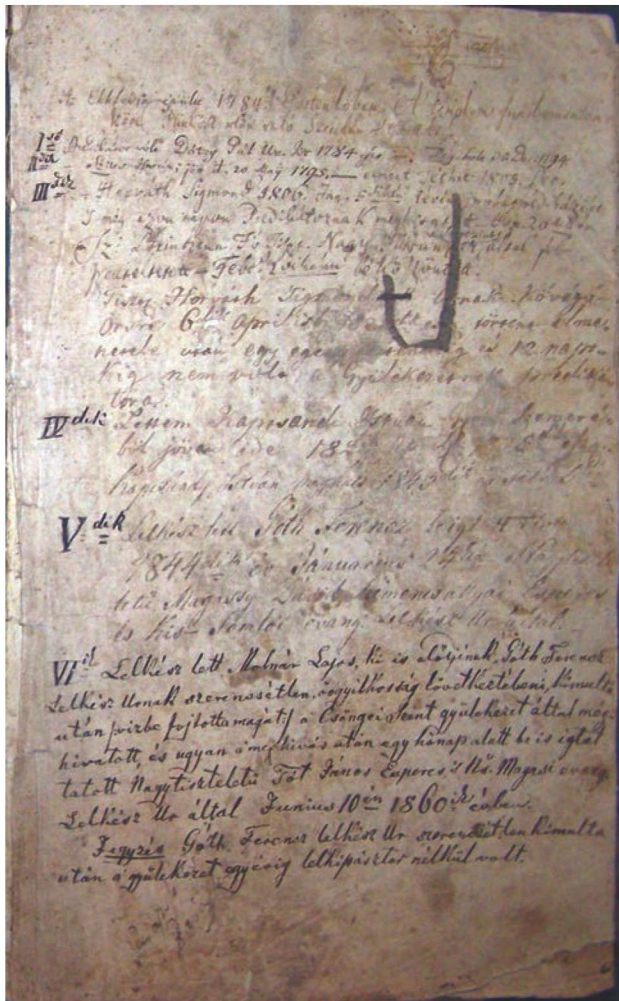
Ekkor épüle 1784. Esztendőben A templom fundamentum köre Pünkösöd után való szerdán

I-ső Prédikátor Dótzty Pál Úr . Jön 1784 esztendő. Meghala 30. Dec 1794.

II-dik Szüts István jön 20. május 1795. – Elment Thétre 1805. Dec.

III-dik Horváth Sigmund 1806.Jan. 5.-én 7 éven szolgálta Csánigot S még azon napon prédikátornak meghivatott Jan. 20 dikán. Szt.Lőrintzen Fő Tiszt. - Nagy István Úr által felszenteltetett - Febr. 2-dikánn béköszöntött Tiszt. Horváth Zsigmond Urnak Kővágó Órsre 6-dik áprilisba 1824 dik évben történt elmenele után egy egész esztendeig és 12 napokig nem vala a Gyülekezetnek prédikátora.

- IV-dik Lészen Kopcsánci István Győr Szemeréből jön ide 18 adik Április 1825 esztendő Kopcsánci István meghalt 1843 dik 6.
- V-dik Lelkészt lett Góth Ferenc beigtattatott 1844 dik év januárius 24 én Nagytiszteletű Magassy Dávid Kemenesaljai Esperes és Kis-Somlói evang. Lelkészt Úr által.
- VI-dik Lelkészt lett Molnár Lajos. Ki is elődjének Góth Frenct Lelkészt Urnak szerencsétlen öngyilkosság következtébeni kimulta után /:vizbe folytotta magát:/ a Csöngői Szent gyülekezet által meghivatott, és ugyan a meghívás után egy hónap alatt be is igtatott Nagytiszteletű Tót János esperes Nemes Magasi evang. Lelkészt Úr által Junius 10-én 1860.ik évben.

után /:vizbe folytotta magát:/ a Csöngői Szent gyülekezet által meghivatott, és ugyan a meghívás után egy hónap alatt be is igtatott Nagytiszteletű Tót János esperes Nemes Magasi evang. Lelkészt Úr által Junius 10-én 1860.ik évben.

Jegyzés: Góth Ferencz lelkészt Úr szerencsétlen kimulta után a gyülekezet egy évig lelkipásztor nélkül volt.

A protestáns iskolák

A protestáns **iskolák**ban többnyire a lelkészek végezték a tanítást is. A gyülekezeti iskolák szaporodásával kezdtek kinevezni külön tanítókat, de a tanítók is végeztek lelkészi szolgálatokat, főleg prédikációkat olvastak fel. Megfelelő továbbképzés után felavatott lelkészek lehettek.

Az Ostffyák kigyóközi várhoz kapcsolódik az első iskola létrejötte is 1596 körül.

Létrejött a reformáció terjedésének köszönhető, hiszen szükség volt a magyar nyelv fejlesztésére, és a korabeli haladó kultúra terjesztésére. 1669. augusztus 29-én nagyszabású püspöki látogatás volt, melynek alkalmával a püspök is megelégedéssel nyilatkozott az iskolában látottakról. A tanító ekkor Kelemen Benedek volt.

A vár 1680-as lerombolását, és az ellenreformációt követően az ostffyasszonyfai gyerekek közel másfél évszázadon át Csöngére jártak iskolába.

Volt evangélikus iskola, épült 1872-ben

Az anyagyülekezetből fiókgyülekezet lett, ami azt jelentette, hogy sem lelkésze, sem tanítója nem volt. Abban az időben 10–14 éves gyerekek jártak iskolába, és a két falu közti 2,5 km utat gyalog tették meg. A gyülekezet 1855-ben vásárolt ingatlant (az Ostffy kastéllyal szemben lévő későbbi Eöry-féle házat). Tömböly Sámuel lett a tanító, és Sass János öreg tanító járt át főleg temetési szolgálatokra. Ekkor már az asszonyfai gyülekezet fiókgyülekezetből leánygyülekezet lett, mivel volt tanítója, az anyagyülekezet pedig Csöngé volt.

Bővítés miatt 1872-ben új két tantermes iskolát, kántortanító lakást, és a másodtanító részére egy szobát épített a gyülekezet, miután a korábbi iskolát eladta Eöryéknek. Berecz Gábort 1875-ben hívta meg tanítónak a gyülekezet. A második tanító részére jelentős Ostffy adakozással 1922-ben épült tanítólakás.

Ostffyasszonyfán az evangélikusok lélekszáma, és az evangélikus tanulók létszáma:

- 1865-ben 761 evangélikus, 103 ev. tanuló,
1875-től Berecz Gábor tanító,
- 1885-ben 964 evangélikus 152 ev.,
Berecz Gábor és Szabó László tanítók,
- 1933-ban 944 evangélikus 162 ev.,
Németh Sándor és Rózsa János tanítók.

Az ostffyasszonyfai evangélikus gyülekezet tanítói

1669	Kelemen Benedek
1680	Sárvári János
1706	Szilágyi György (utána 150 évig Csöngére jártak iskolába)
1855	Tömböly Sámuel
1875. 10. 31–1908. 12. 31.	Berez Gábor 34 évig szolgált Ostffyasszonyfán
1909. 01. 31– 1948. 06. 04.	Németh Sándor 39 évig szolgált (államosításig)
1901. 10. 01 –	Berez Izabella okleveles tanítónő másodtanító

Az ev. iskola, és teljes felszerelésének államosítására 1948. június 4-én éjjel került sor.

Ostffyasszonyfa két evangélikus tanítójáról (családi kapcsolat miatt is) néhány olyan információt is meg tudunk osztani az olvasóval, ami eddig sehol nem került publikálásra.

id. **BERECZ GÁBOR**

1853. április 13-án született Alsóságban, elhunyt 1933. február 24-én Beledben.

Apja Berez József született 1823. március 9-én Szepezden, anyja: Szalai Etelka.

Ősei 5 generációval korábban, az 1710-ben született Berez (Börötkz) Bencéig ismert, és majdnem minden őse Ságban született.

Többen tanítóként, lelkészként szolgáltak, mint Berez János (sz.: 1790), aki Szerényben ev. tanító, és 1858-ban Szerényben is hunyt el.

Az ő fia, szintén Bercz János (sz.: 1815) Zalaistvándon volt ev. tanító.

Testvére Bercz Lajos (sz.: 1820) Kővágóörsön, Beledben evangélikus lelképásztor.

A Börötkz nevet a 2. generációban magyarosították Bereczre.

Berecz Gábor felesége Mátis Zsófia, aki 1857. május 13-án Beledben született. Házasságot 1876. május 2-án kötöttek szintén Beledben. Egy leányuk született 1878. július. 20-án Ostffyasszonyfán, akit Berecz Izabella névre kereszteltek. (Ő lett később a másik ev. tanító Németh Sándor felesége).

Mint az előzőekből látható, Berecz Gábor igazi tanító dinasztiából származott.

Az Ostffyasszonyfai ev. gyülekezet 1875. október 31-én tartott közgyűlésén, a gyülekezet hívei általános szavazattöbbséggel T. Berecz Gábor magasi másodtanítót választotta meg tanítójának.

Harmincnégy évig, 1908. december 31-ig tanított, majd Beledbe költözött. Népszerű tanító volt. Részt vett a község társadalmi életében. A Tűzoltó Testületben jegyzői feladatot látott el, ő vezette a községi dalárdát. Több alkalommal rendeztek Dalestélyt a könyvtár javára, és egyéb jótékony célokra.

Berecz Gábor 1909. február 7-én búcsúzott el gyülekezetétől. Meghatóan búcsúzott tanítványaitól is azzal az áldáskívánással, hogy „az a mag, amit 34 éven át elhintett az iskolában és künn az életben, teremjen jó gyümölcsöket életükben”.

Fehér István gyülekezeti felügyelő hűséges iskolai és gyülekezeti munkássága elismeréséül a gyülekezet nevében aranyórát ajándékozott számára.

A gyülekezet még 1901-ben másodtanítói állásba megválasztotta leányát Berecz Izabellát, aki 1919. őszén nyugdíjazását kérte.

A világháború idején az 1916/17 tanévben Berecz Gábor nyugdíjas-ként még egyszer elfoglalta iskolai katedráját és végig tanította a tanévet, mivel a szintén tanító veje, Németh Sándor orosz fogságba került, és csak 1920-ban térhetett haza.

Négy gyermekük született:

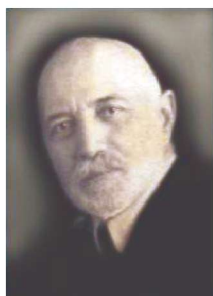
Berecz Gábor 1877–1963, akit 1909. 09. 23-án Gyurátz Ferenc szentelt fel. Várpalotán, Nemesdömölkön, Csöngén (1901), Bükön, majd Nemeskéren lett ev. lelkész.

Berecz Izabella 1878–1968, aki Ostffyasszonyfán másodtanító lett.

Berecz leány, halva 1879.

Berecz Győző (Victor) 1881–1940, aki 1906-ban, 25 évesen emigrált az USA-ba. Leszármazottai jelenleg is ott élnek. Unokája Victor Berecz USA Norwalk CT-n él, és tartja a kapcsolatot a magyar rokonsággal, köztük e cikk szerzőjével is.

Victor többször járt Magyarországon. Diplomát szerzett Norwalk High School-on 1957-ben, egyetemi fokozatot matematikából a Valparaiso Egyetemen 1961-ben, tudományos pedagógia és pszichológia szakon a Bridgeport egyetemen 1961–62-ben, egyetemi fokozatot mérnöki tudományokból a Yale egyetemen 1965-ben, tudományos fokozatot a computer tudomány doktori programban a New York egyetemen.

Berecz Gábor

Berecz Izabella

Németh Sándor

NÉMETH SÁNDOR

Született: 1886. január 20-án Felsőpatyon. Szülei: Németh Ferenc és Horváth Lídia.

Németh Sándor a Soproni Evangélikus egyházkerületi lyceum, államilag segélyezett főgymnasium és bölcsészet-theológiai főiskolán, 1897-ben kezdte tanulmányait az I. B osztályban, mint Felső-Patyról bekerült tanuló, aki a népiskola 4. osztályát eredményesen elvégezte.

Berecz Gábor nyugdíjazása miatt az új kántortanítót Németh Sándort az ostffyasszonyfai ev. gyülekezet 1909. január 31-én választotta meg. Az Ostffyasszonyfai ág. h. evang. leányegyházközség 1909. évi január hó 31-én megtartott közgyűlése a jegyzőkönyv szerint Németh Sándor okleveles tanító úrnak a tanítói és kántori teendők ellátásáért havonta nyolcvan korona készpénzt és lakást biztosított.

A háború alatt katonai szolgálatot teljesített, majd orosz fogságba esett. A háborús években a feleség Németh Sándorné Berecz Izabella váltakozó tanítással tanított közel 150 gyermeket.

A Kemenesvidék (Kiscell és Vidéke) hetilap 1915. január 31-én megjelent száma az alábbi tudósítást közölte a Hírekben:

„- **Nem halt meg.** Németh Sándor ostffyasszonyfai ev. tanító az északi harctéren még szeptember elején eltűnt. Hozzátartozói, sőt az egész község is, már elsiratták mint halottat. A múlt pénteken azután nagy meglepetés érte Németh Sándor feleségét és a községet, levél jött Némethről a messzi oroszországból, Nikols-Ussiriskből, mely még a múlt év december 10.-én adatott fel. A levélben azt írja Németh, hogy egészséges és jól érzi magát.”

A 21-es hadifogoly tábor Nikolajevszkben, a Habarovszk vidéki Ussurijszk területen, az Amur folyó torkolatvidékéhez közel, de Magyarországtól több mint 13000 km-re volt. Az orosz fogságból hat év múlva, 1920-ban tért haza.

Németh Sándor tagja volt Ostffyasszonyfán a földosztó bizottságnak. 1967. április 13-án hunyt el 81 éves korában. Nyughelye az ostffyasszonyfai temetőben található.

Németh Sándornak és házastársának Berecz Izabellának egy fia született Németh Endre (1912–1995), aki Beledben lett magyar-történelem szakos tanár.

Az Ő felesége az Ostffyasszonyfán 1917-ben született Nagy Mária. *(A szerző keresztanyja.)*

Nem szakadt meg a pedagógus dinasztia, ugyanis Németh Endre egyik leánya Németh Anna, Farádon (a hajdani Ostffy-kastélyban) matematika-fizika szakos tanár.

A támogató, bőkezű adományozókról

Mind a templomépítés kapcsán, mind a Törzskönyvben feljegyzett, valamint a jegyzőkönyvekben is rögzített adományozásokból kiolvashatjuk, hogy Ostffyasszonyfa településnek és az Ostffyasszonyfai Evangélikus Gyülekezetnek nagyvonalú, bőkezű adományozói az Ostffy családon kívül Trsztýénszky János, Péteri Takács Lajos és neje, valamint Koczor Dániel és felesége. Emléküket megőrzendően emlékezzünk meg róluk is.

Trsztýénszky János

Született: 1836. szept. 6. Ostffyasszonyfán – elhunyt 1897. szept. 7. Ostffyasszonyfán. Házastársa: Somody Eszter.

Szülők: **Trsztýenszky János** földbirtokos Ostffyasszonyfa, 1791–1873. 09. 03. Diskay Juliánna.

A család ősei eredetileg a mai Szlovákia területéről, a felvidékről származtak. Mindkét Trsztýénszky János (apa és fia) földbirtokos volt Ostffyasszonyfán.

Ifjabb Jánosnak testvére volt **Trsztýenszky Gyula** (Ostffyasszonyfa, 1834. jan. 28. – Nagygeresd, 1884. júl. 7.) ev. lelkész. Tanult 1846-tól Sopronban, de a szabadságharc miatt két évet magánúton végzett, míg 1850-ben visszatért Sopronba. Miután 1853 őszétől a bécsi prot. teol. fakultásnak volt hallgatója, 1855-ben nemesdömölki *káplán*, 1857 májusában bönyi, 1859-ben szendi lelkész lett. A *fejér-komáromi egyházmegye* 1860-ban *esperesévé* választotta, de ezt a hivatalt csak 1861-ig viselte, mivel akkor Nagygeresdre ment lelkésznek. Az *alsósoproni esperességben* aztán 1863-tól szintén viselt esperesi tiszteletet 1876-ig, midőn erről lemondott, de ugyanabban az évben aljegyzőséget vállalt a *dunántúli kerületben*.

Trsztýenszky János hosszú évekig töltötte be az ostffyasszonyfai ev. gyülekezet felügyelői tiszteletét. Halála előtt, miután gyermekkel az Isten meg nem ajándékozta, végrendeletében egyházközségét tette vagyona tekintélyes részének örökösévé. Ingatlanainak, földterületének jelentős része került így a gyülekezet tulajdonába, amiből örök alapítványt hoztak létre. Ennek értéke az 1899-es törzskönyvi bejegyzés szerint 28 ezer

korona, ami mai értékben mintegy 56 millió forint összegnek felel meg. Minden vágya az volt, hogy Ostffyasszonyfán ismét anyagyülekezet jöhessen létre.

A gyülekezet adományainak emlékét őrző „Aranykönyvet” is ő készítette a Rigler József Ede Papírnemű Gyárral mai értékben 200 ezer forint értékben, ajándékként.

Trsziyénszky Jánosnak a gyülekezet által is ápoltság helye, díszes kovácsoltvas kerítéssel, az ostffyasszonyfai temetőben található.

Trsziyénszky János sírja az ostffyasszonyfai temetőben

Péteri Takács Lajos Vasvármegye főispánja

Született: 1814. 11. 03. Meszlen – elhunyt: 1891. 07. 12. Ostffyasszonyfa
 Temetése július 14-én Ostffyasszonyfán. (*Ostffyasszonyfa evangélikus halotti anyakönyv 249. lap 1891 év 34. sorsz. bejegyzés.*)

Felesége Gömbös Ludovica (Lujza) született: 1827. 07. 04. Ostffyasszonyfán. Szülei: Gömbös Mihály sz. 1804. 09. 30. Ostffyasszonyfa, és Szita Terézia (*Csenge evangélikus I. vegyes anyakönyv 1784–1833 125. oldal*)

Takács Lajosné 1909. ápr. 20-án, 82 éves korában hunyt el Ostffyasszonyfán (*Ostffyasszonyfa polgári halálozási anyakönyv 1909. év 18. bejegyzés.*)

A família felmenője, Takács János 1554. június 6-án adománylevelet kapott a **péteri** Vas vármegyei birtokra I. Ferdinánd királytól. **Péteri** korábban Gyöngyösszentkereszt, ma az összevont Táplánszentkereszt település beolvadt része.

A család a feleség földbirtoka miatt élt, és gazdálkodott Ostffyasszonyfán.

Péteri Takács Lajos Széll József főispánsága idején alispánja volt a vármegyének.

1875. május 18-án iktatták be Vas vármegye főispáni székébe. 1882. április 28-ig viselte ezt a tisztséget. Leváltásakor Ferenc József a Lipót Rend lovagkeresztjét adományozta neki.

A VASMEGYEI LAPOK. Szombathely 1875. május 20-án kelt 40. száma számol be főispáni beiktatásáról. Ebben olvashatjuk:

„Május 17-én délelőtt külön vonat indult Szombathelyről O.-Asszonyfára, mely a megye alispánjának vezetése alatt, a megye által megválasztott, 40 tagból állott tisztelgő küldöttséget szállította, a hozzájuk önként csatlakozókkal

Főispán úr ő méltósága a küldöttséget, melynek élén Chernel Ferdinánd alispán úr tolmácsolta a megye üdvözlét, – uri lakában a legszívélyesebben fogadta.

A megye alispánja, nem különben Inkey Sándor kamarás, Gothárd István és Széll Miklós teljes magyar díszben jelentek meg. A tisztelgők

sorában volt Istóczy Gy. Országgyűlési képviselőnk is. A hivatalos tisztelgés után az ősi magyar vendégszeretetnek lőn alkalma nyilvánulni, amidőn ő méltóságának éttermei feltáruván, a küldöttség dús terítékű asztalok körül sorakozott. Tán említenünk sem kell, hogy a hangulat élénkségét lelkes pohárköszöntések emelék. Délután a küldöttség, körében főispán úr ő méltóságával, visszaindult Szombathelyre.

... Délután 4 óra, 8 percz. A felállított mozsarak élénk durranása jelzi, hogy a különvonat főispán úr ő méltóságával a város határaiba befordult. A tisztelgők sokasága künn a pályaudvar épületei előtt, tűzoltóink sorfalai megett állást foglalt; középen a város képviselői a polgármesterrel. Ünnepestes, feszült várakozás. A kijárat ajtajánál kíséretével megjelenik Takács Lajos, Vasmegeye új főispánja kardosan, kalpagosan, dísz magyarruhában, s a lépcsőn megáll. A jelenlevők ajkáról ismétlődő harsány és lelkesült éljenzés hangzik el, s Bárdossy István polgármester meleg szavakkal üdvözli a megérkezett főispánt.

... Május 18-án, reggel $\frac{1}{2}$ 8 órakor Ő méltósága, kísérve a tiszti kar, s a megyei bizottság nagy számú tagjai által a székesegyházba vonult, hol megyés püspök úr Ő méltósága ünnepestes „veni sancte-t” mondott. Az egyházi ünnepest után a megyeház nagytermében megnyílt a főispán beiktatása céljából összehívott közgyűlés. ... A főispáni diszebed.

A „Sabaria” nagy termében 180, a városházi vendéglőben 120 teríték várta Ő méltóságának vendégeit.”

Az evangélikus gyülekezet 1910. február 13-án kelt jegyzőkönyve rögzítette, hogy mélt. Takács Lajosné végrendeletileg 2000 koronát hagyományozott templomépítési alapra, továbbá 600 koronát szülei sírjának fenntartására. Péteri Takács Lajos még életében is, 1889 évben 800 korona pénzt hagyományozott templomépítési alapra. A templomépítésére felajánlott két összeg 2015-ös értékarányban számított értéke **5,6 millió** forint.

Péteri Takács Lajos nyughely az ostffyasszonyfai temetőben családi kriptaként állt, azonban később renoválás helyett, valamelyik oldalági leszármazott a kriptaeépületet lebontatta. A síremlékére a nevet mindkét írásmódnak megfelelően egymásra vésték. Felesége nyughelye a

Péteri Takács (Takáts) Lajos főispán síremléke (a családi kriptá maradványai)

szüleiével együtt ma már alig felismerhetően szintén az ostffyasszonyfai temetőben van.

Koczor Dániel Vasvármegye főszolgabírája

Született: 1824. 10. 16. -án Ostffyasszonyfán (*Csenge ev. I. vegyes anyakönyv 113. old 43. bejegyzés*). Elhunyt: 1893. 07. 26-án Ostffyasszonyfán.

Felesége **péteri Takáts Irén** 1846–1919.

Koczor Dániel 1891-ben adományként 400 korona pénzösszeget (mai értéken 1 millió forintot) az asszonyfai evangélikus iskola javára,

majd 1893-ban végrendeletében az ostffyasszonyfai 3-as helyrajzi számú beltelkét, a rajta lévő nemesi kúriájukkal, községi óvoda céljaira adományozott.

Később az óvoda mellé, ezen a telken épült meg 1938-ban a körzeti orvosi rendelő orvoslakással, majd a másik oldalán a teleknek az egészségház.

Az óvodaalapítás gondolata két nemesen gondolkodó, helyi földbirtokos nevéhez fűződik, azonban a végrendelezők akarata sokáig nem valósulhatott meg, így csak 1942. december 1-jén kezdte meg működését Ostffyasszonyfán az óvoda a Koczor Dániel féle kúriában.

1979. szeptember 14-én adták át rendeltetésének az új, ma is működő, modern 50 férőhelyes óvodát.

A Koczor kúria pedig 1985-ben került lebontásra.

Az óvoda céljára hagyományozott Koczor kúria.

Koczor Dániel elhalálkozásának híre: „Alulírottak fájdalommal jelentjük magunk, ugy az összes rokonság nevében Koczor Dániel urnak, Vasvármegye volt főszolgabírájának hosszas szenvedés után f. évi július 26-án reggel $\frac{1}{2}$ 8 órakor, életének 68-ik évében történt gyászos elhunytát. A boldogultnak hült tetemei f. év július 27-én délután 5 órakor fognak az ág. evang. szertartás szerint az o. asszonyfai sirkertben örök nyugalomra tételni. O.-Asszonyfán, 1893. július 26-án Özv. Koczor Dániel szül. Takács Irén. Özv. Horváth Elekné szül. Koczor Etelka. Dr. Molnár Gáborné szül. Horváth Ilona. Horváth Elek. Dr. Pletnits Ferencné szül. Horváth Margit.” *(Pápai Lapok. 20. évfolyam, 1893. 07. 30)*

Koczor Dániel és felesége péteri Takács Irén nyughelye az ostffyasszonyfai temető díszes kovácsoltvas kerítéssel körülvett parcellájában a temető Dél-Keleti oldalán fekszik.

Koczor Dániel és felesége péteri Takáts Irén nyughelye az ostffyasszonyfai temetőben

A Károlyi kastély néven ismert épület, amelyet a Péteri Takáts család építtetett. Ebben élt Péteri Takáts Lajos Vas vármegye főispánja. Mivel gyermektelenül hunyt el 1891-ben, a kastély későbbi lakója a testvérének Sándornak az unokája, Péteri Takáts Valéria (1873-1940) és férje, az 1942-ben elhunyt Károlyi Endre volt.

Ostffyasszonyfa Hősi Emlékmű

A falu hősi emlékműve eredetileg evangélikus harangtoronyként szolgált.

Az I. világháború áldozatainak emléket állítva, az új evangélikus templom felszentelését követően, a harangtoronyt 1937-ben Ostffy Lajos tervei alapján hősi emlékművé alakították át.

A toronysisakot és a keresztet eltávolították, tetejét bástyaszerűen képezték ki, a kereszt helyébe pedig zászlórudat építettek be. A tetőn a kijárási biztosítása érdekében nyitható ajtót helyeztek el.

1938-ban Sopronban öntetett harangot a község lakossága, melyet az emléktoronyba helyeztek el.

A harang felirata a következő:

„1914–18. évi világháborúban elhalt hősi fiai emlékére öntette Ostffyasszonyfa község lakossága.”

Öntötték: Seltenhoffer Frigyes és Fiai m. kir. udvari szállítók Harangöntő Gyárában, Sopron 1938.

A község lakossága az emlékmű keleti oldalfalába építtette be az 1914–18-ig tartó első világháború hősi halottainak márványtábláját.

Az emlékmű déli oldalán, 1983. októberében elhelyezték a második világháborúban áldozatul esettek neveit megörökítő márványtáblát. Úgy mondják, a történelem nem ismétli meg önmagát.

Az ostffyasszonyfai világháborús áldozatok tekintetében azonban ez történt, hiszen mindkét táblára 66 név került fel.

A harangtorony látképe a Kossuth utcában Csöngye felől érkezve

1992-ben újabb emléktábla került felhelyezésre, amely az ostffyasszonyfai származású koronaőr, Kocsis József emlékét őrzi. Kocsis József a koronaórség tagjaként, a második világháború alatt részese volt annak a koronaőri szolgálatnak, akik a Magyar Szent Korona menekítésében és őrzésében Mattsee-ig kísérték nemzetünk jelképét.

1991-ben a Hősi emlékmű mellett kialakított parkban került elhelyezésre az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékére állított kopjafa.

Az előzőekben közölt fontosabb dátumok

1150 körül élt Oslu comes

1180 A Csornai Apátság megalapítása

1214 Az első hiteles Ostffy oklevél

1250 táján épült az Ostffyak első „Kigyókő” nevű vára

1346 Az első hiteles oklevél Azzonfalwa településről

1403-ban a kigyókői vár lerombolása.

1456-ban épül a vár, majd a várkápolna

1517. október 31. A reformáció kezdete.

1522 Az Ostffyak már evangélikusok.

1680-ban szétlövik a várat és a templomot (várkápolnát).

1681 Ostffy Miklós rehabilitálása.

1681-ben a kenyeri plébános már újra akarja építeni a lerombolt templomot.

1732-ben Nemesdömölkön fa imaház épült.

1732-ben Ostffy maga adja át a templom kulcsait a katolikusoknak.

1744. december 6. A nemesdömölki ev. templom felszentelése.

1784. ádvent első vasárnapján a csöngői ev. templom felszentelése.

1750–53 között a kenyeri plébános építteti újjá a lerombolt ev. templomot.

1910. február 13-án döntés Takács Lajosné hagyatéka alapján a templomépítésről.

1913.május 18-án mondja ki a közgyűlés, hogy 1917-re templomot épít.

1914. április 14-én kezdődik meg a templom építése.

1917.december 2-án történik a templom felszentelése.

2010.május 9. A felújított templom újraszentelése.

Jegyzetek

- (1) Magyar Nemzeti Levéltár Diplomatikai Levéltára Ostffy It.
- (2) Payr Sándor: Szenczi Fekete István 1918
- (3) Payr Sándor : A dunántúli evangélikus egyházkerület története.
- (4) Wikipédia internetes adatbázis
- (5) Prot. egyháztörténeti adattár III. évf. 1-23. lap 1904
- (6) Magyar Elektronikus Könyvtár : Egyháztörténet
- (7) Vasi Evangélikus Egyházmegye honlap
- (8) Mesterházy Sándor: KÉT VAS MEGYEI FALU
- (9) Ostffyasszonyfa gyülekezeti jegyzőkönyvek
- (10) Kiszely István: A magyar nép őstörténete.
- (11) Szalay-Berzeviczy Lajos: Osl nemzetsége és az Ostffyak emlékezete

Szerzői ajánlás

Ajánlom ezt az összegyűjtött dokumentumok alapján megszületett ismertetőt nem csak az ostffyasszonyfaiaknak, a magukat ostffyasszonyfainak valló elszármazottaknak, hanem minden érdeklődőnek, hogy szülőföldünk, Ostffyasszonyfa történelmét mindjobban megismerjék, és hagyják örökül utódaikra.

Ma, amikor kitágult a világ, egyre jobban teret nyer a világpolgár szemlélet, gyermekeink, unokáink már egész Európát tekintik otthonuknak, jó ha van, ami erősíti a szülőföldhöz tartozás érzését, és tudjuk azt, hogy honnan is erednek gyökereink.

Bóka István

A szerző Bóka István

Ostffyasszonyfán született 1948. április 7-én, földműves szülők harmadik gyermekeként. Gimnáziumi tanulmányait Celldömölkön végezte, majd Mezőgazdasági Gépész Üzemtechnológiai diplomát szerzett. Munka mellett abszolválta Szervizüzemi Szaküzemtechnológus másoddiplomáját. A kenyéri, majd a kemenesmagasi termelőszövetkezetekben dolgozott 18 évet műszaki ágazatvezetői beosztásban. Ezt követően a Pápai Autójavító Vállalat Celldömölki Szervizének vezetői, majd az önállósult Kft. ügyvezető igazgatói beosztásában dolgozott nyolc évig. Szombathelyen a Citroen márkakereskedés vezetőjeként négy évet.

Egészségügyi probléma miatti korai nyugdíjazását követően kezdett el foglalkozni családfakutatással, és honismereti kutatással.

Személyes és internetes levéltári kutatásokkal elsősorban az eredeti történeti dokumentumokat, okleveleket, a történetírás alapidokumentumait kereste és kutatta.

Ezen könyv kiadásához örömteli hozzájárulást jelent az a sok éves kutatói szellemi tevékenység, melynek eredményeként létrejött kéziratát, a kötet szerzője térítésmentesen, ismeretterjesztő szándékkal adta át a kiadó, Ostffyasszonyfai Evangélikus Társaság részére.

Tartalom

Ajánlás	5
Szerzői előszó	7
I. Adatok Ostffyasszonyfa település történetéhez	11
A településnév dokumentumai	11
Asszonyfalva	21
A honfoglaláskor (vagy visszatéréskor) betelepült magyar törzsek	23
II. Az Ostffy-család története	25
Az Osl–Ostffy származás	25
Az Ostffyak Asszonyfalván	30
III. Az Osl–Ostffy elődök kereszténysége	33
Az Ostffy elődök hitvilága	33
Reformáció	35
Az Ostffy utódok	38
Szenczi Fekete István püspök	42
Katolikus megújulás és ellenreformáció	48
Itt térjünk vissza Szenczi Fekete István püspök személyes történetével folytatva az események ismertetését	51
Az ostffyasszonyfai vár, és templom felrobbantása	54
Tanuvallatás a Dunántúli evangélikusok állítólagos zavargása ügyében (1680)	55
Ostffy Miklós menekülése, rehabilitálása	57
Fekete második futása, bécsi fogsága, és áttérése Pozsonyban	61
A kemenesaljai evangélikusság helyzete a soproni országgyűlés után	66

A türelmi rendelet után	72
Az Ostffy-család közelmúltja	74
Az Osl-nemzetség címere	83
IV. Evangélikus templom építése Ostffyasszonyfán	85
Adatok, jegyzőkönyvek az ostffyasszonyfai gyülekezet életéből	85
Az adományok értéke átszámítva 2015 évi forint értékre	96
Az új evangélikus templom építése	97
Templomszentelés 1917. december 2.	106
Újjáépítve Ostffyasszonyfa katolikus temploma	129
Ostffyasszonyfai evangélikus templom harangjairól	134
Ostffyasszonyfai evangélikus lelkészek	136
A protestáns iskolák	140
Az ostffyasszonyfai evangélikus gyülekezet tanítói	142
A támogató, bőkezű adományozókról	146
Ostffyasszonyfa Hősi Emlékmű	154
Az előzőekben közölt fontosabb dátumok	156
Jegyzetek	157
Szerzői ajánlás	157
A szerző Bóka István	158

